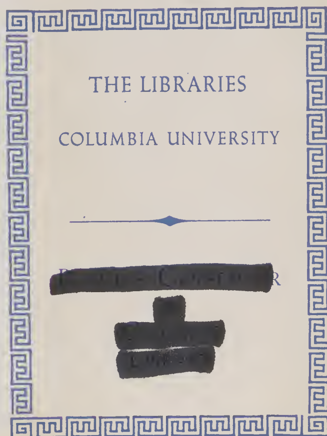

THE LIBRARIES
COLUMBIA UNIVERSITY
[redacted]
[redacted]

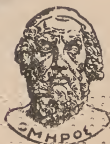

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ & ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Νº 1
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Γ. ΠΡΙΣΤΟΥΡΗ

GASTON DANVILLE

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ
Χ. Δ.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
"Ο ΟΜΗΡΟΣ,,
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Γ. ΠΡΙΣΤΟΥΡΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 34Β
ΑΘΗΝΑΙ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν εἶνε ἁπλῶς συμπλήρωσις, ἀλλ' εἶνε ἰδία **ἀνάπτυξις** γενικῆς περὶ τοῦ Ἔρωτος θεωρίας, εἰς ἰδιαιτέραν ἄποψιν τῆς ὁποίας ἀφιέρωσα ἤδη ἄρθρον τι ἐν τῇ **Φιλοσοφικῇ** Ἐπιθεωρήσει ὑπὸ τὸν τίτλον «ὁ Ἔρως εἶνε παθολογικὴ κατάστασις;» Τῆς θεωρίας ταύτης ἐπεχείρησα ἐπίσης φιλοσογικήν τινα διατύπωσιν ὑπὸ μορφὴν μυθιστορήματος «Τὰ ἄπειρα τῆς σαρκός».

Ὡς συμπέρασμα τῶν μελετῶν μου τούτων κατέληξα εἰς τὸ νὰ θεωρήσω θεωρήσω ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν Ἔρωτα ὡς κανονικὴν φυσιολογικὴν ἐπεξεργασίαν (processus) καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν **ἀνικανότητα** πρὸς τὸ ἐρᾶν ὡς ἀνώμαλον καὶ μὴ κανονικὴν παθολογικὴν κατάστασιν·

Ἐν τῷ παρόντι τόμῳ ἐξέθεσα καὶ προσεπάθησα νὰ δικαιολογήσω τὸν ἐπιστημονικὸν ὁρισμὸν τοῦ Ἔρωτος, τὸν ὁποῖονθεωρῶ πλήρη καὶ τοῦ ὁποίου ἡ διατύπωσις συνενοῖ κατ' ἐμὲ τὰ ἑξῆς πλεονεκτήματα· ἐπεδιώχθη κατ' αὐτὴν ἡ σύνθεσις ἀφ' ἑνὸς πάντων τῶν δεδομένων τῆς παρατηρήσεως, ἀπεδόθη δὲ εἰς αὐτὰ ἀφ' ἑτέρου νέα ἑρμηνεία, ἡ πρέπουσα συμφώνως πρὸς τοὺς βιολογικοὺς νόμους, ἐνταυτῷ δὲ καὶ βασιζομένη ἐπὶ τῆς θεωρίας τοῦ Μεταμορφισμοῦ (*).

Εἶνε γνωστὸν πόσον ἐφαρμογαὶ τῆς δοξασίας ταύτης συνέβαλον καρποφόρως εἰς τὸ νὰ προέλθουν εἰς φῶς γενικώτερα πορίσματα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ψυχολογίᾳ καὶ πόσῳ ἡ τελευταία αὕτη μέθοδος ἐνεκαινίσθη καὶ ὑπεστηρίχθη ἐπιτυχῶς διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ καθηγητοῦ κ. Ribot.

Τούτου ἕνεκα λογίζομαι εὐτυχής, πρoτοῦ εἰσέλθω εἰς τὸ θέμα, ἐκφράζων ἐνταῦθα πρὸς τὸν διδάσκαλον τοῦτον τὴν εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν εὐμένειαν τὴν ὁποίαν μοὶ ἐπέδειξεν.

(*) Σ Μ. Μεταμορφισμός, transformisme, ὡς γνωστόν, εἶνε ἡ βιολογικὴ δοξασία καθ' ἣν τὰ ζωικὰ καὶ φυτικὰ εἴδη μεταβάλλονται καὶ παράγουσι νέα εἴδη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς προσαρμογῆς εἰς τὸ περιβάλλον, οὕτως ὥστε πάντα τὰ νῦν ἐν ζωῇ ὄντα κανάγονται δι' ἀνεπαισθήτων καὶ ἀδιακόπων μεταβάσεων ἀπὸ ἑνὸς ἢ πλειόνων ἀρχεγόνων **τύπων**.

Ὁμολογῶ συνάμα βαθείας χάριτας πρὸς τὸν φίλον μου ἰατρὸν Παῦλον Blocq, εἰς τὴν βοήθειαν καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς συμβουλὰς τοῦ ὁποίου πολλὰ ὀφείλω ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν συντέλεσιν τοῦ ὅλου ἔργου.

***

Ἀπὸ τῆς πρώτης δημοσιεύσεως τοῦ ἔργου τούτου διάφοροι μονογραφίαι εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος (*). Καμμία ἀπὸ αὐτὰς δὲν ἐθεωρήθη ὑπ' ἐμοῦ ὡς περιλαμβάνουσα πρωτότυπόν τινα κυρίως εἰπεῖν θεωρίαν, μολονότι δὲ μερικαὶ ἐξ αὐτῶν διατυποῦσιν ἐπιφυλάξεις τινὰς ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θεωρίαν τὴν ὑπ' ἐμοῦ ὑποστηριζομένην, δὲν εὗρον ἐν αὐταῖς ἐπαρκεῖς λόγους, ὅπως ἀνασκευάσω τὴν τελευταίαν ταύτην.

Κατὰ τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον ἡ γενικὴ ψυχολογία τῶν αἰσθημάτων ἐπλουτίσθη διὰ σηματικῶν κατακτήσεων. Εἰς τὰ συγγράματα, ἐν οἷς γίνεται μνεία αὐτῶν, εὗρον ὑλικὰ δυνάμενα νὰ εὐρύνουν τῆς ψυχολογικῆς ἡμῶν θεωρίας περὶ Ἔρωτος τὰς βάσεις, ἄνευ ἀλλοιώσεως τῆς ἀρχικῆς τούτων κατευθύνσεως.

Διὰ τοῦτο λογίζομαι εὐτυχὴς δραττόμενος τῆς εὐκαιρίας τῆς δευτέρας ἐκδόσεως τοῦ συγγράμματος τούτου, ὅπως ἀπαντήσω εἰς τὰς ἐπικρίσεις αἵτινες μοὶ ἀπηυθύνθησαν καὶ ὅπως διὰ τῆς προσθήκης τῶν νέων τούτων στοιχείων ἐνισχύσω μᾶλλον τὴν ἀρχικήν μου θεωρίαν.

G. D.

(*) Ἐκ τῶν σημαντικωτέρων παραθέτομεν : «L'Amore» ὑπὸ F. de Roberto, ἐν Μιλάνῳ 1895. «Psicologia del Amor» ὑπὸ Gonzalez Serano, ἐν Μαδρίτῃ 1897. «L'Evolution de l'Amour» ὑπὸ Michel Ange, Vaccaro, ἐν Παρισίοις, 1897.

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ

ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ψυχολογία τοῦ Ἔρωτος.

Ἂν προσπαθήσωμεν νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὴν περίπου ἀνυπολόγιστον πληθὺν ἐκείνων ὧν αἱ μελέται καὶ ἡ μέριμνα περιεστράφησαν εἰς τὸν Ἔρωτα· ἀοιδοὺς ὑμνοῦντας ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρχῶν τῶν κοινωνιῶν τὸ κατ᾽ ἐξοχὴν κυρίαρχον πάθος εἰς τὰ ἀρχέγονα αὐτῶν ἔπη, ποιητάς, φιλολόγους, φιλοσόφους διαποικίλλοντας ἀλληλοδιαδόχως τὰ ἀρχικὰ ταῦτα μέλη, συμφώνως πρὸς τὰς ἀτομικάς των κλίσεις καὶ τὰς ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν καὶ τοῦ πειέχοντος τροποποιήσεις, νεωτέρους ψυχολόγους ἀνατέμνοντας λεπτομερῶς τὰ ἐξαίσια φαινόμενά του· ἂν ἐπ᾽ ὀλίγον ἐπαναφέρωμεν πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς ψυχῆς τοὺς θρύλους τῆς Ἀνατολῆς, τὰς μυθολογίας, τὰς παραδόσεις τῆς Δύσεως, τὰ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ἐπιτελεσθέννα ἀριστοτεχνήματα, τὰ καλλιτεχνήματα τέλος τῶν συγχρόνων μας, θὰ νομίσωμεν ἐκ τῆς πρώτης ὄψεως ὅτι αἱ πολλαπλαῖ αὗται προσπάθειαι, αἱ ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐντόνως ἐπεκταθεῖσαι κατά τε τὴν κατεύθυνσιν, τὴν διάρκειαν καὶ τἀποτελέσματά των, θὰ ἐξήντλησαν ἀναμφιβόλως τὸ θέμα, στειρεύσασαι παρὰ τὴν προαιωνίαν της

γονιμότητα, τὴν πηγὴν αὐτὴν τῆς ἀρχαίας ἐμπνεύσεως.

Αἱ ἔρευναι, ὧν προτιθέμεθα νὰ ἐπιληφθῶμεν, δὲν εἶναι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καταδικασμέναι ἐκ τῶν προτέρων;

Ἐν τούτοις ὁ θέτων εἰς ἑαυτὸν τὸ ἐρώτημα κατόπιν ἐρεύνης ἂν τὸ ζήτημα τοῦτο διηυκρινίσθη ὅσῳ θὰ ἐνόμιζε τελείως ἔπειτα ἀπὸ τἄνω, ἂν ἐχρησιμοποιήθησαν ἐπαρκῶς αἱ ἐπιστημονικαὶ πρόοδοι ὥστε ἤδη νὰ ἔχῃ ἐπιχυθῇ ἐπ᾽ αὐτοῦ πλῆρες φῶς, ἀντιλαμβάνεται ὅτι τὰ αἴτια, ἡ φύσις, ὁ μηχανισμὸς τοῦ Ἔρωτος, πᾶν ἄλλο ἢ καθωρίσθησαν μέχρι τοῦδε ὁριστικῶς καὶ πείθεται ὅτι τὸ θέμα ἐγκρύπτει ἀκόμη σήμερον πολλὰ τἄγνωστα, κατ᾽ ἐξοχὴν ἄξια νὰ προκαλέσουν τὰς ἐρεύνας τῶν βιολόγων καὶ ἰδίως τῶν ψυχολόγων.

Ἐν πρώτοις δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ὑφίσταται καταπληκτικὴ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς σημαντικῆς θέσεως, ἣν ἀείποτε κατέλαβε τὸ αἴσθημα τοῦτο ἐν τῷ ἠθικῷ, διανοητικῷ καὶ τῷ καλλιτεχνικῷ βίῳ τῶν λαῶν ὡς καὶ ἐν τῇ φυσικῇ, τῇ κοινωνικῇ αὐτῶν ἐξελίξει καὶ τοῦ περιωρισμένου τοὐναντίον ἀριθμοῦ τῶν ἀρχαίων σοφῶν ἢ τῶν νεωτέρων φιλοσόφων. ὧν τὸ πνεῦμα ἐστράφη περὶ τὸ θέμα αὐτό, ἐξαιρουμένων τῶν φιλολόγων καὶ καλλιτεχνῶν, εἰς οὓς ἐχρησίμευσεν ὡς πρόσχημα αἰωνίων καὶ πολλαπλῶν παραλλαγῶν.

Οὕτως, ἂν περιωρισθῶμεν εἰς τὰς ἐγγύτερον ἡμῶν κατὰ χρόνον προσωπικότητας, δυσκόλως ἀνακαλύπτομεν πολλοὺς φιλοσόφους, πλὴν τῶν ἠθικολόγων καὶ κοινωνιολόγων, ἀσχοληθέντας περὶ τοῦ προβλήματος τούτου. Μήπως διότι, ὡς ὑποθέτομεν, οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν δὲν τὸ ἀπεμόνωσαν ἐπαρκῶς ἀπὸ τῶν σχέσεων, αἵτινες συνδέουσιν αὐτὸ πρὸς τόσα φαινόμενα, φύσεως φυσιολογικῆς ἢ κοινωνικῆς, καὶ διότι ἐλλείψει ἑνὸς τοιούτου ἀποχωρισμοῦ

τοῦ Ἔρωτος παραμένοντος ὑπεράγαν περίπλόκου διὰ τὴν ἀνάλυσιν, ἐπῆλθε σύγχυσις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν διαφόρων ἐκφάνσεων τῆς γενετησίου ὁρμῆς;

Δὲν γνωρίζομεν, πράγματι, θεωρίαν ἄλλην, ἀληθῶς πρωτότυπον καὶ πλήρη ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, πλὴν ἐκείνης, ἣν διετύπωσεν ὁ Σοπεγχάουερ. Ἔσχε τὴν γένεσίν της αὕτη μικρὸν μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Δαρβίνου, ἡ ὁποία ἠνέῳξε τόσῳ πολυαρίθμους νέας ἐκτάσεις εἰς τὰς μεθοδικὰς ἐξερευνήσεις· τότε μόνον ὁ Σοπεγχάουερ καὶ ὁ φὸν Χάρτμαν μετ᾽ αὐτὸν ἐπιχειροῦσι νὰ διακρίνωσι πρῶτοι οὗτοι τὸν Ἔρωτα ἀπὸ τοῦ σωροῦ τῶν λοιπῶν αἰσθημάτων καὶ προβάλλουσι θεωρίαν περὶ αὐτοῦ πρωτότυπον, τόσῳ ἐναργῆ λόγῳ λογικῆς, ἐκτιθεμένην μετὰ τοιούτου κύρους, ὥστε μετ᾽ αὐτοὺς δὲν καταβάλλεται πλέον προσπάθεια ἢ πρὸς συσχέτισιν τῆς ὑποθέσεώς των πρὸς τὰς νεωτέρας ἀνακαλύψεις τῆς ἐπιστήμης. Καὶ ἐν τούτοις, ἔκτοτε γεγονότα πειραματικὰ προσετέθησαν, ἅτινα καὶ ἐν αὐτῇ ἀκόμη τῇ σφαίρᾳ τῆς βιολογίας κατέστησαν ἐφικτὴν τὴν ἀντικατάστασιν ἀρχικῶν τινων θεωριῶν διὰ δεδομένων ἧττον ὑποθετικῶν· ἤδη, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν φαινομένων τοῦ Ἔρωτος, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν τελευταίων τούτων δεδομένων ἐθεωρήθη ὑφ᾽ ἡμῶν ὅτι ἔδει νὰ ἐπιχειρηθῇ.

Κατὰ δεύτερον λόγον, δὲν ὑπάρχει ἀκόμη, καθ᾽ ἡμᾶς μελέτη τοῦ **Ἔρωτος καθ᾽ ἑαυτόν,** κυρίως εἰπεῖν· διότι πράγματι,—καὶ θὰ δοθῇ εἰς ἡμᾶς εὐκαιρία νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τοῦτο—τὰ συστήματα τὰ ὁποῖα ὑπηνίχθημεν, ὁσῳδήποτε θαυμαστὰ καὶ ἂν παραμένουν, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς φιλοσοφικῆς των συλλήψεως, βασίζονται οὐχ ἧττον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῆς μεταφυσικῆς μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς πείρας.

Ἂν ἐν ἑνὶ λόγῳ ἡ ἑλκυστικότης τῆς τελευταίας ταύτης ἀπόψεως, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἠθελήσαμεν νὰ

ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα, δὲν ἐπαρκῇ ὅπως δικαιολογήσῃ πλήρως τὰς ἐρεύνας ἡμῶν, φρονοῦμεν οὐχ ἧττον ὅτι ἡ ψυχολογικὴ ῥήτρα, εἰς ἣν ἀγόμενοι διατυποῦμεν τὸ ἐρωτικὸν αἴσθημα καὶ ἥτις τείνει πρὸς τὴν ἐν μέρει ἐπίλυσιν τοῦ μυστηρίου, δι᾿ οὗ τοῦτο παρέμεινε περιβαλλόμενον, θὰ παράσχῃ, ὁπωσδήποτε ἐπὶ τοῦ θέματος ὑπόθεσιν πλειότερον πάσης ἄλλης ἀποδεκτήν, τοὐλάχιστον ἐπιστημονικῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Θεωρία καὶ μέθοδος.

Κατὰ τὰς πρώτας λάμψεις τῶν ἀρχαίων πολιτισμῶν, ὁμοιόμορφος καὶ σκοτεινὸς πέπλος μυστηρίου, διαποικιλλόμενος ὑπὸ κόσμου φανταστικῶν ἐπινοιῶν, περιέβαλλε τὴν φύσιν εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἀνθρώπων.

Ἂν οὗτοι ἀνέτεινον τὰ βλέμματα πρὸς τὸν οὐρανόν, ἔβλεπον ἄνω ἐκεῖ, εἴτε τὴν ἐκθαμβωτικὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ βασιλέως τῶν ἀστέρων, εἴτε τὴν φαντασμαγορίαν τῶν πλανήτων ἀστέρων, σκορπιζόντων τὸ χρυσίον αὐτῶν ἀνὰ τὴν νύκτα. Καὶ τὸ καθημερινὸν φαινόμενον τῆς ἐπανόδου τοῦ Ἡλίου, ἡ ἐπιβάλλουσα ἐπίδειξις τῶν καταιγίδων τῶν ἐξαπολυομένων κατὰ τῶν ἀγρῶν, τῶν κατακεραυνουσῶν τοὺς δρυμοὺς ἢ ὑπεγειρουσῶν τῆς θαλάσσης τὰ ὕδατα καὶ μεταβαλλουσῶν τοὺς λικνιστικοὺς σάλους εἰς φοβερὰ καὶ ἀφρίζοντα κινούμενα ὄρη, ὁ ῥοῦς τῶν ποταμῶν, ἡ κανονικὴ βλάστησις τῶν φυτῶν καὶ ἡ κανονικὴ ἀνάπτυξις τῶν ζῴων ἀπετέλουν ἰσάριθμα ὑπερφυσικὰ θεάματα, ἱκανὰ νὰ ἐξεγείρωσι τὴν περιέργειαν αὐτῶν ὡς νεωστὶ εἰσελθόντων

εἰς τὴν σφαῖραν τῆς νοήσεως, παρεῖχον εἰς αὐτοὺς ἰσάριθμα δελεαστικὰ προβλήματα πρὸς διατύπωσιν καὶ πρὸς ἐπίλυσιν.

Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἐπεδόθησαν ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἠδυνήθησαν ν' ἀνέλθουν εἰς τὸ ὕψος γενικωτέρων θεωριῶν· καὶ εἶνε εὐνόητον ὅτι αἱ πρῶται αὗται ἀπόπειραι πρὸς θεωρητικὴν ἑρμηνείαν ὑπῆρξαν μᾶλλον κοσμογονικαί, διότι μόνος ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς τότε φιλοσόφους. Τοὺς εἵλκυεν ὡς τεράστιον ἄγνωστον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν μυστηρίων του. Τὰ στοιχεῖά του παρείχοντο εἰς τὰ ὄμματα αὐτῶν πανταχόθεν· ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τοῦ βίου, τὰ συνήντων ὑπὸ τὰς ποικιλωτέρας τῶν μορφῶν, ἐν ταῖς ἐπιβλητικωτέραις τῶν ἐκδηλώσεων. Τί φυσικώτερον τοῦ ὅτι εὐθὺς ἀμέσως ἀπεπειράθησαν νὰ διατυπώσουν τὸν λόγον τῶν ἐκφάνσεων αὐτῶν, ἀπαντῶντες εἰς τὰ ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα συνωθοῦντο εἰς τὸ πνεῦμα ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν.

Ὅταν οἱ λόγοι οὗτοι εὑρέθησαν καὶ αἱ ἀπαντήσεις ἐκωδικοποιήθησαν εἰς θεωρίας, τότε μόνον τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα δὲν ἀπετέλεσαν τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τῶν μεριμνῶν των· αὗται ἐστράφησαν πρὸς τὴν μελέτην τῶν ἀτόμων, πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἰδίᾳ· ἡ κυρίως καλουμένη φιλοσοφία ἐλάμβανεν οὕτω τὴν γένεσιν αὐτῆς, προελθοῦσα ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως πληρωθῶσιν αἱ ὧραι σχολῆς, τὰς ὁποίας τὰ κοσμογονικὰ αὐτὰ προπλάσματα παρέσχον εἰς τὴν ἀρχικὴν περιέργειαν· αὕτη δὲ εἱλκύετο μᾶλλον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ διακόσμου.

Λοιπόν! Τὴν παρουσιάζουσαν δύο στάδια ἐξέλιξιν ταύτην, τὴν ὁποίαν παρατηροῦμεν ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τῆς φιλοσοφίας, εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἱστορίας, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπανεύρωμεν πολὺ βραδύτερον καὶ οὐχὶ ἐν τῷ ἧττον διαφορετικῷ τῶν κλάδων της. Διότι ἄν, ὅπως ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ἀπασχο-

λοῦν ἡμᾶς θέμα, ὑπερβῶμεν δι᾽ ἀποτόλμου ἅλματος τὴν ἀπόστασιν, ἡ ὁποία χωρίζει τἀρχικὰ αὐτὰ ψελλίσματα τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐκφράσεως τῆς ψυχολογίας τῶν αἰσθημάτων καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἔρωτος, παρατηροῦμεν ἐπίσης ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξέλιξιν τῆς μᾶλλον περιωρισμένης ταύτης σφαίρας τῆς ἐπιστήμης, τὴν σαφῆ ἀλληλοδιαδοχὴν δύο φάσεων ἀναλόγων πρὸς τὰς ὑφ᾽ ἡμῶν διαγραφείσας.

Τὴν πρώτην ἐκ τῶν περιόδων τούτων χαρακτηρίζει ἡ αὐτὴ κατεύθυνσις τῶν ἐρευνῶν πρὸς τὰ τρόπον τινὰ μᾶλλον ἁπτὰ φαινόμενα, πρὸς τὰ καθαθῶς ἀντικειμενικῆς φύσεως φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ὁμιλοῦν περισσότερον εἰς τὰς αἰσθήσεις, **πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα**. Ἡ δεστέρα ἔχει ὡσαύτως ὡς ὅρον τὴν πρώτην, ἧς εἶνε ἀναγκαία συνέπεια, εἶνε ἡ περίοδος τῆς **ἀφαιρέσεως**. Δὲν δύναταί τις πράγματι νὰ προβῇ εἰς συλλογισμοὺς ἐπὶ μόνου τοῦ αἰσθήματος, τῶν ἀντικειμένων παραμεριζομένων, ἢ μόνον μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν κοινῶν εἰς ταῦτα χαρακτήρων.

Οὕτως ἤδη ὁ κοινὸς νοῦς, προτρέχων πολλάκις τῆς φιλοσοφίας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου, διὰ τῶν ἰδιαζόντων εἰς αὐτὸν ἐσπευσμένων τούτων συλλογισμῶν, διὰ τῶν συνήθων εἰς αὐτόν, ἐνίοτε ἀτελῶς δικαιολογουμένων, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπεράγαν προώρων γενικεύσεων, προβαίνει εἰς κατάταξιν κατ᾽ ἀνάγκην πλημμελῆ, ἐξ ἧς ὁρμᾶται ὅπως σενθέσῃ ποιάν τινα στοιχειώδη ψυχολογίαν. Αἱ σωματικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν συγκινήσεων, αἱ εὐκόλως ὁραταὶ πρακτικαὶ συνέπειαι παθῶν τινων, προσηλοῦσιν ἐν ἀρχῇ τὴν προσοχήν του. Παρατηρεῖ ταύτας τόσῳ μᾶλβον εὐκόλως, καθ' ὅσον ἡ ἀραιά των συχνότης, ὁ ἀνώμαλος χαρακτήρ των, τὰς ὑποδεικνύουν εἰς αὐτόν· καὶ τῇ βοηθείᾳ τῶν σημείων, τῶν ὁποίων κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον ἀντελήφθη, ὁρίζει διακρίσεις, καθορίζει σχέσεις, ἐξάγει συνεπείας, τὰς ὁποίας

εὑρίσκομεν μᾶλλον καθιερωμένας ὑπὸ τῆς γλώσσης εἰς τὰ λαϊκὰ καλούμενα λόγια. Τὰ τελευταῖα ταῦτα δὲν στεροῦνται ποιᾶς τινος πρωτοτυπίας, ποιᾶς τινος ὀρθότητος καὶ ὁπωσδήποτε, παριστῶσι πολλάκις κατὰ τρόπον λίαν γραφικὸν τύπους τὰ μάλα πραγματικούς.

Ὁ ψυχολόγος ἀρύεται αὖθις ἔπειτα ἐκ τῆς προκαταρκτικῆς ταύτης ἐργασίας στοιχεῖα ἐνίοτε ἀνακριβῆ, βεβαίως σκοτεινά, ἀλλὰ τῶν ὁποίων αὐτὸς ἀκριβῶς εἶνε ἁρμόδιος ὅπως διευκρινήσῃ τὴν σύγχυσιν, ὅπως ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν. Τελειοποιοῖ τὰς ἀξέστους, τὰς ἀτελεῖς θεωρίας, ἐπανορθώνει τὰς πλάνας, ὑποβάλλει ἐν ὀλίγοις τὴν ἐργασίαν τοῦ κοινοῦ νοῦ εἰς ἔλεγχον, οὗ προορισμὸς εἶνε ἡ δι᾽ ἐκκαθαρίσεως συμπλήρωσίς της. Πρὸς τοῦτο, ἀνάγκη νὰ προβῇ περαιτέρω τῆς ἀμέσου καὶ ἀπατηλῆς ἐπιφανείας τῶν φαινομένων, ν᾽ ἀνακαλύψῃ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τὰ ὑποκρυπτόμενα ὑπὸ τὰς ἐπιφάσεις, νὰ περισυλλέξῃ ὅλα τὰ γεγονότα τῆς αὐτῆς κατηγορίας μετὰ τὴν ἐπιμελῆ αὐτῶν ἐξέτασιν· μεθ᾽ ὃ θὰ καταστῇ εἰς αὐτὸν ἐφικτὸν νὰ διακρίνῃ τοὺς ὁμοίους αὐτῶν χαρακτῆρας, νὰ καθορίσῃ τὰς σχέσεις των, νὰ διατυπώσῃ τοὺς πρώτους περὶ αὐτῶν νόμους· καὶ θέτει οὕτω τὰ θεμέλια τοῦ οἰκοδομήματος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀποπεράτωσις δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιχειρηθῇ πρὸ τῆς συντελέσεως τῆς θεμελιώδους αὐτῆς προεργασίας.

Ναὶ μὲν αἱ δύο αὗται φάσεις εἶνε ἐπίσης διάφοροι, καὶ λόγῳ τοῦ χρόνου τῆς ἐμφανίσεώς των, καὶ λόγῳ τῶν ἰδιαζόντων εἰς ἑκατέραν αὐτῶν χαρακτήρων, ἀλλ᾽ ὅμως, πράγματι, δὲν συνδέονται ὀλιγώτερον πρὸς ἀλλήλας. Ἀποτελοῦσι τρόπον τινὰ τὰ δύο μέρη ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ συνόλου, δηλαδὴ καμμία μελέτη δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ εἶνε πλήρης, ἐὰν δὲν συνήνου ἀμφοτέρας, ἂν δὲν διέτρεχε τὴν ἐξέλιξιν ταύτην, ἥτις βαίνει ἀπὸ τῆς συγκεκριμένης

μεθόδου εἰς τὴν μέθοδον τὴν **ἀφῃρημένην**.

Εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ μελέτη τοῦ Ἔρωτος, λόγῳ τῆς μακρᾶς διαρκείας τῆς πρώτης ἐκείνης περιόδου κατὰ τὴν ὁποίαν προσηλώθησαν εἰς τὴν παρατήρησιν τῶν ἀντικειμένων, θέτει εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν ἄφθονον ἀμητὸν μαρτυρίων. Ἀρκεῖ νὰ ὑπομνήσῃ τις τὴν πληθώραν τῶν παντοειδῶν ἔργων τὰ ὁποῖα ἔχομεν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου· αἱ εἰλικρινεῖς περιγραφαί, αἱ εὐσυνείδητοι μονογραφίαι, διάφοροι μελέται περὶ τῆς ποικιλίας τῶν φαινοπένων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουσι τὰ ἄτομα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἔρωτος, εἶνε, ὡς γνωστόν, πολυαριθμόταται.

Ἀλλὰ τὸ **αἴσθημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ** δὲν ἐγένετο ἀκόμη ἀντικείμενον εἰμὴ ἐρευνῶν ἀραιῶν καὶ σχεδὸν στοιχειωδῶν, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε φρονοῦμεν ὅτι ἐπιτρέπεται ἤδη νὰ τολμήσωμεν νὰ ἐπιληφθῶμεν τῆς θεωρητικῆς ταύτης μελέτης, ἄλλως δὲ ταύτην ἰδίως προτιθέμεθα νὰ διεξαγάγωμεν ἐνταῦθα, χωρὶς ἐν τούτοις καὶ νὰ παρίδωμεν τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐργασίαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι, προηγήθησαν ἡμῶν. Θὰ ἐξετάσωμεν οὕτω μᾶλλον τὸν **Ἔρωτα καθ' ἑαυτὸν** ἢ τοὺς Ἐρῶντας, μᾶλλον τὸ **πάθος** αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἢ τοὺς **κατεχομένους** ὑπ' αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῇ ἁπλῇ ταύτῃ δηλώσει ἂς μὴ ἀποδοθῇ ἡμῖν ἡ ἀνόητος πρόθεσις ὅπως φιλοσοφήσωμεν ἐπὶ τῆς καθαρᾶς ἀφῃρημένης ἐννοίας, θεωρουμένης ὡς ἀΰλου ὀντότητος, ὁλοσχερῶς ἐστερημένης τῆς βάσεως τοῦ φαινομένου, καὶ δημιουργημένης ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἡμῶν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς μεταφυσικῆς, διότι θὰ περιεπίπτομεν οὕτω καὶ ἡμεῖς εἰς μίαν τῶν ἀγονωτέρων πλανῶν, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ περισσότερον κακίζομεν τοὺς προκατόχους μας.

Πρὸ τῶν σημαντικῶν προόδων, τὰς ὁποίας κα-

τέστησε ἐφικτὸν νὰ πραγματοποιηθῶσιν ἀπὸ τῆς προσφάτου αὐτῆς ἐμφανίσεως, δὲν ἐπιτρέπεται, φρονοῦμεν, νὰ διαμφισβητηθῶσι τἀνεκτίμητα κλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα ὀφείλει ἡ ἐπιστήμη εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς πειραματικῆς μεθόδου ὑπὸ τοῦ Glaude Bernard εἰς τὰς βιολογικὰς ἐπιστήμας, ἰδίᾳ εἰς τὴν ἰατρικήν, μεθόδου τὴν ὁποίαν ὁ κ. Ripot, διδάσκαλος ἡμῶν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, ἐφήρμοσεν εἰς τὴν ψυχολογίαν.

*
* *

Λοιπὸν κατὰ πρῶτον θὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀντιπαραβολὴν τῶν πρὸ ἡμῶν διατυπωθεισῶν περὶ Ἔρωτος θεωριῶν πρὸς τὰ γεγονότα· καὶ ἡ λεπτομερὴς ἀνάλυσις τούτων θὰ εἶνε ἐπαρκὴς κριτικὴ ἐκείνων.

Θὰ προβῶμεν ἔπειτα εἰς τὴν κατάταξιν τῶν διαφόρων ἐκδηλώσεων τοῦ γενετησίου ὁρμεμφύτου, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκπορεύεται ὁ Ἔρως, συμφώνως πρὸς τοὺς χαρακτῆρας, τοὺς ὁποίους θὰ ἐπιτρέψουν ἡμῖν νὰ ἀναγνωρίσωμεν εἰς αὐτὰς τὰ διδόμενα τῆς παρατηρήσεως ὑποκειμένων ὑγιῶν, ὅσῳ καὶ μὴ τοιούτων. Ὅταν διὰ τῆς λεπτομεροῦς κατατάξεως ταύτης κατορθώσωμεν νὰ διακρίνωμεν τὰ ἰδιάζοντα εἰς τὸν Ἔρωτα, καὶ μόνον εἰς αὐτόν, σημεῖα, δὲν θὰ ὑπολείπεται πλέον ἢ νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὰ ἀναλυτικῶς, ὅπως, ὡς συνθετικὸν συμπέρασμα, προτείνωμεν τὸν ὁρισμὸν αὐτῶν, ὁποῖος παρίσταται εἰς ἡμᾶς ὁ ἐπιστημονικώτερος καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἑρμηνεία ἐν τέλει θέλει δικαιολογηθῇ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ὁ Ἔρως κατὰ τοὺς φιλολόγους καὶ τοὺς φιλοσόφους.

Τοιοῦτος, ὁποῖον παρουσιάζουσιν ἡμῖν αὐτὸν οἱ ποιηταί, οἱ μυθιστοριογράφοι, οἱ φιλόγογοι, οἱ φιλόσοφοι, ὁ Ἔρως ἐμφανίζεται ὡς ὂν φευγαλέον, ἀσύλληπτον.

Αἱ διάφοροι ἐκφάνσεις του βαίνουσι μέχρις ἀντιφάσεως καὶ εἶνε τὰ μάλα ἀποθαρρυντικαί, καθόσον αἱ πολυπληθεῖς μορφαί του παρίστανται ὡς ἐκ τῆς κυμαινομένης ἀσταθείας των ἀποκλείουσι πᾶσαν ἀπόπειραν ἐπακριβοῦς παρατηρήσεως καὶ ἀναγραφῆς. Καὶ τὸ περίπλοκον, ἂν μὴ ἀναλυθῇ, ἐγγύτατα εὑρίσκεται τοῦ μυστηριώδους· τούτου δ᾿ ἕνεκα ἀποκαρτερήσαντες λόγῳ τοῦ περίπου μὴ ἅπτοῦ χαρακτῆρος τοῦ αἰσθήματος τούτου, τὸ ὁποῖον φαίνεται διαφεῦγον καθ᾿ ὅσον ἀποπειρᾶταί τις νὰ τὸ συλλάβῃ τόσῳ τεραστία εἶνε ἡ ποικιλία τῶν μεταμορφώσεών του, ἐσκέφθησαν κατ᾿ ἀρχὰς νὰ προσφύγουν εἰς τὰς μυθικὰς ἐπαναμνήσεις, νὰ κατατάξουν τὸν Ἔρωτα μεταξὺ τῶν ἡμιμυστηριωδῶν ἐκείνων δυνάμεων, τῶν ἐχουσῶν παραδόξους καὶ πολλαπλᾶς τὰς ἐκφάνσεις, τῶν ἀναγνωριζομένων ὡς ἀκαταμαχήτων λόγῳ τοῦ ὅτι ἀπέχουσιν ἀπὸ παντὸς γνωστοῦ αἰτίου· θ᾿ ἀνεφώνουν τότε μετὰ τοῦ φὸν Χάρτμαν: «᾿Αλλ᾿ ὁποῖός τις εἶνε αὐτὸς ὁ δαίμων ὁ οὕτως ἐπιδεικνύων τὴν δύναμίν του, ὁ θέλων νὰ ἐξιχθῇ μέχρι τοῦ ᾿Απείρου, καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου τὸ σύμπαν χορεύει ἐπὶ σχοινίου ἀκροβατῶν καὶ γελωτοποιῶν, τί εἶνε τέλος,..»

᾿Αλλὰ δὲν προτιθέμεθα νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα πλήρη ἔκθεσιν τῶν πολλαπλῶν θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι πᾶσαι ἠξίωσαν, μετὰ διαφόρου ἐπιτυχίας,

διεξηγοῦσι τὴν φύσιν καὶ τὰ αἴτια τοῦ οὕτω νοουμένου Ἔρωτος, τὸ τοιοῦτον, ἐννοεῖται, θὰ ἦτο ἔρμαλλον ἐπίμοχθον ἢ γόνιμον.

Ἐν τούτοις, προτοῦ ἐπιληφθῶμεν τῆς μελέτης, ἣν προτιθέμεθα θεωροῦμεν οὐσιῶδες, ὅπως τρόπον τινὰ ἀποκαθάρωμεν τὸ ἔδαφος, ν' ἀποδείξωμεν· α') ὅτι, μέχρι τοῦδε, τὰ αἴτια καὶ ἡ φύσις τοῦ Ἔρωτος καθωρίσθησαν κατὰ ἑκατὸν διαφόρους τρόπους· β') ὅτι παρὰ τὰς πολυπληθεῖς ἔριδας, εἰς ἃς προῆλθον ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου οἱ φιλόλογοι καὶ οἱ φιλόσοφοι, δὲν φαίνεται νὰ ἐξήχθη ἐκ τῶν συζητήσεων αὐτῶν θεωρία, τοὐλάχιστον μία, ὁπωσδήποτε ἀνεπίληπτος· γ') ὅτι οὐδεμία τῶν λύσεων τούτων παρέχει πράγματι ἑρμηνείαν λογικὴν καὶ ἱκανοποιητικὴν τῶν γενικῶν χαρακτήρων τοῦ Ἔρωτος, διότι ἡ προκαταρκτικὴ αὕτη διάκρισις θὰ δικαιολογήσῃ ἀκριβῶς τὴν ἀπόπειραν, ἣν καὶ ἡμεῖς ἤδη ἐπιχειροῦμεν.

Ἀλλά, ἂν ἀπό τινος ἀπόψεως τὸ σύνολον τῶν ἐννοιῶν τούτων ἀποτελεῖ ποιόν τινα κινδυνώδη λυβύρινθον, ἀνάγκη οὐχ ἧττον νὰ εἰσδύσωμεν εἰς αὐτόν, ἂν μή τι ἄλλο, ὅπως ἀπογυμνώσωμεν εὐθὺς ἀμέσως τὸν Ἔρωτα ἀπὸ τῶν μυστηριωδῶν αὐτοῦ ἐπιφάσεων.

Α'. Πρὸς τοῦτο θὰ προσφύγωμεν καὶ αὖθις εἰς τὸν ὁδηγὸν μῖτον, τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποιήσαμεν προηγουμένως.

Ἡ ἀρχὴ πασῶν τῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας ἀπέκτησεν ἡ ἀνθρωπότης, σχετίζεται, ὡς εἴπομεν, πρὸς δύο διακεκριμένας τάσεις, αἱ ὁποῖαι παράγουσι δύο μεθόγους μελέτης, ἀνομοίας, ἀλλὰ καὶ συμπληρούσας ἀλλήλας. Ἡ πρώτη ἐξ αὐτῶν, φύσεως ἀντικειμενικῆς, περιορίζεται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς συγκεκριμένης ὄψεως τῶν προβλημάτων, τῶν ἀντιληπτῶν ἐκφάνσεών των, τὰς ὁποίας καθιστῶσιν αἰσθητὰς τὰ φαινόμενα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, τὰ ὁποῖα αὐ-

ται προκαλοῦσι· καὶ εἶνε αὕτη ἡ παρατήρησις. Ἡ ἑτέρα, φύσεως ὑποκειμενικῆς, ἀπευθύνεται εἰς τὰς νοερὰς μορφάς, ἅτε ἀσκουμένη ἐπὶ τῶν ἀφῃρημένων ἐννοιῶν, ἐπὶ τῶν γενικῶν ἰδεῶν, εἰς ἃς τὸ πνεῦμα μεταμόρφωσε τὴν πρώτην ὕλην τὴν χορηγηθεῖσαν εἰς αὐτὸ ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων. Χρησιμοποιεῖ τὰ δεδομένα ταῦτα, ὅπως ἐξαγάγῃ ἐξ αὐτῶν σύνολον δογματικόν, ἢ ἄλλως ὅπως διαυπώσῃ τὸν ἀφῃρημένον λόγον, τὴν θεωρητικὴν ἑρμηνείαν τῶν γεγονότων τῶν προηγουμένως συλλεχθέντων διὰ τῆς πρώτης μεθόδου καὶ ἐπὶ τῆς συνθέσεως τῶν ὁποίων περιορίζεται τοῦ λοιποῦ πᾶσα αὐτῆς ἐργασία.

Αἱ γνώσεις ἡμῶν εἶνε οὕτω πᾶσαι ἐπίσης ἐπιδεκτικαὶ νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν μίαν ἢ τὴν ἑτέραν ἐκ τῶν ὁμάδων τούτων, καθ᾽ ὅσον ἐκπροσωποῦσιν τὸ πόρισμα παρατηρήσεων προγενεστέρων ἢ καθ᾽ ὅσον προέρχονται ἐκ συστημάτων ἤδη ὑπὸ τοῦ νοῦ δημιουργηθέντων, τούτου ἕνεκα εἶνε σαφὲς ὅτι, ὅπως καθορισθῇ ἀκριβὴς ἀπολογισμὸς ὅσον ἀφορᾷ τὸν Ἔρωτα ἰδίως, ὀφείλομεν ὡσαύτως ν᾽ ἀναδράμωμεν πρὸς τὴν διπλῆν αὐτὴν πηγήν.

Ἤδη, ὡς πρὸς τοῦτο, ἡ πρώτη μέθοδος, ἡ παρατήρησις, παρίσταται ἡμῖν ὡς κάλλιον ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ τῶν συγγραμάτων τῶν **φιλολόγων**, οἱ ὁποῖοι, ἀναμφισβητήτως κατέστησαν τὸν ἔρωτα σύνηθες θέμα τῶν ἔργων των, περιέγραψαν, τινὲς τοὐλάχιστον ἐξ αὐτῶν, μετὰ εἰλικρινείας μὴ ἀποκλειοόσης τὴν νέχνην, τὰς ποικιλωτέρας φάσεις τῶν ἐραστῶν, ἐμελέτησαν τὰς περιεργοτέρας ἐρωτικὰς περιπτώσεις, ὧν παρέχουσιν ἡμῖν καὶ τὰς ἐλαχίστας τῶν λεπτομερειῶν.

Ὡσαύτως ἡ ὑποκειμενικὴ μέθοδος μελέτης θὰ χορηγηθῇ ἡμῖν ὑπὸ τῶν δοξασιῶν τῶν **φιλοσόφων**, τῶν ὁποίων αἱ θεωρεῖαι, ὁσῳδήποτε καὶ ἂν ὦσιν ἀριθμητικῶς κατώτεραι τῶν παρατηρήσεων τῆς προηγουμένης ὁμάδος, παρουσιάζουσιν ἐν τούτοις

δι᾽ ἡμᾶς ὡς εἶνε εὐνόητον, ἐνδιαφέρον μέγιστον.

Τὸ τόσῳ περίπλοκον ζήτημα τὸ διατυπωθὲν ἐν ἀρχῇ θὰ ἀπολήξῃ ἄρα, μετὰ τὴν συνοπτικὴν αὐτὴν ἀνάλυσιν, εἰς ποιάν τινα κριτικὴν ἔκθεσιν γνωμῶν, αἳ ὁπαῖαι ἐλήφθησαν κατ᾽ ἐκλογὴν ἐκ συγγραφέων ἀνηκόντων εἰς τὰς δύο προρρηθείσας κατηγορίας.

Β'.—**Οἱ φιλόλογοι.** Τὰ φιλολογικὰ ἔργα τὰ δυνάμενα νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν μελέτην τοῦ ἔρωτος εἶνε τοσούτῳ πολυάριθμα, ὥστε θὰ μᾶς ἐπιτραπῇ, ὅπως περιορίσωμεν τὴν ἀνάλυσίν των, νὰ μὴ ἐξαγάγωμεν ἐκ τῶν ἔργων τῶν ποιητῶν καὶ τῶν μυθιστοριογράφων ἢ μόνον τοὺς κοινοὺς χαρακτῆρας, οὓς ἀπέδωκαν εἰς τὸ αἴσθημα τοῦτο.

Ἂν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ ταῦτα δὲν ἀπαντῶσι λεπτομερῶς περιγραφόμενα, μετ᾽ ἀκριβείας περίπου ἰσοφαριζούσης τὴν πραγματικότητα, εἰμὴ μόνον πορὰ ὀλιγαρίθμοις ἐκλεκτοῖς λογογράφοις, πεπροικισμένοις δι᾽ ἀξιοσημειώτου παρατηρητικοῦ ταλάντου, ἀλλὰ τοὐλάχιστον **ἡ ποικιλία τῆς ἐκφράσεώς του,** ἣ ὁποία ἄλλως τε εἶνε πλειότερον ἐπιδεκτικὴ φιλολογικῶν ἀναπτύξεων, ἐσημειώθη σχεδὸν ὑπὸ πάντων καὶ χρησιμεύει μάλιστα ὡς εὔκολον θέμα εἰς τὴν ἔμπνευσιν τῶν πλείστων συγγραφέων. Δὲν ὑπάρχει, κατ᾽ αὐτούς, ἐμπόδιον τὸ ὁποῖον **ἡ δύναμις** τοῦ ἔρωτος δὲν κατορθώνει νὰ κατανικήσῃ, δὲν ὑπάρχουσιν **ἡδοναί,** τὰς ὁποίας ἡ **ἱκανοποίησις** αὐτοῦ δὲν ὑπερτερεῖ, δὲν ὑπάρχουσιν **ὀδῦναι,** τῶν ὁποίων δὲν ὑπερέχουσιν αἱ **βάσανοι,** τὰς ὁποίας προξενεῖ..., ἐν ἑνὶ λόγῳ εἰς τὸν ἀναγινώσκοντα τοὺς συγγραφεῖς τούτους τὸ ἐρωτικὸν πάθος ἀναπαρίσταται ὑπὸ τὴν συμβολικὴν ὄψιν, τὴν ὁποίαν τῷ προσδίδει τὸ θαυμαστὸν ἀρχαῖον ἄγαλμα. Εἶνε ἡ **Ἀφροδίτη Νικήτρια,** ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὁποίας καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἰσχυρότεροι πέπρωται, φαίνεται, νὰ κύπτουν τὸν αὐχένα!

Ἀλλὰ τὸ ἀπόλυτον αὐτὸ κράτος, ἡ δύναμις αὕτη, ἡ ἀρκούντως κυρίαρχος ὥστε ν' ἄρχῃ οὕτω τοῦ ὄντος παντὸς ὥστε νὰ μεταμορφώνῃ μάλιστα αὐτό, καθιστῶσα εἰς αὐτὸ προσιτοὺς—δι' αἰτίων τὰ ὁποῖα πολλάκις παρίστανται μηδαμινὰ ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἑνὸς νεύματος. ἑνὸς βλέμματος, μιᾶς διαθρύψεως, ἑνὸς λόγου - τοὺς μυστικοὺς παραδείσους τῆς ἐκτάσεως καὶ βυθίζουσα αὐτὸ διὰ μόνης τῆς στερήσεως τοῦ ἀγαπωμένου ὄντος εἰς τὰς βασανιστικωτέρας ἀβύσσους τῆς ἀπελπισίας, ὑφίσταται ἄνευ ἄλλων αἰτίων ἧττον κοινῶν, μᾶλλον ἱκανῶν νὰ ἐξηγήσουν τὰς τοιαύτας ἀναστατώσεις;

Οἱ ἀρχαῖοι ἐπεκαλέσθησαν ἐπεμβάσεις θείας ἢ μαγικάς, τὴν ἀκατανίκητον δύναμιν τῆς θεᾶς τῆς ἀναδυομένης ἐκ τῶν κυμάτων — τῶν κυμάτων τῶν ἐναλλὰξ βαυκαλιστικῶν, πράων ἢ θρηνωδῶν καὶ ἔπειτα ὁρμητικῶν, μανιωδῶν, θανοτηφόρων ὡς αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐρωτικὸν πάθος — τὴν δύναμιν τῶν πολλῶν καὶ ποικίλλων μαγγανειῶν καὶ γοητειῶν. Τέλος τὰ βέλη τὸ βαλλόμενα ἀναιτίως ὑπὸ τοῦ μικροῦ τυφλοῦ θεοῦ, τοῦ διπλῆν ἔχοντος τὴν φαρέτραν, μὴ ἔφερον εἰδικὸν δηλητήριον τὸ ὁποῖον καθίστα ἀνιάτους τὰς προξενουμένας πληγάς; Οἱ νεώτεροι καταλαμβανόμενοι ὑπὸ δέους ἐπίσης διότι δὲν εὕρισκον ὅπως ἐξηγήσουν τὰς «παρανοίας τοῦ ἔρωτος» παρὰ τὸ κάλλος ἢ τὴν εὐφυΐαν, τὴν εὐσπλαχνίαν ἢ τὴν συμπάθειαν, κατανοοῦντες ὡς ἐξ ὁρμεμφύτου ὅτι τὰ τοιαύνα αἴτια εἶνε τοὐλάχιστον ἀνεπαρκῆ, ἀνεζήτησαν τὴν αἰτίαν, οἱ μὲν εἰς δυνάμεις ἀνωτέρος ἐκπορευομένας ἐκ τοῦ ἀγνώστου, οἱ δὲ εἰς τὴν δαιμονοληψίαν, τέλος εἰς τὴν ἐπέμβασιν τῆς νόσου, ἔκειτα εἰς τὴν παραφροσύνην· ὅσον εἰς τοὺς ποιητάς, οὗτοι ἐξηκολούθησαν νὰ καλύπτουν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Ἔρωτος, τοῦ παιδὸς—θεοῦ, διὰ συμβολικοῦ ἐπιδέσμου, ἀρνούμενοι τὴν διορατικὴν κρίσιν εἰς τὸν Ἔρωτα τὸν «κραταιὸν ὡς Θάνατον».

Ἄς σημειώσωμεν ἐν παρόδῳ, ὅτι ἡ τάσις αὕτη τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως θέτῃ εἰς κόσμον ὑπεράνω καὶ ἔξω τῆς αἰσθήσεως, τὸν ὁποῖον πληροῖ δι᾽ ἀορίστων ὑπερφυσικῶν μορφῶν, πᾶν ὅ,τι ἀδυνατεῖ νὰ διεξηγήσῃ ἀμέσως διὰ τῶν γνώσεών του, ὁσφδήποτε περιορισμέναι καὶ ἂν εἶνε αὗται, δὲν εἶνε νέα, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· τὴν ἀνευρίσκομεν ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν ὅλων τῶν θρησκειῶν. Ὁ νόμος τῆς ἥσσονος προσπαθείας ἐξασφαλίζει ἐνταῦθα τὸν θρίαμβον λογικῆς ἀμαθοῦς καὶ ἐπειγομένης νὰ ἐξαγάγῃ συμπεράσματα κατὰ τῆς πείρας, ἡ ὁποία μετὰ πλειοτέρας βραδύτητος καθιστᾷ ἐφικτὴν τὴν ἀντίληψιν τῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι συνδέουσι τὰ δεδομένα της. Οὕτως ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ περιπτώσει, ἡ ὁποία μᾶς ἀπασχολεῖ, ὁ κοινὸς νοῦς μὴ δυνάμενος νὰ κατανοήσῃ τὴν ἀκριβῆ αἰτίαν τοῦ Ἔρωτος, μὴ ἀγνοῶν ἀφ᾽ ἑτέρου ὅτι δὲν ὑπάρχει φαινόμενον ἄνευ αἰτίου, ἀπέδωκεν ἐν ἀρχῇ τὰς ἐκφάνσεις του, εἴτε εἰς εἰδικὴν παραφροσύνην, εἴτε εἰς ἕλξιν ὑπερβολικὴν ἀσκουμένην ὑπὸ τοῦ ἀγαπωμένου ὄντος, ἔπειτα ὅτε ὁ τελευταῖος οὗτος λόγος δὲν ἐθεωρήθη ἐπαρκής, εἰς ἐλατήριον μυστηριῶδες ἀσκοῦν τὴν γοητείαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἐρῶντος. Ἐπὶ μακρὸν ἄλλως ἴσχυσεν ἡ δοξασία ἐκείνη, καθ᾽ ἣν τὸ πνεῦμα τοῦ πειρασμοῦ, ὁ Διάβολος, περιεβάλλετο ἐνίοτε τὴν γυναικείαν μορφήν, ὅπως παρασύρῃ τοὺς ἄνδρας εἰς τὴν ἁμαρτίαν, πρόληψις τὴν ὁποίαν ἡ γλῶσσα ὑπομιμνήσκει διὰ λαϊκῶν τινων ἐκφράσεων καὶ ἡ ὁποία δὲν ἐξέλιπεν ἀκόμη ὁλοσχερῶς, ἅτε καὶ διατηρουμένη ὑπό τινων θρησκειῶν.

Ἀλλ᾽ ἰδίως οἱ φιλόλογοι, ὧν ἡ ψυχολογία, πλὴν εὐαρίθμων ἐξαιρέσεων, προσεγγίζει εἰς τὴν τοῦ κοινοῦ νοῦ, ἢ μᾶλλον παρουσιάζει τὴν οἱονεὶ ἀντανάκλασιν αὐτοῦ, εἶνε οἱ πλειότερον ἐνδιατρίψαντες εἰς τὴν ἀνεξήγητον αὐτὴν ὄψιν, εἰς τὴν μυστηριώ-

δη αὐτὴν φάσιν τοῦ Ἔρωτος, καὶ μεριμνήσαντες ν' ἀποδώσουν εἰς τὸ αἴσθημα αὐτὸ αἴτια ἐξαιρετικά, ἂν μὴ ἀνώμαλα ἢ ὑπερφυσικά. Ὅταν δὲν καταλαμβάνῃ τὸν ἥρωα αὐτῶν ποιά τις αἰφνιδία νόσος, ποιά τις ἐρωτικὴ μανία, τὸ ἐρωτικόν του πάθος παρίσταται αἰτιολογούμενον ὑπὸ συνόλου σπανίων προτερημάτων, ἐξαιρετικῶς συνηνωμένων ἐν τῷ προσώπῳ ἡρωΐδος, ἡ ὁποία οὕτω τίθεται ἔξω καὶ ὑπεράνω τῶν λοιπῶν γυναικῶν. Μυθιστοριογράφοι, ποιηταί, δραματουργοὶ πάντοτε μεριμνῶσι νὰ μεγαλύνουν τὰς ἀναλογίας τῶν χαρακτήρων τῆς ἐρωμένης, οὕτως ὥστε διακρινομένη αὕτη ἐναργῶς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ γυναικείου συρφετοῦ ἀναπαρίσταται ἐν τῇ φαντασίᾳ ἑλκυστική, ἐξωραϊσμένη διὰ πολλαπλῶν γοητειῶν καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἐπιθυμητὴ ὑπὲρ πάσας τὰς λοιπὰς γυναῖκας. Ἄλλοτε βεβαίως μᾶς παρουσιάζει πλάσμα πονηρὸν καὶ μάγον, λάμιαν, ἔμπουσαν τῶν ψυχῶν, ὃν λαγνείας, τὸ ὁποῖον εἶνε κάτοχον ἐρωτικῶν φίλτρον ὅπως ἐνσταλάζῃ τὴν μανίαν εἰς τοὺς ἄνδρας. Ἀλλὰ εἴτε εἶνε παρθένοι ἢ δαίμονες, ἅγιαι ἢ μάγισσαι, ἡ διαμραφὴ τῶν μορφῶν τούτων μαρτυρεῖ περὶ τῆς αὐτῆς μερίμνης, περὶ μιᾶς ἀνάγκης καὶ τῆς αὐτῆς σκέψεως καὶ περὶ ἀνάγκης σταθερᾶς, ἀναλόγου παρὰ πᾶσι τοῖς συγγραφεῦσι, περὶ τοῦ πῶς νὰ διεξηγηθῇ κἂν ἀτελῶς ὅ,τι παρουσιάζουν κατ' ἐπίφασιν τὸ ἀνεξήγητον αἱ ἀντικειμενικαὶ ἐκφάνσεις τοῦ ἔρωτος. Δὲν θὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὴν ἐναργῆ ἀνεπάρκειαν τῶν αἰτίων τούτων, διὰ τῶν ὁποίων οἱ φιλολογοῦντες ἀπεπειράθεισαν νὰ διεξηγήσουν τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους, διότι θὰ δοθῇ εἰς ἡμᾶς εὐκαιρία νὰ ἐπανέλθωμεν.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν **παθολογικὴν** ὑπόθεσιν, τὴν ὁποίαν προϋποθέτουν λαϊκαί τινες ῥήσεις, συχνὰ χρησιμοποιούμεναι παρ' αὐτῶν (τρελλὸς ἀπ' ἔρωτα· ὁ ἔρωτας τὸν ἔκαμε νὰ χάσῃ τὰ λογικά του,.

κτλ.) θὰ ἴδωμεν ἐπίσης ὕστερώτερον ὅτι ἐν μέρει βασίζεται ἐπὶ τῶν ὁμοιοτήτων, τὰς ὁποίας παρουσιάζουν χαρακτῆρές τινες τῶν ἐρώντων πρὸς τοὺς κοινῶς ἀποδιδομένους σήμερον εἰς διαφόρους νευροπαθείας. Ὑπάγονται ἄλλως τὰ φαινόμενα τοῦ ἐρωτίκοῦ πάθους εἰς γνωστοὺς νόμους καὶ ἀποδεικνύοντες ὅτι τὰ αἴτια αὐτῶν, ἂν δὲν εἶνε πάντοτε ἀμέσως ἁπτά, ἀλλ᾿ ὅμως ὑπάρχουν οὐχ ἧττον πραγματικῶς, θὰ περιορίσωμεν ἐπιτυχέστερον εἰς τὴν ἀσθενῆ αὐτῆς ἀξίαν τὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ ἐκτάκτου, τοῦ ὑπερφυσικοῦ, τοῦ μυστηριώδους καὶ τοῦ παθολογικοῦ ἐν τῷ ἔρωτι.

Ἡ ἐξέτασις αὕτη τῶν γνωμῶν τῶν φιλολόγων, κἂν συνοπτική, θὰ ἐξουσιοδοτήσῃ ἡμᾶς ἄρα νὰ μὴ λάβωμεν ἢ ἀτελῶς ὑπ᾿ ὄψιν τὰς μόλις διαγραφομένας ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν θεωρίας, καὶ μόνας θὰ διατηρήσωμεν ἐκ τῶν ἔργων τούτων τὰς περιγραφὰς τῶν ἐρώντων, τὰς ὁποίας παρέχουν εἰς ἡμᾶς, διότι αὗται ἀποτελοῦν οὐχ ἧττον πηγὴν χρησίμων μαρτυρίων.

Γ΄. Οἱ **φιλόσοφοι.** — Κατεδείξαμεν ὅτι οἱ φιλόσοφοι χρησιμοποιοῦν ὡς πρώτην ὕλην τὰ πορίσματα τῶν προηγουμέτων πειραμάτων, τὰ ὁποῖα παρέχει εἰς αὐτοὺς ἐν μέρει ἡ ἀρχικὴ ἐργασία τοῦ κοινοῦ νοῦ καὶ τὰ ὁποῖα ἄλλως εἶνε ἐλεύθεροι νὰ ἐλέγξουν διὰ νέων ἧττον ἐπιπολαίων παρατηρήσεων καὶ ν᾿ ἀνασκευάσουν οὕτω τὰς πολυαρίθμους αὐτῶν πλάνας. Θὰ ἐνόμιζέ τις ἄρα ὅτι ἐνταῦθα θὰ ἐβλέπομεν τὰς πολλάκις παιδαριώδεις ἑρμηνείας τῶν φιλολόγων, ἀντικαθισταμένας ὑπὸ στερρῶν δοξασιῶν, τῶν ὁποίων ἡ λογικὴ θὰ ἐσάρωνεν ὅλα αὐτὰ τὰ μυθεύματα. Λοιπόν! ἀνευρίσκομεν μολαταῦτα παρὰ τοῖς ἐπιστήμοσι διδακτικώτερον διατετυπωμένους, βεβαίως σαφέστερον ἐκφρασμένους τοὺς αὐτοὺς τρόπους τοῦ σκέπτεσθαι, τοὺς ὁποίους ἐπιθεωρήσαμεν ἤδη· ἡ αὐτὴ μεγάλη σημασία ἡ ἀποδιδο-

μένη εἰς τὰ προτερήματα ἢ εἰς τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἀγαπωμένου ὄντος εἰς τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ διεγειμόμενα αἰσθήματα καὶ πρὸ τῆς προφανοῦς ἀνεπαρκείας τῶν αἰτιῶν αὐτῶν, ἡ αὐτὴ προσφυγὴ εἰς τὸ ἀνώμαλον, εἰς τὸ μυστηριῶδες, εἰς τὴν παραφροσύνην.

Θὰ διαιρέσωμεν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὰ συστήματα τῶν φιλοσόφων εἰς τρεῖς κατηγορίας. (Α´), τὴν πρώτην,περιλαμβάνουσαν τοὺς ἀποδίδοντας εἰς τὸν ἔρωτα αἴτια **εὐκόλως διακριτά**. (Β´), τὴν δευτέραν, ἀποτελουμένην ὑπ᾽ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀναγνωρίζουν ὅτι ὁ ἔρως δὲν ὑπείκει εἰς τοιαῦτα ἐλατήρια καὶ ἐπικαλοῦνται **λόγους μυστηριώδεις**. Ὅταν (Γ´) δὲν ταυτίζουν αὐτὸν πρὸς **κατάστασιν νοσηράν**.

Α´. Ὁ Bain κατατάσσει τὸν ἔρωτα μεταξὺ τῶν τρυφερῶν συγκινήσεων. Ἀλλὰ δι᾽ αὐτὸν «ἡ συγκίνησις τοῦ ἔρωτος, ἡ ὁποία ἕλκει τὴν γένεσιν αὐτῆς ἐκ τῶν ὀρέξεων, προϋποθέτει στοιχεῖα ἐπιπροστιθέμενα εἰς ἄλληλα» (*). Τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶνε ἐν πρώτοις προσθήκη τις εἰς τὸ ἐνδιαφέρον τῆς προσωπικότητος, ἔπειτα «τὸ γόητρον τῆς ἀνομοιότητος», τῷ ὁποῖον ἐν τῷ ἔρωτι προβαίνει καὶ πέραν τῶν σταθερῶν διαφορῶν τοῦ φύλου, οὕτω δὲ ἐξηγεῖται τὸ θέλγητρον τῶν ἀντιθέσεων ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν, «τὸ παράστημα». Ἐν ἑνὶ λόγῳ «...ἡ ὄρεξις καὶ τὸ ἀτομικὸν γόητσον εἶνε τὰ στοιχεῖα τὰ ἀποτελοῦντα τὸν ἔρωτα τῶν δύο φύλων».

Εἶνε εὔκολον ν᾽ ἀντιτάξωμεν εἰς τὴν γνώμην ταύτην ὅτι δὲν συμφωνεῖ πλήρως μὲ τὴν πεῖρα, καὶ θὰ ἴδωμεν βραδύτερον ὅτι τὰ ἐπιπροστιθέμενα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐνταῦθα ἀναφέρονται, δὲν δρῶσιν ἐν τῷ ἐρωτικῷ πάθει ἢ ὅλως δευτερευόντως.

Ἂν κατὰ τὸν Bain, ἐν τῇ συνθέσει τοῦ ἔρωτος

(*) A. Bain. Αἱ συγκινήσεις καὶ ἡ βούλησις.

δὲν ἐπεμβαίνει ἢ ἡ γενετήσιος ὁρμὴ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς προσωπικῆς γοητείας τοῦ ἑτεροφύλου ἀτόμου, τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω κατὰ τὸν Σπένσερ (*), θεωροῦντα τὸν ἔρωτα ὡς τὸ πολυσυνθετώτερον πάντων τῶν αἰσθημάτων.

«Εἰς τὰ καθαρῶς ὑλικὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα περιλαμβάνει, δέον νὰ προστεθῶσι, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον, ἐν πρώτοις αἱ λίαν περίπλοκοι ἐντυπώσεις αἱ παραγόμεναι ὑπὸ τῆς καλλονῆς ἑνὸς ἀτόμου καὶ περὶ τὰς ὁποίας συγκεντροῦνται πολυπληθεῖς εὐάρεστοι ἰδέαι, αἱ ὁποῖαι καθ᾿ ἑαυτὰς δὲν ἀπατελοῦσι τὸ αἴσθημα τοῦ ἔρωτος, ἀλλ᾿ αἱ ὁποῖαι ἔχουσιν ὀργανικὴν σχέσιν πρὸς τὸ αἴσθημα τοῦτο. Εἰς ταῦτα προστίθεται τὸ πολύπλοκον αἴσθημα, τὸ ὁποῖαν καλοῦμεν **φίλτρον, στοργήν, ἀγάπην**... Ἐνυπάρχει ἐπίσης ἐν τῷ ἔρωτι τὸ αἴσθημα τοῦ θαυμασμοῦ... Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῇ τὸ αἴσθημα, τὸ ὁποῖον οἱ φρενολόγοι ἀπεκάλεσαν ἔρωτα τῆς **ἐπιδοκιμασίας**...(**). Ἐπὶ πλέον ἐνυπάρχει ἐπίσης ἐν τῷ ἔρωτι αἴσθημα προσπελάζον πρὸς τὸ προηγούμενον, ἡ **αὐτοεκτίμησις**».

Ὁ Σπένσερ ἀπαριθμεῖ προσέτι τὸ αἴσθημα τῆς κτήσεως, τὴν ἐν μείζονι ἐλευθερίᾳ ἐνεργείας ἱκανοποίησιν «τοῦ ἔρωτος, τὸν ὁποῖον τρέφομεν πρὸς τὴν ἀπεριόριστον ἐνεργητικότητα», τέλος τὴν ἔξαρσιν καὶ ἔντασιν τῆς συμπαθείας.

«Κατ᾿ αὐτὸν τὸν τρόπον, συμπεραίνει οὗτος, πέριξ τοῦ ὑλικοῦ αἰσθήματος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ νὸν πυρῆνα τοῦ ὅλου, συγκεντροῦνται τὰ αἰσθήματα τὰ παραγόμενα ὑπὸ τῆς ἀτομικῆς καλλονῆς, τὰ ἀποτελοῦντα τὴν ἁπλὴν ἀφοσίωσιν, ὁ σεβασμός, ὁ

(*) H. Spencer. Ἀρχαὶ ψυχολογίας.

(**) Σ. Μ. Ἡ παρὰ παντὶ ἀνθρώπῳ ἰσχυρὰ ἐπιθυμία, ὅπως αἱ πράξεις αὐτοῦ τυγχάνωσιν ἐπαίνων καὶ ἐπιδοκιμασίας.

ἔρως τῆς ἐπιδοκιμασίας, ὁ ἔρως τῆς κτήσεως, ὁ ἔρως τῆς ἐλευθερίας, ἡ συμπάθεια. Πάντα τὰ αἰσθήματα ταῦτα διεγηγερμένα ἕκαστον εἰς ὕψιστον βαθμὸν καὶ τείνοντα ἕκαστον ἰδίᾳ ὅπως ἐπενεργῶσι διὰ τῆς διεγέρσεώς των ἐπὶ ἑκάστου τῶν λοιπῶν, ἀποτελοῦσι τὴν σύνθετον ψυχικὴν κατάστασιν, τὴν ὁποίαν ἀποκαλοῦμεν ἔρωτα».

Ἀλλά, δύναταί τις ν' ἀντιλέξῃ, πάντα τὰ αἰσθήματα ταῦτα καὶ ἂν ἀκόμη παραδεχθῶμεν ὅτι δύνανται νὰ προκληθῶσι ταυτοχρόνως, οὐδέποτε θὰ παράσχουν ὡς ἀποτέλεσμα ἄλλο τι πλὴν **ἀθροίσματος** αἰσθημάτων καὶ δὲν θὰ δημιουργήσουν κατάστασιν νέαν· κατ' ακολουθίαν δὲν θὰ ἐπιφέρουν τὴν γένεσιν τοῦ ἔρωτος. Οὗτος ἀντιπροσωπεύει πράγματι, καὶ τοῦτο ἐν μέρει τὸν χαρακτηρίζει, ὡς θ' ἀποδείξωμεν, ὀντότητα ἀνήκουσαν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς συγκινητικότητος ὅλως εἰδικήν, ἡ ὁποία ἀκριβῶς ὡς ἐκ τούτου δὲν δύναται νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν σύνθεσιν ταύτην ὡρισμένων φιλητικῶν στοιχείων, συδυασθέντων ὑπὸ ἐπίδρασιν προφανῆ, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ προειρημένος συγγραφεύς.

Ὁ Sergi,(*) ὁ ὁποῖος κατατάσσει τὸν ἔρωτα μεταξὺ τῶν ἀτομικοκοινωνικῶν αἰσθημάτων, δείκνυται πολὺ ἐγκρατέστερος. Οἱ δύο κυριότεροι παράγοντες τοῦ ἔρωτος εἶνε κατ' αὐτὸν «πρῶτον αἱ παρορμήσεις τῆς ἀναπαραγωγῆς καὶ ἔπειτα ἡ αἴσθησις τῆς ἁφῆς, ἡνωμένης μετὰ τῆς αἰσθήσεως τῆς θερμοκρασίας, ἐπὶ πλέον τῆς ἡδονῆς τῆς συνουσίας, ὡς παραδέχεται ὁ Bain».

Καὶ ὄχι μόνον ταῦτα· «ὁ ἔρως προϋποθέτει τὴν κοινωτικὴν ἀγάπην ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ γένους ἢ τὴν φιλίαν μετ' εὐλαβείας πρὸς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ θήλεος φύλου, τὰ ἠθικὰ προτερήματα καὶ πολλὰ ἄλλα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἶνε ἀνεξάρτητα τῶν ὑλι-

(*) Sergi. Ἡ φυσιολογικὴ ψυχολογία.

κῶν σχέσεων. Δι᾽ ὅλων τούτων τῶν στοιχείων ἡνωμένων μετὰ τῆς ἀτομικῆς καλλονῆς τοῦ γυναικείου φύλου, ὁ ἔρως ὁ ἔχων τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ γενετησίῳ ὁρμῇ ἀποβαίνει ἰδανικὸς καὶ συζυγικὴ ἀγάπη διαιωνίζεται καὶ παγιοῦται».

Συνελθόντι εἰπεῖν, ἡ πλάνη, τὴν ὁποίαν ἀνευρίσκομεν ὑπὸ τὰ διάφορα θέματα τῶν διατυπωθεισῶν ὑπὸ τῶν ὡς ἄνω συγγραφέων θεωριῶν, εἶνε ἀληθὴς σύγχυσις τοῦ ἔρωτος πρὸς τὰ αἰσθήματα, ὑπὸ τῶν ὁποίων δύναται βεβαίως νὰ συνοδεύηται καὶ τὰ ὁποῖα κατ᾽ ἐπίφασιν ὑποπίπτουσι μόνα εἰς τὴν ἐκτίμησιν, ἡμῶν τοῦθ᾽ ὅπερ ἐξηγεῖ τὸ λάθος, μολονότι ἐν τῇ πραγματικότητι εἶνε ἀπολύτως ἀπὸ τοῦ ἔρωτος διακεκριμένα.

Ὁ Bain, ὁ Spencer. ὁ Sergi περιγράφουσιν ἐν συνόψει ἁπλᾶς μεταμφιέσεις τῆς γενετησίου ὁρμῆς· ἀλλ᾽ εἶνε εὔκολον ν᾽ ἀπογυμνώσῃ τις ταύτην ἀπὸ τῶν ποικίλων, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων αἰσθημάτων, τὰ ὁποῖα παρίστανται ὡς σύνδρομα καὶ οὐχὶ ὡς παράγοντες τοῦ ἔρωτος· ὁ τελευταῖος οὗτος δὲν εἶνε πράγματι κρᾶμα, ἀλλὰ εἰδικὸν προϊόν.

Μὴ ἀντιλαμβανόμενοι ἢ τῶν ὡρισμένων τούτων καταστάσεων τὰς ὁποίας ἀνακηρύττουσιν ἡνωμένας μετὰ τοῦ γενετησίου ὁρμεμφύτου, πλανῶνται ὅσον ἀφορᾷ τὴν πραγματικὴν αὐτῶν αξίαν καὶ παραμελοῦσι τὸ αἴσθημα τὸ μὴ δυνάμενον νὰ ταυτισθῇ πρὸς κανὲν ἄλλο, τὸν Ἔρωτα τὸν ἄνευ ἐπιθέτου, ὁποῖος δὲν εἶνε ἀληθῶς οὔτε ὁ ἔρως τοῦ Καλοῦ, οὔτε ὁ ἔρως τῆς ἐφυΐας ἢ οἱουδήποτε ἄλλου θελγήτρου, διότι κέκτηται εἰδικὴν συναισθηματικὴν ζωήν, τὴν ὁποίαν δὲν κεντρίζει, ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἰδιάζοντα αὐτῆς προσανατολισμόν, κανὲν ἀπὸ τὰ συνήθη ταῦτα αἴτια τοῦ ἀνθρωπίνου φίλτρου.

Ὁ Mantegazza(*) ἔγνω ὀλιγώτερον παντὸς ἄλλου νὰ καθορίσῃ τὴν ἀναγκαίαν αὐτὴν διάκρισιν μεταξὺ τοῦ Ἔρωτος καὶ τῶν συγκινήσεων, αἵ ὁποῖαι χρησιμεύουσαι ὡς διεγερτήριον τῆς ἁπλῆς γενετησίου ὁρμῆς, διὰ τῆς ἐνισχύσεως ἣν τῇ παρέχουσι, φαίνονται μεταμορφοῦσαι αὐτὴν ἐν αὐτῇ τῇ οὐσίᾳ της. Θεωρεῖ πράγματι ὡς ἀρχὴν τοῦ ἔρωτος τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν αἰσθηματικὴν κλίσιν. «Ἐκ τῶν τεσσάρων ὁρισμῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Τάσσος ἐξήτασε, τέσσαρες ἐκφράζουσι τὴν ἑξῆς ἰδέαν· «ὁ ἔρως εἶνε ἐπιθυμία τοῦ κάλλους»· «ὁ ἔρως εἶνε ἐπιθυμία συνουσίας παρ' ἐκείνοις, οἵτινες ἔχουσι ἀπλήστως πρὸς ἰδιαίτερόν τι κάλλος»· «ὁ ἔρως εἶνε ἕνωσις, ἥτις προκαλεῖ παρ' ἡμῖν τὸν πόθον τοῦ κάλλους». Περαιτέρω ἀναγνωρίζει ἀκόμη ὡς «πηγὰς τοῦ ἔρωτος τὴν εὐγωμοσύνην, τὴν εὐσπλαχνίαν, τὴν ματαιοδοξίαν, τὴν λαγνείαν, τὴν ἐκδίκησιν». Δέον νά ὁμολογήσωμεν ἐν τούτοις ὅτι ὁ Mantegazza, πλειότερον παρατηρητής, ὀλιγώτερον προκατειλημμένος ἀπὸ τὰς ἰδέας τῶν προϋπαρχόντων συστημάτων καὶ θεωριῶν ἐβεβαίωσε τὴν ὕπαρξιν ἔρωτος, ἄνευ ἐμφανῶν αἰτίων, ἄνευ ὁρατῶν ἀρχῶν, αὐθορμήτου τρόπον τινά, αὐθυποστάτου καὶ μὴ ἔχοντος ἀνάγκην περιπλόκων ὑπορθωμάτων.

«Ἂν ἐρωτήσωμεν, παρατηρεῖ ὁ φυσιολόγος, μικρὸν παῖδα διατὶ ἀγαπᾷ μικρὰν κόρην, θὰ τραπῇ εἰς φυγὴν ἐντροπαλός· ἂν ἀπευθύνωμεν τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν πρὸς τὴν μικρὰν κόρην, θὰ γίνῃ καταπόρφυρος καὶ θ' ἀπαντήσῃ δι' ἐξαισίας τινὸς προπετείας· ἀγαπῶσι.... καὶ δὲν ξεύρουσι διατί!».

Λοιπὸν ὄχι μόνον κοράσιδες καὶ μικροὶ παῖδες θὰ ἠδύναντο ν' ἀπαντήσουν οὕτω, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἰδίως οἱ ἀληθεῖς ἐρῶντες, ἂν διετήρουν πάντοτε

(*) Mantegazza. Φυσιολογία τοῦ Ἔρωτος. Ὁ Ἔρως ἐν τῇ ἀνθρωπότητι.

τὴν ἁθῳότητα καί τὴν εἰλικρίνειαν τῶν παίδων.

Ὁ Φὸν Χάρτμαν (*) ἀπέδειξεν ἄλλως διὰ συλλογισμοῦ θαυμαστοῦ κατά τε τὴν λογικὴν καὶ τὴν ὀρθότητα τὴν ἑξῆς ἀλήθειαν, ἣν ἐκπλήσσεταί τις εὑρίσκων τοσάκις παραγνωριζομένην, «ὅτι αἱ αἰσθήσεις δύνανται νὰ ἐξηγήσουν τὸν πόθον τῆς ὑλικῆς ἀπολαύσεως, ἀλλ᾽ ὅτι οὐδαμῶς δύνανται νὰ ἐξηγήσουν τῶν μεταξὺ τῶν δύο φύλλων ἔρωτα»· καὶ ὅτι ἀφ᾽ ἑτέρου, ἐὰν παρασυρθῇ τις νὰ πιστεύσῃ «ὅτι τὰ πνευματικὰ προτερήματα προκαλοῦσι μόνα τὴν ἐκλογὴν ἐν τῇ ἑνώσει τῶν φύλων», εἶνε καὶ τοῦτο πλάνη. «Ἀναλύσατε καλῶς πάντα τὰ στοιχεῖα ταῦτα, λέγει, τὴν γενικὴν ἀνάγκην τοῦ ἀγαπᾶν, τὴν φαντασίαν, τὴν εὐλάβειαν, τὴν φιλίαν, τὸ αἴσθημα τοῦ καθήκοντος . . . . κτλ. ἀναμίξατέ τα, ἀναδεύσατέ τα καλῶς· δὲν θὰ ἐξαγάγητε ποτὲ ἐξ αὐτῶν τὸν ἐλάχιστον σπινθῆρα τοῦ πυρὸς ἐκείνου, τὸ ὁποῖον καλεῖται ἀποκλειστικῶς ἔρως. Ὅ,τι φαίνεται προσομοιάζον πρὸς αὐτὸν δὲν εἶνε τὸ πλεῖστον ἢ πλαναισθησία τῶν λοιπῶν.

Τὸ γεγονὸς εἶνε ὅτι ἡ ἐσκεμμένη γνῶσις τῶν ἠθικῶν προτερημάτων δὲν κατορθοῖ ποτὲ ἄλλο τι πλὴν δημιουργίας ἠθικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν διανοιῶν· δὲν παράγει ἢ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν φιλίαν· ἀλλ᾽ ἡ φιλία καὶ ὁ ἔρως εἶνε ἀπολύτως διάφορα ὁ μὲν τῆς δέ. Αὐτὴ αὕτη ἡ φιλία δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἡ αἰτία τῆς γενέσεως τοῦ ἔρωτος.

Β. — Κατὰ τὸ Σοπεγχάουερ ὁ ἔρως περιορίζεται εἰς ἔκφανσιν τοῦ γενετησίου ὁρμεμφύτου, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀσυναισθήτου ὠθεῖ ἀκαταμαχήτως τὸ ἓν πρὸς τὸ ἄλλο τὰ ὑποκείμενα, ὧν ἡ ἕνωσις, λόγῳ τοῦ εἰδικῶς εὐαρμόστου, θὰ παρῆγε τέκνον πραγματοποιοῦν ὡς ἄριστα τὸ ἰδεῶδες τοῦ εἴδους.

(*) Ὁ Φὸν Χάρτμαν, Φυσιολογία τοῦ Ἀσυναισθήτου.

Ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος διατυποῖ ὡς ἑξῆς τοὺς οὐσιώδης νόμους τῆς θεωρίας του. α΄) «Ἕκαστον ἄτομον ἀσκεῖ ἕλξιν γενετήσιον τόσῳ μείζονα, ὅσῳ τελειότερον ἐκπροσωπεῖ ἀπὸ ἠθικῆς καὶ σωματικῆς ἀπόψεως τὸ ἰδεῶδες τοῦ εἴδους. β΄) Ἡ γενετήσιος ἕλξις, τὴν ὁποίαν ἄτομόν τι ἐμπνέει εἰς ἄλλο, εἶνε τοσούτῳ μᾶλλον ἐνεργός, καθ᾿ ὅσον τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἑνὸς ἐκμηδενίζουσιν τἀντίθετα ἐλαττώματα τοῦ ἑτέρου καὶ ἡ ἕνωσις τῶν δύο ἐπαγγέλλεται τέκνον πληρέστατα σύμφωνον πρὸς τὸν τύπον τοῦ εἴδους».

Ὁ Φὸν Χάρτμαν ἐπανέλαβε καὶ ἀνέπτυξε τὴν θεωρίαν ταύτην δ᾿ ἴδιον λογαριασμὸν ἐνδιατρίβων ἰδίᾳ εἰς τὴν ἑξῆς μοῖραν ἣν ἀποδίδει εἰς τὸ ἀσυναίσθητον ἐν τῷ ἔρωτι. «Τὸ ἄπειρον τῆς ἐφέσεως καὶ τοῦ πόθου προέρχεται ἀκριβῶς ἐκ τοῦ ὅτι ἡ συνείδησις οὐδὲν ἐκφράζει, οὐδὲν γινώσκει περὶ τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Πάντα ταῦτα θὰ ἦσαν παράλογα καὶ ἄσκοπα, ἂν ἀσυναισθήτως τελικὸς σκοπὸς δὲν ἦτο τὸ ἀόρατον ἐλατήριον τὸ ὁποῖον προΐσταται τῆς μεγάλης ταύτης ἀναπτύξεως αἰσθημάτων· τελικὸς σκοπὸς ἀσυναίσθητος, περὶ τοῦ ὁποίου δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἀπὸ τοῦδε ὅτι ἡ ἕνωσις δύο ὡρισμένων ἀτόμων εἶνε τὸ μέσον τὸ προορισμένον πρὸς ἐπίτευξιν αὐτοῦ».

Καὶ αὖθις : «Ἡ εὐδαιμονία, τὴν ὁποίαν ὁ ἐρῶν ὀνειροπολεῖ ἐν τῇ ἀγκάλῃ τῆς ἐρωμένης, δὲν εἶνε ἢ τὸ ἀπατηλὸν δέλεαρ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀσυναισθήτου χρησιμοποιούμενον ὅπως ἐξαπατήσῃ τὸν ἐγωτσμὸν τῆς σκέψεως καὶ διαθέσῃ αὐτὸν πρὸς θυσίαν τοῦ ἰδίου συμφέροντος ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς μελλούσης ἀναπαραγωγῆς».

Ὁ φὸν Χάρτμαν μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν θεωρίας τοῦ Σοπεγχάουερ, τῆς ὁποίας εὑρίσκει τοὺς δύο νόμους ἐπικυρουμένους ὑπὸ τῆς πείρας «μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν», συμπεραίνει τέλος: «Ὁ ἄνθρωπος ὠθεῖται ὑπὸ τοῦ ὁρμεμφύτου, ἵνα ἐπι-

ζητῇ πρὸς πλήρωσιν τῆς γενετησίου ἀνάγκης ἄτομον τοῦ ἑτέρου φύλου, φανταζόμενος ὅτι ἀπολαμβάνει οὕτως ἡδονῆς, ἣν εἰς μάτην θὰ ἐπεζήτει ἀλλαχοῦ.

Ὁ σκοπός, τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει ἐν ἀγνοίᾳ του, εἶνε ἐν γένει ἡ ἀναπαραγωγή. Τὸ ὁρμέμφυτον προσέτι ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον, ἵνα ἐπιζητῇ παρὰ τῷ ἑτέρῳ φύλῳ ἄτομον, τοῦ ὁποίου αἱ ἰδιότητες συγχωνευόμεναι μετὰ τῶν ἰδικῶν του πραγματοποιοῦν πληρέστατα τὸν ἰδανικὸν τύπον τοῦ γένους, καὶ γίνεται αἰτία νὰ φαντάζεται οὗτος ὅτι ἀπολαμβάνει ἐν τῇ μετὰ τοῦ ἀτόμου τούτου ἑνώσει του ἡδονῆς ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ μείζονος, ἢ μετὰ πάντων τῶν λοιπῶν ἀτόμων, καὶ κατ᾽ ἀπόλυτον ἔννοιαν, ὅτι ἐξικνεῖται εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἀνθρωπίνου εὐδαιμονίας. Ἀλλ᾽ ὁ σκοπὸς τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει ἐν ἀγνοίᾳ του, εἶνε ἡ παραγωγὴ ἀτόμου, τὸ ὁποῖον ν᾽ ἀντιστοιχῇ ὅσῳ τὸ δυνατὸν πληρέστερον εἰς τὸ ἰδανικὸν τοῦ εἴδους».

Καίπερ τελοῦντες πρὸς τὴν εὐρύτητα τῶν θεωριῶν τούτων, πρὸς τὴν γοητευτικὴν λογικὴν τῶν ὡς ἄνω συλλογισμῶν φόρον θαυμασμοῦ, ὃν δικαιολογεῖ ἄλλως τε καὶ ἡ ὑψηλὴ ἀξία τῶν τοιούτων συστημάτων, ἀναγκαζόμεθα ἐν τούτοις νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἐφάνησαν εἰς ἡμᾶς ταῦτα ἐπιδεκτικὰ ἀντιρρήσεών τινων φύσεως δυναμένης νὰ περιορίσῃ τὴν σημασίαν αὐτῶν· καὶ ἐπειδὴ αἱ θέσεις αὗται ἀποτελοῦν ἀληθὲς δογματικὸν σύνολον σπανίας ἀξίας, ὀφείλομεν ν᾽ ἀφιερώσωμεν εἰς τὴν κριτικὴν ταύτην χῶρον δικαιολογούμενον ὑπὸ τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν.

Ἐν γένει ἀντιλαμβάνεταί τις εὐκόλως ὅτι, ἂν ὁ Σοπεγχάουερ δὲν βλέπει ἐν τῷ ἔρωτι ἢ τὸ τελικὸν αἴτιον, τὸ ἐνίοτε μεμακρυσμένον πρὸς πραγμάτωσιν, ἤτοι τὴν παραγωγὴν μελλούσης γονῆς, καὶ καθορίζει εἰς αὐτὸ προορισμὸν καὶ δρᾶσιν ὅλως αὐθαί-

ρετον, ἀλλ᾽ ὁ φὸν Χάρτμαν ἀφ᾽ ἑτέρου δείκνυται οὐχ᾽ ἧττον κατεχόμενος ὑπὸ προκαταλήψεως, ἅτε καὶ μεριμνῶν ν᾽ ἀποδείξῃ ἐνταῦθα ἐκδήλωσιν τοῦ ἀσυναισθήτου ἐκείνου τοῦ ὑπ᾽ αὐτοῦ δημιουργηθέντος καθ᾽ ὁμοίωσιν ἀορίστου εἰδώλου, κειμένου εἰς τὸν ἀπρόσιτον κόσμων τῶν ἀγνώστων, ποιᾶς τινος ἀνθρωπομορφικῆς ὀντότητος, εἰς τὴν λατρείαν τῆς ὁποίας ἔχει ἀποκλειστικῶς ἀφιερωθῆ.

Προσεκτικωτέρα ἐξέτασις ἀποκαλύπτει ἐπίσης πρῶτον παράδοξον ἀντίφασιν ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ διατυπώσει τῶν δύο ἐκείνων νόμων, τοὺς ὁποίους ὁ Σοπεγχάουερ θεωρεῖ ὡς οὐσιώδεις.

Ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, πράγματι, φαίνεται ἀνακηρύσσων ὡς ἀρχὴν ὅτι ἡ ἕλξις ἡ ἀσκουμένη ὑφ᾽ ἑνὸς ἀτόμου ἐπὶ ὑποκειμένου τοῦ ἑτέρου φύλου εἶνε τοσούτῳ μείζων, ὅσῳ τὸ ἄτομον τοῦτο ἀντιπροσωπεύει κάλλιον τὸ ἰδανικὸν τοῦ εἴδους. Ὁ ἀπόλυτος χαρακτήρ, ὅν περιβάλλεται ἡ βεβαίωσις αὕτη, αἴρεται ὑπὸ τοῦ ἑτέρου νόμου ὁ ὁποῖος ἀποδίδει, ὡς εἴδομεν, εἰς τὴν ἕλξιν ταύτην τὴν ἰδιότητα τοῦ μεταβλητοῦ, προκύπτουσαν ἐκ τῆς σχέσεως τῆς ὑφισταμένης μεταξὺ τῶν προτερημάτων καὶ τῶν ἐλαττωμάτων δύο ἀτόμων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ζεύγους. Θὰ προέκυπτεν ἐκ τῆς αὐστηρᾶς ἐφαρμογῆς τῶν δύο τούτων κανόνων ὅτι ἀνήρ, λόγου χάριν, δυσειδὴς καὶ ἄσχημος δὲν πρέπει ν᾽ ἀσκῇ, κατὰ τὸν πρῶτον κανόνα, ἢ ἕλξιν γενετήσιον μετρίαν, ἐνῷ δυνάμει τοῦ δευτέρου κανόνος, ἐὰν ἀπαντήσῃ τύπον γυναικὸς ἐπακριβῶς ἀντίθετον, δηλαδὴ ἄτομον τοῦ ἑτέρου φύλου, τοῦ ὁποίου τὰ προτερήματα ἀντισταθμίζουσιν ἐπακριβῶς τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ, θὰ ἐκφροσωπῇ εἰς τὰ ὄμματα τῆς γυναικὸς ταύτης τὸν ἱκανώτερον ἄνδρα ὅπως τῇ ἐμπνεύσῃ ἔρωτα, διότι ἡ ἕνωσίς των θὰ εἶνε γόνιμος· εἰς ἀποτελέσματα ὠφέλιμα διὰ τὸ εἶδος.

Δεύτερον, μολονότι ὁ φὸν Χάρτμαν ἐπικαλεῖται

πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὡς ἄνω ὑποθέσεως ὅτι «οἱ ὑψηλόσωμοι ἄνδρες ἀγαπῶσι τὰς μικροσώμους γυναῖκας καὶ τἀνάπαλιν, οἱ ἰσχνοὶ τὰς παχυσάρκους, οἱ σιμὴν ἔχοντες τὴν ῥίνα ἐπιζητοῦσι τὰς μακρόρρινας, κλπ.», ἡ πεῖρα δὲν ἀποδεικνύει ποσῶς ὅτι τοιοῦτος τις νόμος προΐσταται τῶν ἐρωτικῶν ἑνώσεων. Ἄλλως τε καὶ ὁ τοιοῦτος νόμος μήπως δὲν θὰ ἐπανέφερε μᾶλλον τὸ γένος εἰς μέσον τινὰ τύπον, ἴσως κατώτερον, ἀντὶ ν' ἀναγάγῃ αὐτό, ὡς ὁ συγγραφεὺς ὑποθέτει, εἰς τύπον ἰδεώδη; καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐπιλογή, τοιαύτη ὁποίαν δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ζωϊκῆς ἀλληλουχίας, δὲν ἀποδεικνύει ἀκαταμαχήτως ὅτι ἡ βαθμιαία βελτίωσις τοῦ εἴδους ἀπαιτεῖ τὴν ἀνηλεῆ θυσίαν τῶν ἀποκλήρων, τῶν ἀσθενῶν, τῶν ἀναπήρων πρὸς ὄφελος τῶν κάλλιον προικισμένων, τῶν ἰσχυρῶν, τῶν τελειοτέρων; Πῶς ἐπιτυγχάνει τοῦτο; Ἑνώνουσα τὰ ὅμοια ὄντα, οὕτως ὥστε τὰ ἐλαττώματα ἢ τὰ προτερήματα ἐκδηλούμενα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον διὰ τῶν ἑνώσεων τούτων νὰ ἐπιφέρωσιν ἐν ταῖς διαδεχομέναις ἀλλήλας γενεαῖς τὴν ἐξαφάνισιν τῶν μέν, τὸν θρίαμβον τῶν δέ.

Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ συμβαίνῃ ἄλλως παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ καὶ αἱ ἐκλογαὶ καὶ προτιμήσεις αἱ διέπουσαι τὰς ἐρωτικὰς ἑνώσεις ἀντιτίθενται, ἀλλοίμονον! ὑπεράγαν συχνὰ εἰς τὸν βελτίωνα τελικὸν σκοπόν, τὸν ὁποῖον συμφώνως πρὸς τὸν δεαλιστικὸν νόμον τῆς ἀντισταθμίσεως τοῦ Σοπενχάουερ ἔδει νὰ πραγματῶσιν. Εἶνε γνωστόν, καὶ ὁ Σαρκὼ ἐνδιέτριψεν ἰδιαιτέρως εἰς τὸ πόρισμα αὐτὸ τῶν παρατηρήσεων αὐτοῦ, ὅτι «οἱ νευρικοὶ ἀναζητοῦνται μεταξύ των»· εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν παρατήρησιν ταύτην ἐβεβαιώθη ἡ πυκνότης τῶν ἐρώτων μεταξὺ ἐκφύλων, ὡς ἡ διπλῆ παραφροσύνη ἐκδηλουμένη ἐν ἐρωτικῷ συζυγικῷ ζεύγει. Αἱ προλήψεις τῆς φυλῆς, τῆς θρησκείας, τῆς

κοινωνικῆς τάξεως, εἶνε ἀφ' ἑτέρου ἀρκούντως ἰσχυραί, ὥστε, ἀντὶ νὰ πραγματοποιῶσι τὰς διασταυρώσεις των γενῶν, περὶ ὧν ὁμιλεῖ ὁ Φὸν Χάρτμαν καὶ αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπανέφερον τὸ ἀνθρώπινον εἶδος εἰς τὸν μέσον ἐκεῖνον τύπον, τὸν ὁποῖον θεωρεῖ ὡς τὸν ἄριστον, ἐξακολουθοῦσιν αἱ ἐρωτικαὶ ἑνώσεις, ἑνοῦσαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄντα τοῦ αὐτοῦ περιβάλλοντος, ἀνατροφῆς ἀναλόγου, ὁμοίας διανοητικῆς ἀναπτύξεως, καὶ ἀποτελοῦσαι ἀπὸ ἀπόψεως σωματικῆς ὅ,τι ὁ λαὸς ἀποκαλεῖ «ταιριαστὰ» ζεύγη, διὰ τῆς ἑνώσεως ἐκείνων τῶν ἀτόμων, ὧν οἱ σωματικοὶ καὶ ἠθικοὶ χαρακτῆρες εἶνε μᾶλλον ὅμοιοι ἢ ἀντίθετοι.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ Ἀσυναίσθητον, εἶνε εἰς ἡμᾶς δύσκολον ν' ἀναγνωρίσωμεν εἰς τὸ γενετήσιον ὁρμέμφυτον προορισμὸν καὶ δρᾶσιν τοσούτῳ κυρίαν ἐν τῷ ἔρωτι. Εἶνε ἥκιστα πιθανὸν ὅτι ἡ παραγωγὴ μελλούσης γονῆς εἶνε τὸ μόνον ἐλατήριον αἰσθήματος τοσούτῳ πολυπλόκου, ὁποῖον τὸ αἴσθημα τὸ ἐρωτικόν, καὶ δυσκόλως δύναταί τις νὰ κατανοήσῃ τῇ βοηθείᾳ τῆς θεωρίας ταύτης τὴν σημασίαν τοῦ δῆθεν ἀναγκαίου τελικοῦ σκοποῦ. Θὰ ὡμολογοῦμεν μάλιστα ἀσμένως ὅτι ἡ μυστηριώδης αὕτη μορφὴ κάποιου Ἀσυναισθήτου διέποντος τὸν μεταξὺ τῶν δύο φύλων ἔρωτα κατὰ τρόπον τοιοῦτον ὥστε οἱ ἄνθρωποι ν' ἄγωνται ἐν ἀγνοίᾳ των πρὸς τὸ βέλτιον, φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὑπεράγαν ἀνήκουσα εἰς τὸν κύκλον τῶν μεταφυσικῶν θεωριολογιῶν, ὥστε νὰ μὴ δύναται ποτὲ νὰ συμφωνῇ πρὸς τὰ ἧττον ἁπλᾶ φαινόμενα τῆς πραγματικότητος. Ἡ ἐπιδίωξις αὕτη τοῦ βελτίονος ἰθύνει ἄλλως τοὺς ἀνθρώπους ἐν ταῖς πλείσταις τῶν πράξεων αὐτῶν ἀλλὰ τότε ὑπὸ τὸ πλῆρες φῶς τῆς συνειδήσεως. Θ' ἀντιταχθῇ εἰς ἡμᾶς ὅτι πράξεις τινὲς ἀσυναίσθητοι κέκτηνται δι' αὐτὸ τοῦτο ἀκριβῶς πλειοτέραν ἐντέλειαν ἢ ἐὰν ἦσαν ἐνσυνείδητοι,

καὶ ὅτι οὕτω δέον νὰ συμβαίνῃ ἐν τῷ ἔρωτι. Ἀλλ' ὁ ἔρως εἶνε μᾶλλον αἴσθημα ἢ πρᾶξις, καὶ παραπλεύρως τοῦ Ἀσυναισθήτου τούτου, τοῦ ὁποίου αἱ προθέσεις εἶνε ἐξαίρετοι, κἂν ἐπιμελῶς μυστηριώδεις, βλέπομεν πολὺ ἐμφανέστερον πληθὺν ἐπιβλητικὴν λογισμῶν, συγκινήσεων, βουλήσεων, σχετιζομένων πρὸς τὸ ἐρωτικὸν αἴσθημα· καὶ τὰ γεγονότα ταῦτα οὐδόλως διεξηγοῦνται ὑπὸ τοῦ Ἀσυναισθήτου.

Ἀλλά, ἐὰν ἐθεωροῦμεν ὡς πραμγατικὴν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ φὸν Χάτμαν, ἐὰν παραδεχόμεθα πρὸς στιγμὴν ὅτι τὸ Ἀσυναίσθητον ἔχει ἐν τῷ ἔρωτι τὸν προορισμὸν τοῦ Ἀγαθοδαίμονος, τὸν ὁποῖον ἀποδίδει εἰς αὐτὸ ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος, θὰ ὑπελείπετο προσέτι νὰ ἐξηγηθῶσι δύο κατηγορίαι φαινομένων, τὰ ὁποῖα βεβαιοῖ ἡ ἄμεσος παρατήρησις καὶ τὰ ὁποῖα ἥκιστα συμφωνοῦσι πρὸς τὴν θεωρίαν.

Ἡ κοινὴ πεῖρα διδάσκει ἡμᾶς πράγματι, ὅτι ἄτομόν τι δύναται ἐνίοτε νὰ ἐμπνεύσῃ πραγματικὸν ἐρωτικὸν αἴσθημα, νὰ προκαλέσῃ πολλάκις ἔρωτα ἐξικνούμενον μέχρις ἐσχάτης βιαιότητος, χωρὶς αὐτὸ τοῦτο νὰ αἰσθάνεται τὴν ἐλαχίστην κλίσιν πρὸς ἐκεῖνον ἢ πρὸς ἐκείνην, ἡ ὁποία τὸ ἀγαπᾷ οὕτως. Ἐν τῇ πέριπτώσει ταύτῃ ποῖοι εὕρηται ἐν τῷ ὀρθῷ; Παρὰ ποίῳ ἐκ τῶν δύο ὑποκειμένων, τὸ ἀλάθητον τοῦ Ἀσυναισθήτου—μόνου ἐλατηρίου τοῦ ἔρωτος, ὡς δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν,—λανθάνεται; Ἂς ἐφαρμόσωμεν ἐνταῦθα τὸν νόμον τοῦ Σοπεγχάουερ· παρὰ τὸ ὄντι, τὸ ὁποῖον ἐρᾷ, ἡ παρουσία τοῦ ἐρωτικοῦ αἰσθήματος δηλοῖ ὅτι τὸ ἐκλεχθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἄτομον θὰ ἐπραγματοποίει ἐν τῷ προϊόντι τῆς ἑνώσεώς του τύπον πλησιέστερον τοῦ ἰδεώδους τοῦ εἴδους. Ἐν τούτοις ἂν τὸ ἄτομον τοῦ ἑτέρου φύλου παραμένει ἀνεπίδεκτον πάσης ἐρωτικῆς κλίσεως, τὸ τοιοῦτον ὀφείλεται προφανῶς

εἰς τὸ ὅτι τὸ πρῶτον ὑποκείμενον δὲν εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ ἐπραγματοποίει μετ' αὐτῆς (ὑποθέτομεν ὅτι τὸ ἀντιτασσόμενον ἄτομον εἶνε γυνὴ) τὸ ἰδεῶδες προϊόν, τὸν ἰδεώδη γόνον.(*) Τὸ πρᾶγμα εἶνε ἀντιφατικόν. 'Αλλ' ἐπειδὴ παρ' ἀμφοτέροις τὸ 'Ασυναίσθητον τὸ ὑποκρυπτόμενον ὑπὸ τὰ ἐμφανῆ γεγονότα, τὰ ὁποῖα εἶνε ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει ὁ πόθος καὶ ἡ ἄρνησις τῆς πληρώσεως τοῦ πόθου τούτου, ὁμιλεῖ προφανῶς μετὰ τοῦ αὐτοῦ κύρους, τὸ πρόβλημα παραμένει ἄλυτον, ἐξουσιοτοῦν ἡμᾶς νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ 'Ασυναίσθητον δὲν κέκτηται τὴν ἐπὶ τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἐρωτικοῦ αἰσθήματος ἐπιβλητικὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἀποδίδουν εἰς αὐτὸ ὁ Σοπεγχάουερ καὶ ὁ Φὸν Χάρτμαν.

Εἴδομεν τὸ 'Ασυναίσθητον ἐνδοιάζον, ἐὰν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν οὕτω, πρὸ τῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν δέον ν' ἀκολουθήσῃ, ὅπως ἰθύνῃ διὰ τοῦ ἔρωτος τὰ ὄντα πρὸς τὸ βέλτιον. Λοιπόν, παραδεχόμενοι πάντοτε τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, ἤτοι θεωροῦντες ὡς ἀποδεδειγμένην τὴν θεωρίαν, τῆς ὁποίας ἀκριβῶς διαμφισβητοῦμεν τὴν ἀξίαν ἀπὸ ἀπόψεως πειραματικῆς, καταλήγομεν εἰς καταπληκτικὸν καὶ ἀκόμη ὁριστικώτερον ἀποτέλεσμα· ἀναγνωρίζομεν ὅτι, ἂν τὸ 'Ασυναίσθητον δὲν κατορθώνῃ πάντοτε νὰ διακρίνῃ τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ὁδόν, ἀλλ' ὁ Ἔρως ἄγει ἐνίοτε τ' ἄτομα εἰς ἀποτέλεσμα ὅλως ἀντίθετον.

Πῶς νὰ ἑρμηνεύσωμεν πράγματι, συμφώνως πρὸς τὸν κανόνα τοῦ Σοπεγχάουερ, τὸν ἐπαναληφθέντα ὑπὸ τοῦ Φὸν Χάρτμαν, τὴν ἔννοιαν τῶν πολυαρίθμων αὐτοκτονιῶν, ἐγκλημάτων, καὶ πλημμελημάτων, τὰ ὁποῖα ἡ ἀνθρωπότης καθημερινῶς ὀφείλει εἰς τὸ ἐρωτικὸν αἴσθημα;

Τοῦτο ἄλλως παραδέχεται ὁ φὸν Χάρτμαν.

Θὰ ἠδυνάμεθα προφανῶς νὰ αἰτιαθῶμεν τὰ διάφορα κωλύματα, τὰ ὁποῖα προβάλλει ἡ σημερινὴ κοινωνία μεταξὺ τῆς ἐλευθέρας λειτουργίας τῶν ἀσυναισθήτων δυνάμεων τῶν διεπουσῶν τὸν ἔρωτα καὶ τῆς πραγματώσεως αὐτῶν τούτων τῶν ἐκλογῶν καὶ προτιμήσεων. Ὡσαύτως θὰ ἦτο ἐν ἀνάγκῃ εὔκολον νὰ αἰτιαθῶμεν ἄτομα, τὰ ὁποῖα διὰ λόγους διαφόρους, ἀτομικὸν συμφέρον, προλήψεις, σεβασμὸν πρὸς τὰς κοινωνικὰς συνθήκας, ἐναντιώνονται εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐπιθυμίας καὶ προκαλοῦν οὕτω βιοπραγίας, κλοπάς, φόνους ἐκ μέρους τοῦ ἑτεροφύλου ἀτόμου, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον ἐμπνεύσει αἴσθημα, τὸ ὁποῖον δὲν ἠθέλησαν ποσῶς νὰ ἱκανοποιήσουν, ἢ ἐντόνους ἐλπίδας, τὰς ὁποίας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πραγματοποιήσουν. Δὲν εἶναι ἐν τούτοις ποσῶς αὗται ἀπαντήσεις ἱκανοποιητικαί, διότι κυρίως εἰπεῖν περιορίζονται διατυποῦσαι τὸ πρόβλημα ὑπὸ ἄλλην μορφήν καί, χωρὶς νὰ ἐπιλύουν αὐτό, ὑποκαθιστῶσαι εἰς τὸ σαφὲς ζήτημα ὑπεκφυγὰς δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς αὐτό.

Ὁσφδήποτε καὶ ἂν θεωρηθῶσιν αἱ κακίαι τῆς ἐνεστώσης κοινωνίας ὡς ἓν τῶν ἀποτελεσματικωτέρων αἰτίων τῶν ἐγκλημάτων τούτων, τῶν ὁποίων γινόμεθα καθημερινῶς μάρτυρες, ἀληθεύει οὐχ ἧττον ὅτι ἡ κυριωτέρα αὐτῶν αἰτία παραμένει οὖσα τὸ ἐρωτικὸν αἴσθημα. Ἂς λάβωμεν περίπτωσίν τινα τοῦ εἴδους τούτου· τὴν διπλὴν αὐτοκτονίαν ἐρώντων, λόγῳ τῆς μὴ συναινέσεως τῶν γονέων εἰς τὸν γάμον αὐτῶν. Ὁ κύριος, ὁ πρώτιστος, ὁ θεμελιώδης λόγος τῆς αὐτοκτονίας ταύτης συνίσταται, ὡς θὰ ὁμολογήσῃ ὁ ἀναγνώστης, εἰς τὴν ἔντασιν τοῦ αἰσθήματος τῶν δύο νέων, ὁ δευτερεύων, ὁ ἐπουσιώδυς, ὁ τυχαῖος λόγος, εἶναι ἡ δυσμένεια τῶν γονέων, ἡ ὁποία—ὡς ἀποδεικνύεται ἐναργῶς ὑπὸ τῆς πείρας—δὲν θὰ εἶχεν ἀποτελέσματα τοσούτῳ

λυπηρὰ ἐν τῇ ὑποθέσει ἔρωτος ὀλιγώτερον ἐμμανοῦς. Ὁ Ἔρως παραμένει ἄρα μόνος ὑπόλογος τῆς διπλῆς ταύτης αὐτοκτονίας.

Ἂς λάβωμεν ἤδη ἓν παράδειγμα τοῦ δευτέρου εἴδους· ἔγκλημα ἐκ ζηλοτυπίας θὰ ἦτο ὑπεράγαν πειστικόν, ὡς καὶ κλοπή, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ἡ ἀνάγκη, ὅπως ἐπαρκέσῃ τις εἰς τὰς ἀξιώσεις γυναικὸς οὔσης προσιτῆς μόνον ἀντὶ τῆς παροχῆς κἄποιας πολυτελείας. Ὅπως περιορισθῶμεν εἰς τὰς συνθήκας, αἳ ὁποῖαι παρίστανται εὐνοϊκώτερα εἰς τὴν θέσιν τοῦ Φὸν Χάρτμαν, ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν αὐτοκτονίαν. Ἤδη ὑποθέτομεν αὐτοκτονίαν προκαλουμένην ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ τῆς ἀδιαφορίας τοῦ ἀγαπωμένου ὄντος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ὂν δέον νὰ θεωρηθῇ—ὡς ἠδύνατο νὰ ἀντιταχθῇ εἰς ἡμᾶς—ὡς ἀληθὴς αἴτιος τῆς πράξεως ταύτης; Καὶ ἐνταῦθα περὶ πλάνης πρόκειται. Δὲν θὰ χαρακτηρισθῇ κοινότατα τὸ γεγονὸς ὡς αὐτοκτονία ἐξ ἔρωτος, ἐξ ἐρωτικοῦ πείσματος; Καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὁ κοινὸς νοῦς θὰ εὕρηται ἐν τῷ ὀρθῷ· εἶνε εὔκολον πράγματι νὰ ἐννοήσῃ τις ὅτι ἐνταῦθα ὀρθότατα καὶ δικαιότατα θὰ ἴσχυεν ὁ πρό μικροῦ διατυπωθεὶς συλλογισμός.

Τὸ ἐρωτικὸν αἴσθημα, τοῦθ' ὅπερ ἄλλως τε καὶ ἐμφαίνεται σαφέστανα εὐθὺς ἀμέσως,—ἐν τούτοις ἠθελήσαμεν ν' ἀπομακρύνωμεν ἐπιμελῶς πάσας τὰς πιθανὰς ὑποθέσεις, αἳ ὁποῖαι ἦτο δυνατὸν νὰ προβληθῶσιν ἐναντίον τοῦ τοιούτου ἰσχυρισμοῦ—ἀπομένει ἄρα μόνον ὑπόλογον κατὰ πάσας τὰς περιστάσεις. Ἂν παραδεχθῶμεν τότε εἰς τὰ φαινόμενα τοῦ ἔρωτος τὴν μυστηριώδη ἐπέμβασιν δυνάμεως ἀσυναισθήνου, ὠθούσης τὰ ὄντα πρὸς τὴν ἀναπαραγωγήν, ἄν, πρὸς τούτοις, ὁρίσωμεν τήν τελευλευταίαν ταύτην ὡς τὸν **ἀποκλειστικὸν** τελικὸν σκοπὸν τοῦ ἐρωτικοῦ αἰσθήματος, παραδόξως παρατηροῦμεν ὅτι τὸ μέσον τοῦ ὁποίου ποιεῖται χρῆσιν

τὸ Ἀσυναίσθητον—τὸ ἐρωτικὸν αἴσθημα—ἀπολήγει τέλος εἰς ἀποτέλεσμα ἐνίοτε ἀπολύτως ἀντίθετον πρὸς τὸν σκοπόν του, ἀντὶ νὰ εἶνε παραγωγὸν ζωῆς, νὰ καθίστατε ἐνίοτε θανατηφόρον· ἰδοὺ πλάνη, ἧς παραιτούμεθα νὰ ἐπιζητήσωμεν τὴν ἐξήγησιν, τὴν ὁποίαν ἠρνήθη εἰς ἡμᾶς ἡ θεωρία τοῦ Γερμανοῦ φιλοσόφου.

Ἄλλως ὁ Φὸν Χάρτμαν κατελήφθη ὁ ἴδιος ὑπὸ ἀμφιβολιῶν περὶ τοῦ ἀπολύτου κύρους τοῦ συστήματος αὐτοῦ, καθόσον ἀφοῦ διὰ μακρᾶς παραθέσεως τῶν ἐπιχειρημάτων, τὰ ὁποῖα ἐπεκρίνομεν, ἀγωνίζεται ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ἔρως οδηγεῖ ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν, τὰ ὄντα πρὸς τὴν παραγωγὴν μελλούσης γονῆς, προσθέτει εἰς τὴν ἀπόδειξιν αὐτοῦ τὸν ἑξῆς περιοριστικὸν ὅρον ὄντως ἐκπληκτικὸν διὰ τὸν σκεπτικισμόν του:

«Ἐκ πάντων τῶν τελικῶν σκοπῶν ὁ ὑψηλότερος εἶνε βεβαίως ἡ εὐτυχία καὶ ἡ τελειοτέρα δυνατὴ ἰδιοσυγκρασία τῆς πρασεχοῦς γονῆς. Ἡ σημασία ἄρα τοῦ ἐρωτικοῦ αἰσθήματος εἶνε πρωτίστης τάξεως, καὶ ὅλος ὁ θόρυβος, τὸν ὁποῖον τοῦτο προκαλεῖ ἐν τῷ κόσμῳ, δὲν εἶνε ὑπερβολικός. Ἐν τούτοις ἡ σχέσις τοῦ μέσου (τοῦ ἐρωτικοῦ Αἰσθήματος) πρὸς τὸν τελικὸν σκοπὸν (τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τοῦ τέκνου) παραμένει οὐχ ἧττον διὰ τὴν σκέψιν τοῦ κατονοήσαντος αὐτὴν ἀτόμου σχέσις παράλογος».

Συνελόντι εἰπεῖν, δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ὁ Σοπεγχάουερ διετύπωσε νόμους «μᾶλλον φιλοσσφικοὺς ἢ ψυχολογικούς», συμφώνως πρὸς τὴν ἔκφρασιν τοῦ κ. Ribot, καθόσον ἡ πεῖρα διαψεύψει αὐτοὺς ἐν μέρει, ἀποδεικνύει τοὐλάχιστον τὴν ἀνακρίβειαν αὐτῶν ὡς νόμων ἀπολύτων.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν φὸν Χάρτμαν θὰ κακίσωμεν αὐτὸν ὅτι παρεχώρησεν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν φαινομένων τοῦ ἔρωτος θέσιν ὑπεράγαν σημαντι-

κὴν εἰς τὸ Ἀσυναίσθητον καὶ ὅτι παρασυρόμενος ὑπὸ σκέψεων τελεολογικῶν, ἀντιτιθεμένων εἰς τὸ ἀμερόλυπτον πνεῦμα τῆς ἐπιστήμης, ὥρισεν εἰς τὸν μεταξὺ τῶν δύο φύλων ἔρωτα τελικὸν σκοπόν, ὁ ὁποῖος δὲν παρίσταται πόσῶς ἀναγκαῖος, ἂν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν τὰ γεγονότα τὰ παρεχόμενα ὑπὸ τῆς παρατηρήσεως, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀντιτίθενται σαφῶς εἰς τὴν τοιαύτην θεωρίαν.

Θὰ ἐξετάσωμεν ἤδη θεωρίαν, τὴν ὁποίαν δύναταί τις νὰ συσχετίσῃ πρὸς τὰς πρὸ μικροῦ ἐκτεθείσας καὶ τὴν ὁποίαν διέγραψεν ὁ κ. Delbeuf (*) ἐν ἀξιολόγῳ μελέτῃ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Διατὶ ἀποθνήσκομεν;»

Ὑποδεικνυομένην ὡς ἀπόκρυφον αἰτίαν τοῦ ἔρωτος εὑρίσκομεν ἐν αὐτῇ πράγματι «τὴν ἀσυναίσθητον ἀνάγκην τῆς τεκνογονίας». Ἐν τούτοις δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τοῦ τόσῳ μυστηριώδους Ἀσυναισθήτου, τὸ ὁποῖον ὁ φὸν Χάρτμαν ἐπικαλεῖτο ὑπὲρ τῆς παραγωγῆς προϊόντος ἰδεώδους, ἀλλὰ «περὶ νοήμονος ἐκλογῆς ὑπαγορευομένης ὑπὸ τοῦ σπερματοζῳϋφίου καὶ τοῦ ᾠαρίου». Ἰδοὺ ἄλλως τε καὶ πῶς ὁ κ. Delbeuf ἐκθέτει τὴν ἐνδιαφέρουσαν θεωρίαν του.

«Ἂς θεωρήσωμεν, λέγει ὁ συγγραφεὺς οὗτος, ἀπὸ περιωπῆς τό ἀνθρώπινον γένος καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν συνάπτονται οἱ γάμοι παρὰ τοῖς ὑγιέσι καὶ εὐρώστοις ἔθνεσιν, Ἰδοὺ ἀφ' ἑνὸς χιλιάδες νεανιῶν ἐπιζητούντων γυναῖκα· ἀφ' ἑτέρου χιλιάδες νεανίδων ἐπιζητουσῶν σύζυγον.

Διαγκωνίζονται οὗτοι καθ' ὁδόν, συνωστίζονται ἐν ταῖς αἰθούσαις, περιπτύσσονται ἀλλήλους εἰς τοὺς χορούς, καὶ ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἐπαφῶν, τὰς

(*) Delbeuf.—Διατὶ ἀποθνήσκομεν; (Φιλοσοφικὴ ἐπιθεώρησις Μάρτιος 1891).

ὁποίας ἡ τύχη ἐπιφέρει, μία καὶ μόνη ἀρκεῖ ὅπως πυρώσῃ αὐτούς. Διατί; Τί εἶνε ἡ συμπάθεια καὶ ἡ ἀντιπάθεια; Τί παρορμᾷ τὴν νεάνιδα αὐτὴν νὰ ἑλκύσῃ αὐτὸν τὸν νέον καὶ τί σύρει τοῦτον πρὸς αὐτήν; Καθὼς ὁ ζωγράφος ἐμπνέεται ὑπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ του, καθὼς ὁ μουσικὸς ὑπὸ τοῦ ὠτός του, οὕτω ἡ νέα αὐτὴ καὶ ὁ νέος αὐτός, ὑπείκουν εἰς τὴν θέλησιν τὴν παρ' ἀμφοτέροις αἰνιγματώδη ἑνὸς σπερματοζῳϋφίου, ἑνὸς ᾠαρίου. Ἀλλά, ἔστε βέβαιοι, ἡ θέλησις αὕτη δὲν εἶνε αἰνιγματώδης ἐν τῷ σπερματοζῳϋφίῳ καὶ ἐν τῷ ᾠαρίῳ, εἰς ἃ ὀφείλουν τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν τὰ ἀνώτερα ζῷα. Γινώσκουν ἀμφότερα τί τοῖς λείπει καὶ τὸ ζητοῦσι. Πρὸς τοῦτο δίδουν διαταγὰς εἰς τοὺς ἀντιστοίχους αὐτῶν ἐγκεφάλους διὰ μέσου τῆς καρδίας καὶ ὁ ἐγκέφαλος ὑπακούει χωρὶς νὰ γινώσκῃ διατί. Ἐνίοτε νομίζει ὅτι ἐσκέφθη καὶ διεξηγεῖ εἰς ἑαυτὸν τὴν ἐκλογὴν καὶ προτίμησίν του. Κατὰ βάθος δὲν ὑπῆρξεν ὅμως ἢ ὄργανον ἀσυναίσθηνον ἐν τῇ χειρὶ ἀσυλλήπτου ἐργάτου, ὁ ὁποῖος ἐγίνωσκε τί θέλει καὶ τί πράττει».

Ἡ θεωρία αὕτη, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, εἶνε βεβαίως τὰ μάλλα εὐφυής. Ὁ συγγραφεὺς ἐξανίσταται ἐνταῦθα κατὰ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἀποκαλουμένου «θετικισμοῦ τοῦ συρμοῦ» καὶ τιθέμενος ἀκριβῶς εἰς τοὺς ἀντίποδας τῶν νεωτέρων ἐπιστημονικῶν τάσεων, αἱ ὁποῖαι περιορίζουν τὸν παλαιὸν ἀνθρωπομορφισμὸν τῶν θεωριῶν εἰς τὴν ἀμερόληπτον ἐκτίμησιν τῶν γεγονότων, ἀρνεῖται ἐν ταὐτῷ εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅ,τι ἀναγνωρίζει εἰς τὸ πρωτοζῳάριον, τὴν συνείδησιν καὶ τὴν βούλησιν. Ἐν τῷ ἔρωτι, κατ' αὐτόν, τὸ ἀνθρώπινον ὂν ἀποβαίνει «τὸ ἀσυνείδητον ὄργανον» τοῦ πρωτοζῳαρίου ἢ τοῦ ᾠαρίου, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλουν «τὴν νοήμονα αὐτῶν ἐκλογήν».

Ἐκτὸς ἂν ὁ κ. Delbeuf δὲν ἔχῃ ἄλλην ἀξίωσιν ἀπὸ τοῦ νὰ προβάλῃ λαμπρὰν παραδοξολογίαν, θὰ

ἠδυνάμεθα νὰ κακίσωμεν αὐτὸν ὡς ὑπεράγαν ἴσως παρατόλμως προβαίνοντα εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ὑποθέσεως· ἄλλως τε καὶ αἱ ἀντιρρήσεις ἀφθονοῦσι. Δὲν θὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὸ παράδοξον τῆς ὑπάρξεως παρὰ τοῖς πρωτοζωαρίοις ζωῆς ψυχικῆς τοσούτῳ πολυπλόκου, τὴν ὁποίαν δὲν παραδέχονται σήμερον οὔτε οἱ φυσιολόγοι, οὔτε οἱ πλεῖστοι τῶν ψυχολόγων· ἀλλὰ θὰ ἐκδικαιοῦτό τις νὰ ἐρωτήσῃ, πῶς τὸ σπερματοζωΰφιον ἀναγνωρίζει οὕτως ἐξ ἀποστάσεως τὸ ἐπιζητούμενον ᾠάριον; καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου, ἀφοῦ εὕρῃ αὐτό, διὰ τίνος μέσου ἧττον ποιητικοῦ τοῦ τῆς καρδίας ἐπιβάλλει τὴν ἐκλογήν του εἰς τὸν ἐγκέφαλον;

Ὁ κ. H. Beaunis (*) ἀπαντᾷ ἐν μέρει εἰς τὰς δύο ταύτας ἐρωτήσεις. «Ὁ Pfeiffer, λέγει ἐβεβαιώθη ὅτι τά σπερματοζωΰφια ἑλκύονται ὑπὸ οὐσίας, τὴν ὁποίαν ἐκκρίνει τὸ ὄργανον τοῦ θήλεος οὐσίας ἡ ὁποία ποικίλλει ἀναλόγως τῆς φύσεως τοῦ φυτοῦ, ἐνῷ αἱ λοιπαὶ οὐσίαι ἀπομένουσιν ἄνευ ἀποτελέσματος... Ὅθεν ἑλκύεταί τις ν᾽ ἀποδώσῃ τὴν γενετήσιον ἐξέγερσιν τὴν ὠθοῦσαν τὸ ἄρρεν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ θήλεος εἰς χημικὴν ἐπίδρασιν ἡ ὁποία ἀσκεῖται εἴτε ἀμέσως ἐπὶ τοῦ πρωτοπλάσματος τοῦ ὀργανισμοῦ, ὡς εἰς τὰ κατώτερα ὄντα, εἴτε ἐμμέσως διὰ τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ ἰδίᾳ διὰ τῆς ὀσφρήσεως παρά τοῖς ἀνωτέροις ζῴοις».

Μολονότι τὰ πορίσματα ταῦτα εἶνε ἀπώτατα καὶ μόλις δικαιολογούμενα, ἂς τὰ παραδεχθῶμεν πρὸς στιγμήν· δὲν θὰ εὕρωμεν ἐν αὐτοῖς,—εἶνε κἂν ἀνάγκη νὰ τὸ παρατηρήσωμεν;—ἢ ὑποθετικὴν ἑρμηνείαν τῆς γενετησίου ἀνάγκης, τοῦ ὁρμεμφύτου, τοῦ πόθου, καὶ ὄχι θεωρίαν διεξηγηματικὴν τοῦ ἔρωτος. Τὸ αἴσθημα τοῦτο δὲν ὑφίσταται πράγματι παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, χωρὶς νὰ συνοδεύεται ὑπὸ πολ-

(*) H. Beaunis. Les sensatios internes.

λαπλῶν ἐκδηλώσεων, τοὐλάχιστον ἐπίσης ἐνσυνειδήτων ὡς ἡ βούλησις τοῦ σπερματοζωϋφίου ἢ τοῦ ᾠαρίου, καὶ τὰς ὁποίας μόνος ὁ πόθος τῶν πρωτοζωαρίων τούτων δὲν ἐπαρκεῖ νὰ προκαλέσῃ.

Ὅθεν ἀγόμεθα νὰ μὴ θεωρήσωμεν τὴν δοξασίαν τοῦ κ. Delbeuf, ἡ ὁποία ἄλλως φέρει τὴν σφραγῖδα τοῦ αὐτοῦ τελεολογικοῦ πνεύματος ἐξαγγελομένου ὑπ᾽ αὐτῶν τούτων τῶν συμπερασμάτων του (*), ἢ ὡς νέαν, ἐπιστημονικωτέραν, νεωτεριστικωτέραν προσεφαρμογὴν τῆς θεωρίας τοῦ φὸν Χάρτμαν.

Βασιζομένη ἐπί τινων θεωριῶν τῆς ψυχικῆς ζωῆς μικροοργανισμῶν ἡ θεωρία αὕτη παραδέχεται ἐπίσης, κατὰ γενικὸν κανόνα, ὅτι αἱ ἐκλογαὶ καὶ προτιμήσεις τοῦ ἔρωτος ἄγουσιν ἀσυναισθήτως τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πράξεως, ἡ ὁποία θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν βελτίωσιν τοῦ γένους. Ἀλλὰ ἡ πλήρωσις τοῦ σκοποῦ τούτου, ὡς παρετηρήσαμεν προκειμένου περὶ τῶν ἰσχυρισμῶν τοῦ φὸν Χάρτμαν δὲν φαίνεται ποσῶς ὑποδεικνυομένη ὑπὸ τῶν γεγονότων, καί προϋποθέτει, ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ ταύτῃ ὑποθέσει ὅτι ἡ ἐκλογὴ ὑπαγορεύεται ὑπὸ ζωαρίων καὶ ᾠαρίων ἐπιδεκτικῶν νοημοσύνης σχετικῶς ἀνωτέρας, ἰδιοτήτων αἱ ὁποῖαι διατελοῦσιν ἀκόμη ἀναπόδεικτοι παρὰ τοῖς κυττάροις τούτοις. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὁ συγγραφεὺς περιορίζει τὸν Ἔρωτα ὡς ἁπλοῦν φαινόμενον χυμοταξίας· ἀποτελεῖ τὸ τοιοῦτον τοὐλάχιστον ἄρνησιν ὁλοκλήρου τῆς Ἐξελίξεως, διότι τίθεται οὕτως ἐν ταὐτῷ ὁ Ἄνθρωπος ὑποκάτω τῶν πρωτοζωαρίων καὶ παραβλέπονται, ὁπωσδήποτε, ἐκ προκαταλήψεως πάντα τὰ φαινόμενα τῆς

(*) «Κοινωνία τῆς ὁποίας τὰ ἤθη ἢ οἱ νόμοι δεσμεύουσιν ὑπὲρ τὸ δέον τὴν νοήμονα ἐκλογὴν ἣν ὑπαγορεύει νὸ σπερματοζῴάριον ἢ τὸ ᾠάριον εἶνε καταδικασμένη εἰς τὴν ἀραίωσιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ εἰς τὸν θάνατον» Delbeuf.

συνειδήσεως,τὰ ὁποῖα συμβάλλουν ὅπως καθιστῶσιν τὸν Ἔρωτα κατάστασιν εἰδικήν.

Γ'. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν φιλόσοφον τοῦτον, ὁ ὁποῖος κατέρχεται εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα τῶν ὄντων ὅπως ἀνεύρῃ τοὺς παράγοντας τοῦ ἔρωτος, ὁ κ. Πέτρος Janet ἀντιπαρέρχεται ὅλην τὴν φιλογονικὴν σειράν, ὑπερβαίνει μάλιστα τὰ ὅρια τῆς διαφορικότητος ἀνευρίσκων ἐν τῷ διανοητικῷ ἐκφυλισμῷ τοὺς λόγους ὑπάρξεως τοῦ ἐρωτικοῦ αἰσθήματος. Ὑπεδείξαμεν ἤδη τὴν προφανῆ ἀναλογίαν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν φαινόμενα τινα τοῦ Ἔρωτος πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ συμπτώματα πολλῶν νοσηρῶν καταστάσεων. Ὁ κ. Πέτρος Janet ἐκ τῶν ἀναλογιῶν αὐτῶν ἀρύεται τὸ συμπέρασμα ἀπολύτου ταυτότητος. «Τὸ κυρίως καλούμενον ἐρωτικὸν πάθος, παρατηρεῖ, ὁμοιάζει ἐντελῶς πρὸς παραφροσύνην, τόσῳ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, ὅσῳ καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀνάπτυξίν του καὶ τὸν μηχανισμόν του» (*). Δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θελήσεως, διότι «δὲν ἀρκεῖ νὰ θέλῃ τις διὰ νὰ ἐρᾷ», ἀλλὰ τοὐναντίον λαμβάνει τὴν γένεσιν αὐτοῦ, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον, ἐπ' εὐκαιρίᾳ μιᾶς τῶν στιγμῶν ἐκείνων ἠθικῆς χαλαρώσεως τῶν ἰδιαίτατα εὐνοϊκῶν πρὸς νοσηρὰν ἐπιδεκτικότητα. Τὸ ἐλάχιστον ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον θ' ἀντιπαρήρχετο ἀπαρατήρητον διαρκούσης περιόδου ἠθικῆς ὑγείας, ἀποβαίνει, κατὰ τὰς στιγμὰς αὐτὰς τῆς ἀδυναμίας, ἱκανὸν ὅπως ἐμποιῇ αἴσθησιν, ὅπως καταλίπῃ ἴχνος βαθὺ ἐν τῷ ἧττον ἀνθισταμένῳ ὀργανισμῷ. «Ὑπάρχει ἐν αὐτῷ κατὰ πρῶτον, ὡς ἐν πάσῃ μιασματικῇ νόσῳ περίοδος ἐπφάσεως». Ἡ ἰδέα παρίσταται ἐξαλειφομένη, φαίνεται ἐξαφανιζομένη, «ἀλλ' ἐπετέλεσεν ἤδη ἐργασίαν ὑπονομευτικήν· κατέστη ἀρκούντως ἰσχυρὰ ὅπως προκαλέσῃ αἰσθήματα,

(*) P. Janet, Ὁ ψυχολογικὸς Αὐτοματισμός.

τῶν ὁποίων ἡ ἀρχὴ δὲν εὑρίσκεται ἐν τῇ προσωπικῇ συνειδήσει». Ἐκδήλωσις τοῦ ψυχολογικοῦ αὐτοματισμοῦ, προσλαμβάνουσα πλήρη ὁμοιότητα πρός τινας παρανοίας. «Τοιοῦτόν τι εἶνε» διὰ τὸν κ. Πέτρον Janet «τὸ πραγματικὸν ἐρωτικὸν πάθος, οὐχὶ ἐξιδανικευόμενον ὑπὸ φανταστικῶν περιγραφῶν, ἀλλὰ περιοριζόμενον εἰς τοὺς οὐσιώδεις αὐτοῦ ψυχολογικοὺς χαρακτῆρας».

Ἀρκούμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος παρατηροῦντες ὅλως ἐν παρόδῳ ὅτι τὸ συνήθως αἰφνίδιον τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἔρωτος, οἱ κεραυνοβόλοι καλούμενοι ἔρωτες, οἱ τόσῳ συχνὰ παρατηρούμενοι, δὲν συμβιβάζονται πρὸς θεωρίαν ἡ ὁποία θέτει ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους ἐργασίαν ἐπὶ τοσοῦτον ὑπονομευτικήν, βραδεῖαν, ἧς ἡ ὑπόστασις εἶνε αὐτὴ αὕτη ἀμφίβολος. Ὅσῳ ἀφορᾷ εἰς τὴν σοβαρὰν ὑπόθεσιν ἥτις ἀποδίδει εἰς τὸν ἔρωτα φύσιν παθολογικήν, ἐπιφυλασσόμεθα νὰ σταθμίσωμεν αὐτὴν βραδύτερον μετὰ πασῶν τῶν λεπτομερειῶν ἃς συνεπάγεται ἡ τοιαύτη ἐξέτασις καὶ εἰς τὰς ὁποίας δὲν δυνάμεθα, ὡς ἐννοεῖ ὁ ἀναγνώστης ἡμῶν, νὰ εἰσέλθωμεν ἀπὸ τοῦδε.

Ἀνάλογος γνώμη φαίνεται οὐχ ἧττον γενομένη δεκτὴ ὑπὸ τῶν πλείστων τῶν ψυχιάτρων, ἂν κρίνῃ τις τοὐλάχιστον ἐκ τῶν ἑξῆς γραμμῶν, τὰς ὁποίας ἀφιερώνει ὁ κ. Φερὲ (*) εἰς τὸν ἔρωτα.

Ὁ Krafft Ebing εἰς μάτην ἠγωνίσθη νὰ χαράξῃ ὑπὸ ἰατροδικαστικὴν ἔποψιν ὅρια μεταξὺ τῶν ἐρωτικῶν αἰσθημάτων τῶν καλουμένων φυσιολογικῶν, τῶν παθολογικῶν ἐρωτικῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν κυρίως καλουμένων φρενοβλαβικῶν καταστάσεων. Οὐχὶ ἀδικαιολογήτως ἐπίσης ὁ J.Franck (**) περιγράφει τὸν ἐμμανῆ ἔρωτα ὡς νευροπάθειαν·

(*) Dr Charles Feré. La famille névropathique.
(**) J.Franck. Traité de pathologie interne(trab.Bayle).

δὲν γίνεται παράφρων ἐξ ἔρωτος, ἢ ὁ ἔχων ἔρωτα παράφρονος».

Δὲν θὰ συζητήσωμεν ἐπὶ τῆς θεωρίας ταύτης ὡς καὶ ἐπὶ τῆς προηγουμένης, ἀφοῦ πρόκειται ν' ἀφιερώσωμεν εἰς αὐτὰς περαιτέρω τὴν ἀνάπτυξιν, τῶν ὁποίων τυγχάνουσι ἄξιαι.

Ἂς μνημονεύσωμεν τέλος, διὰ νὰ εἴμεθα πλήρεις, τὴν θεωρίαν τοῦ Dr Maurice de Fleury, ὁ ὁποῖος προσομοιάζει τὸν ἔρωτα οὐχὶ πρὸς νευροπάθειαν, ἀλλὰ πρὸς δηλητηρίασιν διὰ τοξικῆς οὐσίας.

Ἐκτὸς ἂν πρόκειται «περὶ δηλητηριάσεως διὰ τῆς ἰδέας», ὑπόθεσις ἡ ὁποία κατ' ἀρχὰς ἐπῆλθεν εἰς τὸ πνεῦμα ἡμῶν, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν αἱ ὀλίγαι λεπτομέρειαι εἰς ἃς εἰσῆλθεν ὁ συγγραφεὺς δὲν ἐπεβεβαίωσαν — ἄλλως ἡ γνώμη αὕτη θὰ ἐταυτίζετο τότε πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ κ. Jauet περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἐμμόνου ἰδέας — δὲν εὑρίσκομεν εἰς τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ σκέπτεσθαι κανένα λόγον πραγματικῶς πείθοντα.

Ὁ Dr M. Fleury δὲν στηρίζει τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ἐπὶ θετικῆς βάσεως. Ἐν πρώτοις δὲν καθορίζει τὸ παράπαν τὴν φύσιν τῆς τοξικῆς οὐσίας περὶ τῆς ὁποίας πρόκειται· δὲν λέγει εἰς ἡμᾶς τίποτε, οὔτε περὶ τοῦ εἴδους αὐτῆς οὔτε περὶ τῆς ὑποτιθεμένης χημικῆς ἢ ἄλλης συνθέσεώς της, οὔτε ἰδίως περὶ τῶν μέσων τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῆς. Ἀναφέρει πειράματά τινα τείνοντα ν' ἀποδείξουν τὰ ἀποτελέσματα τῆς δῆθεν τοξικῆς οὐσίας, καὶ κατὰ τὰ ὁποῖα φαινόμενα κυκλοφορικῆς καὶ ἀναπνευστικῆς δυναμογενείας ἀναπτύσσονται παρὰ τῷ ὑποκειμένῳ διὰ μόνης τῆς παρουσίας τοῦ ἀντικειμένου τοῦ ἔρωτός του. Ἀλλ' εἶνε ταῦτα ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα πλὴν τοῦ ὅτι ἀτελῶς χαρακτηρίζουν δηλητηρίασιν διὰ τοξικῆς οὐσίας, ἀποκλείουν διὰ τῆς κοινοτάτης αὐτῶν γενικότητος πᾶσαν ἀπόπειραν εἰδικῆς ἑρμηνείας ὅσον ἀφορᾷ ἰδίᾳ εἰς τὸν

ἔρωτα, ἅτε παραγόμενα ἐν ταῖς πλείσταις τῶν **συγκινητηρίων ἀσθενικῶν** περιστάσεων, οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ ἀρχὴ αὐτῶν καὶ ἡ φύσις. Τὰ πειράματα ταῦτα τείνουν ὅθεν ἁπλῶς ν' ἀποδείξουν ὅτι ἡ παρουσία τῆς ἐρωμένης δύναται νὰ προκαλέσῃ παρὰ τῷ ἐρῶντι συγκίνησιν συνοδευομένην ὑπὸ ἐξάψεως μεταβλητῆς, τοῦθ' ὅπερ οὐδείς, φρονοῦμεν, ἠγνόει καὶ ἐφ' οὗ τὰ ἐν λόγῳ πειράματα οὐδὲν τὸ νέον ἀνακαλύπτουν εἰς ἡμᾶς.

§ 4.— Συνελόντι εἰπεῖν προκύπτει ἐκ τῆς κριτικῆς ἐξετάσεως εἰς ἣν ὑπεβάλομεν τὰς πλειοτέρας τῶν δοξασιῶν τῶν μέχρι τοῦδε διατυπωθεισῶν ὑπὸ τῶν φιλολόγων καὶ τῶν φιλοσόφων περὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ἔρωτος, ὅτι οὐδεμία ἐξ αὐτῶν παρίσταται ἀπολύτως ἱκανοποιητική.

Συγγραφεῖς τινες παρουσίασαν τὸν ἔρωτα ὡς αἴσθημα **εἰδικευθέν,** ὄχι καθ' ὃ πεπροικισμένον διὰ χαρακτήρων ὅλως ἰδίων, ἀλλ' ἁπλῶς καθ' ὃ **ἀποτελούμενον ὑπὸ πολλῶν γνωστῶν αἰσθημάτων·** ἄλλοι φρονοῦν ὅτι δέον νὰ διακρίνουν αὐτὸν δι' ἑνὸς τῶν χαρακτήρων του, ὁ ὁποῖος εἶνε ἐν τούτοις ὅλως δευτερεύων, **τῆς ἐντάσεως τοῦ πόθου,** ὁ ὁποῖος τὸν συνοδεύει καὶ τὸν ὁποῖον τῷ προσδίδουν αἴτια σχετικῶς κοινά, ἐνῷ ὁ ἔρως εἶνε τοὐναντίον κατάστασις ὅλως διακεκριμένη, κατάστασις εἰδική, προκαλουμένη ὑπὸ ἰδιαιτέρας ἐπεξεργασίας (ptocessus).

Ὅθεν ἡ ἀνεπάρκεια τῶν θεωριῶν τούτων δικαιολογεῖ, ὡς προείπωμεν, μέχρις ἑνὸς βαθμοῦ τὴν ἀπόπειραν ἡμῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ὁ Ἔρως καὶ οἱ Ἔρωτες

Χωρὶς νὰ παρίσταται ἀνάγκη νὰ ὑπομνήσωμεν ἐνταῦθα τὰςδιαφόρους καὶ πολυαρίθμους σημασίας τὰς

ἀποδιδομένας ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ εἰς τὴν λέξιν ἔρως (*), θὰ συνομολογήσῃ ὁ ἀναγνώστης ἡμῶν ὅτι ὁ ὅρος οὗτος κέκτηται ἔννοιαν τοσούτῳ ἐκτεταμένην, τόσῳ πολλαπλᾶς τὰς σημασίας, τοιαύτην ἀοριστίαν, ὥστε ἐφαρμόζεται ἐπίσης, λόγου χάριν, εἰς τὰ ἄψυχα, εἰς τὰ πρόσωπα, εἰς τὰ αἰσθήματα, ἂν μὴ ἀκόμη καὶ εἰς τὰς ἀφῃρημένας ἐννοίας.

Διὰ νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν μόνον τοῦ ἤδη χαρακτηρισθέντος ὡς γενετησίου ἔρωτος, εἶνε εὔκολον τὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ ἀκόμη τῇ οὕτω περιορισμένῃ ταύτῃ σφαίρᾳ ἐπικρατεῖ ἀκόμη ἁδρὰ ἀοριστία, πηγὴ διηνεκὴς ἀσαφείας, συγχύσεως, πλανῶν. Τὸ τοιοῦτον ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἡ ἀποκλειστικὴ αὕτη κυριαρχία τοῦ ἔρωτος ὑποκρύπτει καθ' ἡμᾶς ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν αὐτῆς ὁμάδα αἰσθημάτων, καὶ ἰδίως τάσεων, ὀργανουμένων κατὰ τρόπους διακεκριμένους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουσι μεταξύ των ἢ τοῦτο τὸ κοινὸν σημεῖον, ὅτι ἀπορρέουν ἐν μέρει ἐκ τοῦ γενετησίου ὁρμεφύτου, ἂν καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ παράγοντος τούτου, ὁ ὁποῖος φαίνεται οὐσιώδης ἐν τῇ γενέσει αὐτῶν, εἶνε σχετικῶς μεταβλητή.

Αἱ στεναὶ αὗται σχέσεις, αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται μεταξὺ τῆς γενετησίου ὁρμῆς καὶ τοῦ Ἔρωτος, διεξηγοῦσι τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ πλειονότης τῶν συγγραφέων, φιλοσόφων καὶ φιλολόγων συνεδύασε τοὺς δύο τούτους ὅρους, ἐν περίπου ἀπολύτῳ ἰσότητι καὶ ἤχθη οὕτως ἵνα μὴ ἀναγνωρίζῃ διάκρισίν τινα μεταξὺ γενετησίου πόθου καὶ Ἔρωτος.

Βεβαίως ἡ διάκρισις αὕτη φαίνεται δύσκολος νὰ καθορισθῇ, ἀλλ' ἰδίως μεταξὺ τοῦ ἔρωτος ὑπὸ τὴν κοινὴν αὐτοῦ ἔννοιαν καὶ τοῦ γενετησίου πόθου. Ἂν θελήσωμεν ν' ἀποχωρήσωμεν, ἀφ' ἑνὸς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς μετὰ πόθου καὶ ἄνευ ἔρωτος γενε-

Σ. Μ. Εἰς τὰς λέξεις **Ἔρως καὶ Ἀγάπη παρ'** ἡμῖν.

τησίου ὁρμῆς ἀπὸ ἐκείνων, αἱ ὁπαῖαι ἀφ' ἑτέρου συνοδεύονται ὑπὸ ἔρωτος, φρονοῦμεν ὅτι θὰ ἐπιτύχωμεν εὐκόλως, μόλις προβῶμεν εἰς κάπως αὐστηρὰν ἀνάλυσιν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καθιστᾷ παραδόξως περίπλοκον τὸ πρόβλημα πράγματι εἶνε ὅτι, ἐν πρώτοις, ὁ τρόπος τῆς ἱκανοποιήσεως τοῦ γενετησίου πόθου εἶνε κοινὸς εἰς τὸ κοινὸν ὁρμέμφυτον καὶ εἰς τὸν Ἔρωτα, καὶ ὅτι ἐπὶ πλέον ὁ πόθος οὗτος, συνδυαζόμενος μετ' αἰσθημάτων δυναμένων νὰ τὸν περικαλύπτουν, εἶνε ἱκανὸς νὰ παρίσταται ὡς νέα κατάστασις, τὴν ὁποίαν ὑπολαμβάνομεν ὡς Ἔρωτα.

Ὡς πρὸ πρῶτον, τυγχάνει ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁσῳδήποτε καὶ ἂν σκανδαλίζῳ τὸ τοιοῦτον ἀπὸ ἀπόψεως αἰσθηματικῆς, ὁ Ἔρως, ὁσῳδήποτε πνευματικός, ὁσῳδήπο σε τρυφερὸς καί ἂν εἶνε κἀτὰ τὰς πρώτας αὐτοῦ ἐκδηλώσεις, τείνει πάντοτε ἵνα ἀπολήξῃ εἰς τὴν σαρκικὴν κτῆσιν, ἤτοι εἰς τὸ αὐτὸ φυσιολογικὸν ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκει πᾶς ἄλλος τρόπος ἐκδηλώσεως τῆς γενετησίου ὁρμῆς. Ἀλλ' ἡ ἀναλογία αὕτη ἐνδεικνύει ἄλλο τι εἰμὴ μόνον ὅτι ὁ σαρκικὸς πόθος εἶνε στοιχεῖον κοινόν, ἱκανὸν εἴτε νὰ παρουσιάζεται μεμονωμένος, εἴτε νὰ συνδυάζεται μετὰ τοῦ Ἔρωτος;

Ἡ σπουδαιότης τῆς δράσεώς του παρίσταται ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην τόσῳ ὀλιγώτερον βεβαία, καθ' ὅσον εἶνε εὔκολον ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ σαρκικὸς πόθος δὲν ἀποτελεῖ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, ἢ χαρακτῆρα **δευτερεύοντα** τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ δεύτερον, πρόκειται περὶ προβλήματος δυσχερεστέρου, διότι ἔχομεν νὰ διακρίνωμεν ἀπὸ τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους τὸν σαρκικὸν πόθον, ὄχι πλέον μεμονωμένον ἤδη, ἀλλὰ συνδυασμένον μετὰ διαφόρων αἰσθημάτων, τῶν ὁποίων τὸ **σύνολον** δύναται διὰ τῆς συνθέσεως αὐτοῦ νὰ

ὑπολαμβάνεται ὡς Ἔρως καὶ πράγματι αὕτη εἶνε ἡ συνηθεστέρα σύγχυσις.

Ἐνταῦθα αἰτοῦμεν ὑπὲρ τοῦ κάτωθι ὁρισμοῦ, μολονότι κρίσεις τινὲς περιεχόμεναι εἰς τὰς προηγηθείσας παρατηρήσεις δικαιολογοῦσι αὐτὸν ἐν μέρει, τὸ εὐεργέτημα κἄποιου προσωρινοῦ a priori, καθ' ὅσον τὸ κριτήριον, τὸ ὁποῖον θὰ παράσχῃ, θὰ καταστήσῃ εἰς ἡμᾶς ἐφικτὸν ν' ἀπαντήσωμεν κάλλιον εἰς τὸ προκριματικὸν αὐτὸ ἐρώτημα καὶ θὰ αἰτιολογηθῇ οὗτος σχεδὸν πάραυτα διὰ τῶν λελογισμένον ἐξαλείψεων καὶ ἀποκλεισμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους θ' ἀγάγῃ ἡμᾶς κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν διαφόρων ἐκδηλώσεων τῆς γενετησίου ὁρμῆς, προτοῦ δικαιολογήσουν αὐτὸν ἐντελῶς αἱ ὕστεραι ἀναπτύξεις.

Ὁ Ἔρως εἶνε εἰδικὴ συγκινητήριος ὑπόστασις ἀποτελουμένη ἀπὸ μεταβολὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ηττον διαρκῆ τῆς φιλητικῆς καὶ διανοητικῆς καταστάσεως τοῦ ἀτόμου, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς πραγματώσεως—διὰ τῆς τυχαίας λειγουργίας εἰδικῆς διανοητικῆς ἐπεξεργασίας—συστηματοποιήσεώς τινος, ἀποκλειστικῆς καὶ ἐνσυνειδήτου, γενετησίου αὐτοῦ ὁρμῆς, ἐπὶ ἀτόμου ἑτεροφύλου.

Συνηθέστατα τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν ἀπαντᾷ ἄνευ παροξύνσεως τοῦ σαρκικοῦ πόθου.

Ἂς ἐπαναλάβωμεν, σχολιάζοντες αὐτοὺς συντόμως, ἕκαστον τῶν ὅρων τοῦ ἡμετέρου ὁρισμοῦ.

1ον Χαρακτηρίζοντες τὸν Ἔρωτα ὡς **εἰδικὴν συγκινητήριον ὑπόστασιν** ὑπονοοῦμεν, ὅτι ναὶ μὲν ἀνήκει διὰ τῶν γενικῶν αὐτοῦ χαρακτήρων εἰς τὴν θυμικὴν κατηγορίαν, ἀλλ' οὐχ ἧττον δὲν δύναται νὰ συνταυτισθῇ πρὸς οὐδὲν ἕτερον αἴσθημα· ἐν ἄλλοις λόγοις εἶνε τόσῳ ὀλίγῳ προσομοιώσιμος πρὸς πά-

σας τὰς λοιπὰς ἀνεγνωρισμένας συγκινητηρίους καταστάσεις (τὴν εὐχαρίστησιν, τὴν λύπην, τὴν συμμάθειαν, τὸν ἐγωϊσμόν, τὰς συγκινήσεις τῆς αἰσθητικῆς κλπ.), ὅσῳ καὶ αἱ τελευταῖαι αὗται πρὸς ἀλλήλας.

2ον Ἡ **ἀποκλειστικὴ καὶ ἐνσυνείδητος συστηματοποίησες τοῦ γενετησίου πόθου ἐπὶ ὡρισμένου ὑποκειμένου τοῦ ἑτέρου φύλου**, συνίσταται ἐν τῇ ἀπολύτῳ ἀποκλειστικότητι τῆς ἐκλογῆς προσώπου ἐκλεχθέντος μεταξὺ πάντων τῶν λοιπῶν τοῦ αὐτοῦ φύλου. Ὁ χαρακτηρ οὗτος εἶνε πασίγνωστος· ὅθεν περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψωμεν περισσότερον εἰς αὐτόν, ὡς καὶ εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἐνσυνειδήτως τελεῖται ἡ γένεσις τοῦ Ἔρωτος.

3ον Ἡ **εἰδικὴ διανοητικὴ ἐπεξεργασία**, τὴν ὁποίαν ἐπικαλούμεθα, ὅπως δικαιολογήσωμεν τὴν ἐπιλογὴν ταύτην, σχετίζεται πρὸς ἰδιαίτερον τύπον λειτουργίας τοῦ γενικοῦ μηχανισμοῦ τῆς νοήσεως, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἐκταθῶμεν βραδύτερον, διαφέρει ἡ ἐπεξεργασία αὕτη πάντως καὶ εἶνε οὗτος ὁ εἰδικὸς αὐτῆς χαρακτήρ, τῶν οἱωνδήποτε ἐλατηρίων τῶν θεωρουμένων ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὑπὸ τῶν πλείστων, ὡς ἀληθῶν αἰτίων τοῦ Ἔρωτος.

4ον Ὅσῳ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔντασιν **τοῦ γενετησίου πόθου** δὲν παρουσιάζει αὕτη, ἣ χαρακτῆρα δευτερεύοντα ἔμμεσον καὶ προκύπτοντα μόνον ἐκ τῆς συγκεντρώσεως τῆς ὁρμεφύτου τάσεως τοῦ ὑποκειμένου, ἡ τελευταία αὕτη μὴ διαχεομένη μηδὲ ἐπιτρεπομένη τῇδε κἀκεῖσε, ἀλλ' ἐπιφυλασσομένη δι' ἓν ὡρισμένον ἀντικείμενον, προσκτᾶται διὰ μόνου τοῦ γεγονότος τούτου τῆς συστηματοποιήσεώς της ἰσχὺν πολὺ μείζονα.

Ἄς παρατηρήσωμεν ἤδη ὅτι ἐκ τῶν ἀρχικῶν αὐτῶν γνωρισμάτων, τῶν ὁποίων τὸ σύνολον ἐκφράζεται ὑπὸ τοῦ προειρημένου ὁρισμοῦ τοῦ Ἔρωτος, τὸ πρῶτον ὁ **χαρακτὴρ τοῦ ἀπολύτως ἀνεπι-**

δέκτου **ἀναγωγῆς** εἰς πᾶν ἕτερον αἴσθημα εἶνε γεγονὸς ἐνσυνείδητον. Τὸ ἄτομον ἔχει συνείδησιν τοῦ ὅτι ἐρᾷ ἢ δὲν ἐρᾷ, δηλαδὴ ὅτι ὑφίσταται νέαν εἰδικὴν αἴσθητιν—κοιναισθητικήν,—τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἄλλοτε ἠσθάνθη. Εἶνε εἰς αὐτὸ τὰ μάλα δυσχερὲς νὰ καθορίσῃ αὐτὴν ἄλλως, ἢ διὰ παραβολῶν περὶ ὧν ἀναγνωρίζει αὐτὸ τοῦτο ὅτι παραμένουσι ἀτελεῖς. Ὡς πρὸς τοῦτο πλὴν τῶν ἰδιαιτέρων ἐκμυστηρεύσεων, τὰς ὁποίας πᾶς τις ἠδυνήθη νὰ προκαλέσῃ καὶ τὰς ὁποίας ἡμεῖς ἐπεζητήσαμεν, θὰ ἦτο εὔκολον εἰς ἡμᾶς νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν μαρτυρίαν τῶν πλείστων συγγραφέων, οἱ ὁποῖοι περιγράφουσι τὸν ἔρωτα ὡς διαφέροντα παντὸς ἑτέρου αἰσθήματος καὶ οἱ ὁποῖοι βεβαιοῦν ὅτι ὁ ἀποπειρώμενος νὰ φαντασθῇ αὐτὸν χωρὶς καὶ νὰ ἔχῃ αὐτὸν αἰσθανθῇ διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ἐπιτύχῃ ἰδέαν ἀρκούντως προσομοίαν πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν θὰ ἐκέκτητο περὶ ἑνὸς χρώματος ὁ ἐκ γενετῆς τυφλός.

Ὁ δεύτερος ὅρος τοῦ ἡμετέρου ὁρισμοῦ ὁ ἀφορῶν εἰς τὴν **συστηματοποίησιν ἐπὶ ἑνὸς ἀντικειμένου** ἐπιβάλλεται διὰ μόνης τῆς ὑλικῆς ἐνεργείας.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τρίτον ὅρον δὲν προβαίνομεν ἐνταῦθα εἰς ἐκτεταμένην αὐτοῦ ἑρμηνείαν, καθόσον αὕτη θ᾽ ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς ἐπὶ μακρὸν περαιτέρω· καὶ θὰ παραδεχθῶμεν αὐτὸν a priori πρὸς ὥραν, ὅταν προβάλωμεν πρὸς ὑποστήριξιν αὐτοῦ τοὐλάχιστον λόγῳ προεικασίας, ὡς πρώτην αἰτίαν ὅτι ἡ περὶ ἧς πρόκειται ὑπόθεσις ὑποκαθιστᾷ εἰς μεταφυσικὰς ἢ παθολογικὰς ἀπόψεις ἀπόπειραν ἑρμηνείας ψυχολογικῆς, τῆς ὁποίας θ᾽ ἀποδείξωμεν ἄλλως τε καὶ τὴν συμφωνίαν πρὸς τὴν πραγματικότητα τῶν παρατηρουμένων γεγονότων.

Ὁ τελευταῖος τῶν ὅρων τοῦ αὐτοῦ ὁρισμοῦ ἡ **ὑπερέντασις τοῦ σαρκικοῦ πόθου** εἶνε εὐνόητος, παρὰ πάντων παραδεδεγμένος καὶ εἴπομεν ἤδη τί

δέον νὰ φρονῶμεν περὶ αὐτοῦ ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὅλως σχετικὸν τῆς δράσεώς του.

Ὅθεν ὁ Ἔρως ἐκπροσωπεῖ δι᾿ ἡμᾶς ἕνα τρόπον τῆς γενετησίου ὁρμῆς, ἀλλὰ τρόπον διαφέροντα πάντων τῶν λοιπῶν δι᾿ εἰδικῶν χαρακτήρων· α΄) τῆς ἰδίας αὐτοῦ φύσεως ὡς **εἰδικῆς ὀντότητος**, ἀσυνταυτίστου πρὸς πᾶσαν ἄλλην συγκινητήριον κατάστασιν· β΄) τῆς **συστηματοποιήσεως τῆς ἐκλογῆς**, ἡ ὁποία ἐν αὐτῷ εἶνε **ἀπόλυτος**, τῆς ἐκλογῆς παραμενούσης εἰδικευμένης εἰς ἕν ἄτομον τοῦ ἑτέρου φύλου καὶ μόνον εἰς αὐτό· γ΄) τῆς **αἰτίας** τῆς συστηματοποιήσεως ταύτης τῆς ἐκλογῆς, ἡ ὁποία προκύπτει οὐχὶ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως διαφόρων αἰτίων, προελεύσεως ἐξωτερικῆς ἢ ἐσωτερικῆς, ἐπικαλουμένων οὐχὶ ὀρθῶς, ἀλλ᾿ ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως **κάποιας διανοητικῆς** εἰδικευμένης ὁμοιομόρφου **ἐπεξεργασίας**.

Πᾶσαι αἱ λοιπαὶ οἱαιδήποτε κοιναὶ ἐκδηλώσεις τῆς γενετησίου ὁρμῆς, αἱ συγχεόμεναι πρὸς τὸν Ἔρωτα, δέον ἄρα ν᾿ ἀποχωρισθοῦν ἀπ᾿ αὐτοῦ καὶ ἡ διάκρισις αὕτη ἐπιβάλλεται πρωτίστως. Θὰ δικαιολογήσωμεν τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦτον, ἀναλύοντες τὰς ὡς ἄνω ἐκδηλώσεις ἐν ταῖς δυσὶν ἀκολούθοις κατηγορίαις, εἰς ἃς δύνανται νὰ καταταχθοῦν πᾶσαι.

I. **Μὴ συστηματοποίησις τῆς γενετησίου ὁρμῆς.** — Ἡ ἱκανοποίησις τῆς ὁρμῆς ταύτης ἐπιδιώκεται **ἄνευ αἰσθητῆς ἐκλογῆς**, δι᾿ ἀτόμου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον οἱουδήποτε τοῦ ἑτέρου φύλου.

II. **Σχετικὴ συστηματοποίησις.** — Ἡ ἐκλογὴ **σχετικῶς** εἰδικεύεται εἰς ἓν ἄτομον τοῦ ἑτέρου φύλου, ἀλλ᾿ ὑφίστανται ἐμφανῆ αἴτια, διεξηγοῦντα τὴν ἐπιλογὴν ταύτην, ἄλλως ἢ διὰ τοῦ Ἔρωτος. Ταῦτα εἶνε εἴτε προελεύσεως ἐξωτερικῆς (ἰδιότητες τοῦ ἐκλεχθέντος ἀντικειμένου) εἴτε προελεύσεως ἐσωτερικῆς ἐνσυνειδήτου (ὑπερβάλλων σαρκι-

κὸς πόθος παρὰ τῷ ἐκλέγοντι ὑποκειμένῳ).

Μεταξὺ τῶν μορφῶν τῆς γενετησίου ὁρμῆς αἱ τελευταῖαι αὗται εἶνε αἱ κάλλιον προσομοιάζουσαι πρὸς τὸ ἐρωτικὸν αἴσθημα.

I. Μὴ συστηματοποίησις. Ἐν πάσαις ταῖς περιπτώσεσι τὰς ὁποίας περιλαμβάνομεν ὑπὸ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον, ἡ γενετήσιος ἀνάγκη τείνει ὅπως ἱκανοποιηθῇ δι' οἱουδήποτε ἀτόμου τοῦ ἑτέρου φύλου· οὐδεμία προτίμησις ἐμφιλοχωρεῖ.

Ἐνδοιάζει τις πρὸ τῶν βαναύσων αὐτῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ὁρμεμφύτου, προκειμένου νὰ ἐκφέρῃ τὴν λέξιν Ἔρως· πρόκειται ἐνταῦθα περὶ νοῦ **κοινοῦ σαρκικοῦ πόθου**. Δὲν φρονοῦμεν ὅτι πρέπει ν' ἀσχοληθῶμεν πλειότερον περὶ αὐτοῦ, καθόσον τυγχάνει ἀναμφίβολον ὅτι οἱ ἥκιστα ἐνδιαφέροντες οὗτοι τρόποι τῆς γενετησίου ὁρμῆς διακρίνονται εὐρέρτατα ἀπὸ τοῦ Ἔρωτος.

II. Σχετικὴ συστηματοποίησις. Δέον νὰ ἐξηγηθῶμεν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς «σχετικῆς συστηματοποιήσεως» τὸν ὁποῖον ἀποδίδομεν εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην (ἐπιφυλάσσοντες εἰς τὸν Ἔρωτα τὸν τίτλον τῆς «ἀπολύτου συστηματοποιήσεως»).

Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται πράγματι, ὅτι μεταξὺ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων τῆς γενετησίου ὁρμῆς, τὰς ὁποίας προτιθέμεθα νὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα, καὶ τοῦ Ἔρπνος, ὑπάρχει κοινός τις χαρακτήρ· ἡ παρουσία ἐκλογῆς περιοριζούσης τὸν σαρκικὸν πόθον εἰς ἓν μόνον ἀντικείμενον. Οὐχ ἧττον ἐξέτασις μᾶλλον ἐπισταμένη καθιστᾷ ἐφικτὸν τὸν καὶ ἐν τῇ ἐκλογῇ ταύτῃ καθορισμὸν διακρίσεως. Ἡ ἐκλογὴ ἐνταῦθα δὲν προσηλοῦται ἐπὶ ἑνὸς ἀτόμου, ἢ λόγῳ τῆς ἐπεμβάσεως διαφόρων αἰτίων, κοινῶν, εὐχερῶς ἀναγνωριζομένων, ἐπενεργείας κοινοτάτης καθ' ὅσον ἀσκεῖται ὁμοίως προκειμένου περὶ διαφόρων ἀποφάσεων τοῦ ἀτόμου εἰς ἄλλας περιστά-

σεις. Οὕτως ἡ ματαιοδοξία δύναται νὰ προκαλέσῃ τὴν γενετήσιον ἐκλογὴν ἑνὸς ὑποκειμένου ὑπὲρ ἑνὸς προσώπου ἰδιαιτέρως, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ μόνιμον ἐλάττωμα τοῦ ἀτόμου, τὸ ὁποῖον ἄλλως τε καὶ χαρακτηρίζει αὐτό, θὰ ἐπανευρεθῇ ἐπίσης ἐν τῇ ἀρχῇ ἑτέρων ἐκ τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτοῦ. Τοὐναντίον, ἡ τάσις ἐξ ἧς θὰ προέλθῃ ἡ ἐκλογὴ ἡ γινομένη ὑπὸ τοῦ Ἔρωτος, εἶνε ὅλως ἰδία εἰς αὐτὸν καὶ δὲν θὰ ἀσκηθῇ ἐπ' εὐκαιρίᾳ οὐδενὸς ἄλλου σκοποῦ· ἡ συστηματοποίησις εἶνε ἄρα ἀπόλυτος ὑπὸ πάσας τὰς ἀπόψεις.

Δέον νὰ τονισθῇ τὰ μάλα τὸ σημεῖον τοῦτο τὸ τόσῳ εἰλικρινῶς ἐξαρθὲς ὑπὸ τοῦ φὸν Χάρτμαν, ἤτοι ὅτι «ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ἔρωτος παρίσταται ἰδιότροπος». Ἀκριβῶς διότι δὲν αἰτιολογεῖται πραγματικῶς, παρὰ τὰ φαινόμενα ἐνίοτε, οὔτε ὑπὸ τῶν σωματικῶν χαρισμάτων, οὔτε ὑπὸ τῆς ψυχικῆς ἀξίας τοῦ ἀντικειμένου, ἀλλ' οὔτε καὶ ὑπὸ εἰδικῶν διαθέσεων τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ὑποκειμένου. Καὶ κατὰ τοῦτο ἄλλως διακρίνεται σαφῶς ἀπὸ τῶν λοιπῶν γενετησίων ἐκλογῶν, ἀφοῦ δὲν ἀναγνωρίζει κανὲν ἐκ τῶν αἰτίων, εἴτε ἐξωτερικῶν εἴτε ἐσωτερικῶν, τὰ ὁποῖα ἐπάγοντα ποιάν τινα ἐπιλογήν, ἐξάπτοντα κατ' ἀκολουθίαν τὸν σαρκικὸν πόθον, ἀποτελοῦσι τοὺς ἀπατηλοὺς ἐκείνους συνδυασμούς, οἱ ὁποῖοι κατέστησαν ἐφικτὸν εἰς τοὺς διαφόρους συγγραφεῖς νὰ νομίσουν ὅτι εὕρηνται ἐνώπιον τοῦ Ἔρωτος καὶ ν' ἀποδώσουν εἰς αὐτὸν τότε τὰ ποικίλα ὑπ' αὐτῶν παρατηρούμενα αἴτια.

Δὲν θὰ ἐτολμῶμεν νὰ βεβαιώσωμεν ἀφ' ἑτέρου ὅτι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐρωτικὸν πάθος εἶνε ἀπηλλαγμένον πάσης προσθήκης γνωστῶν αἰσθημάτων· ἀλλὰ ταῦτα, ἐὰν ἐμφανίζωνται, δὲν παρουσιάζονται ἢ ὡς ἁπλοῖ κοινωνοὶ καὶ δὲν ἔχουσι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει εἰς τὸν ἔρωτα τὸν προορισμὸν τοῦ προκαλοῦντος αἰτίου. Ὅθεν παραμένουσι τὸ ἀποκλειστι-

κὸν προνόμιον τῶν ἐκδηλώσεων ἐκείνων τῆς γενετησίου ὁρμῆς, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ἐκλογὴ δὲν προσηλοῦται ἐπὶ ἀτόμου τινὸς ἢ χάρις εἰς τὴν παρέμβασιν αὐτῶν, καὶ τὴν προφανῆ αὐτῶν ἐπίδρασιν πολλοὶ συγγραφεῖς ἐγενίκευσαν μὴ ὀρθῶς ἀπὸ τῶν περιπτώσεων τούτων εἰς τὸν Ἔρωτα, τοῦ ὁποίου δὲν ἔχουσι αὗται ἢ μόνον τὴν ἐπίφασιν.

Ἐν τῇ κατηγορίᾳ ταύτῃ (συστηματοποίησης σχετικὴ) δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν πολλὰς ποικιλίας, ἀναλόγως τῆς ἀρχῆς τῶν γνωστῶν αὐτῶν ἐλατηρίων. Διά τινας περιπτώσεις (α΄), ἡ ἐκλογὴ προσώπου τοῦ ἑτέρου φύλου προκαλεῖται νὰ καθορίζεται παρὰ τῷ ἀτόμῳ ὑπὸ σωματικῶν ἢ ἠθικῶν προτερημάτων τοῦ προσώπου τούτου. Ἡ ὑπερβάλλουσα ἔξαψις τοῦ σαρκικοῦ πόθου εἶναι δευτερεύουσα, προερχομένη ἐκ τῆς συγκεντρώσεως, τὴν ὁποίαν ἐπήνεγκεν ἡ ἐκλογή. Ἡ ἕνωσις προσλαμβάνει ἐπιφάσεις αἰσθηματικάς.

Εἰς ἄλλας περιπτώσεις (β΄), τοὐναντίον, ὁ σαρκικὸς πόθος εἶνε ἐντονώτερος παρὰ τῷ ὑποκειμένῳ, εἴτε ἡ ἔντασις αὕτη παραμένει (§ 1) **κανονικὴ καὶ φυσιολογική**, εἴτε ἔχει ἀρχὴν (§ 2) **παθολογικήν**·

α΄.—Ἡ σχετικὴ συστηματοποίησης τοῦ κανονικοῦ γενετησίου ὁρμεμφύτου, προέρχεται ἐνταῦθα ἐκ τῶν προτερημάτων τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἐκλογῆς. Δὲν εἶναι ἀνάγκη, φρονοῦπεν, νὰ προέλθωμεν εἰς μακρὰς ἀναπτύξεις, ὅπως ἀποδείξωμεν ὅτι εἰς ἀριθμὸν περιπτώσεων, σχετικῶς μέγαν, τὸ κάλλος, ὁ πλοῦτος, ἡ εὐφυΐα κλπ. προσώπου τινός, ἀποτελοῦντα, ἂν μὴ τοὺς μόνους παράγοντας, ἀλλὰ τοὐλάχιστον αἴτια ἰσχυρά, ἐπαρκοῦν ὅπως ἐπιφέρουν παρά τινι ἀτόμῳ ποιάν τινα παρακίνησιν ἵνα ἐπιζητῇ τὸ πρόσωπον αὐτό, ἵνα **διακρίνῃ** αὐτὸ κατὰ τὴν συνήθη ἔκφρασιν. Τότε τὸ ὑποκείμενον αἰσθάνεται πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦτο κλίσιν τινά, τῆς

ὁποίας ἡ ἔντασις θὰ ποικίλλη γενικῶς ἀναλόγως τῶν ἰδιοτήτων, τὰς ὁποίας ἀναφέρομεν καὶ αἱ ὁποῖαι μόναι τὴν ἐπροκάλεσαν. Ἄς προσθέσωμεν ἐπικουρικῶς, καὶ τὸ γεγονὸς εἶνε κοινοτάτης πείρας, ὅτι γυνὴ εὐειδὴς ἑλκύει πράγματι πλειότερον τὴν παρατήρησιν καὶ εἶναι ἱκανωτέρα ὅπως ἐμπνεύσῃ πόθους τοιούτου εἴδους.

Αἱ περιπτώσεις αὗται διαφέρουν, ἀναμφισβητήτως, τοῦ Ἔρωτος, ὁποῖον τὸν ὡρίσαμεν, καὶ δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη πρὸς ἑρμηνείαν αὐτῶν νὰ προσφύγωμεν εἰς ἐπίκλησιν μυστηριώδους τινὸς αἰτίας. Ὁ λόγος τῆς γενετησίου ἐκλογῆς εἶνε προφανής, ὡς εἶνε βέβαιον, ὅτι ἡ ἐπιλογὴ αὐτῆς ἐπάγεται ἀφ' ἑαυτῆς δευτερευόντως, ὡς ἀπεδείξαμεν, τὴν ἐπαύξησιν τῆς ἐντάσεως τοῦ σαρκικοῦ πόθου.

Ἐνταῦθα ἀφ' ἑνὸς ἡ σχετικῶς ἀποκλειστικὴ ἐκλογὴ ὑπὲρ ἑνὸς ἀντικειμένου, ἀφ' ἑτέρου ὁ σαρκικὸς πόθος ὁ συνοδεύων τὸ ἀρχικὸν τοῦτο αἴσθημα, ἀποτελοῦν σύνολον αἰσθηματικόν, προσομοιάζον μέχρις ἑνὸς βαθμοῦ πρὸς τὸν Ἔρωτα, ἀλλὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἀπατηλὴ ἐπίφασις δὲν ἀντέχει εἰς τὴν στοιχειώδη κἂν ἀνάλυσιν, καθόσον αὕτη ταχέως ἀποσυνθέτει τὸ ἀπατηλὸν συνονθύλευμα εἰς τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα καθωρίσαμεν εἰς αὐτό, στοιχεῖα γνωστότατα καὶ σχετικῶς ξένα πρὸς τ' ἀποτελοῦντα τὸ ἐρωτικὸν πάθος.

β'.—§ 1.—**Σχετικὴ συστηματοποίησις τῆς γενετησίου ὁρμῆς ἀναλόγως τῶν ἀνατομικῶν διαθέσεων τοῦ φυσιολογικοῦ ὑποκειμένου.**—Μεταξὺ ἄλλων συνεπειῶν ἡ πολλαπλότης τῶν περιπτώσεων, τὰς ὁποίας ἐξητάσαμεν, ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα παρὰ τοῖς μυθιστοριογράφοις νὰ παριστῶσιν εἰς ἡμᾶς τὴν ἡρωίδα ἑνὸς αἰσθηματικοῦ δράματος κατέχουσαν πᾶσαν σωματικὴν τελειότητα, ἐξωραϊζομένην διὰ πάσης χάριτος καὶ πάσης ἀρετῆς—ἂν μὴ καὶ διὰ γοητευτικῶν κακιῶν, αἱ ὁποῖοαι εἶνε ἀκό-

μη ἐπικινδυνότεραι—συνενοῦσαν ἐν ἑνὶ λόγῳ σύνολον προτερημάτων τῆς καρδίας καὶ τοῦ πνεύματος ἐκ τῶν ἑλκυστικωτέρων.

Ἄλλοτε, οὐχ ἧττον, δὲν εἶναι πλέον τὰ προτερήματα τοῦ ἀντικειμένου τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους, τὰ ὁποῖα φαίνονται προκαλοῦντα τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκλογὴν τοῦ ἥρωος, ἀλλὰ πράγματι διαθέσεις τινὲς τοῦ τελευταίου τούτου, δυνάμει τῶν ὁποίων κατελήφθη ὑπὸ τῆς κλίσεως τῆς ἐχούσης ἐρωτικὴν τὴν ἐπίφασιν.

Δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι αἱ διαθέσεις αὗται αἱ ὁποῖαι περιορίζονται ἀφ᾽ ἑνὸς εἰς τὴν ὑπερβάλλουσαν ἔντασιν μόνης τῆς γενετησίου κλίσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἀτομικάς τινας γενετησίους ἕξεις, ἢ τέλος εἰς αἰσθήματα ὑπερβολικά, ὁποῖα ἡ φιλαυτία, ἡ περιέργεια, ἡ ματαιοδοξία, ἡ ὑπερηφάνεια, ἡ φιλία, εἶνε ἱκαναὶ ἐπί διαφόροις τίτλοις νὰ καθηλώσουν μέχρις ἑνὸς βαθμοῦ, ἐπὶ ὡρισμένου προσώπου, τὸν γενετήσιον πόθον, ὁ ὁποῖος ἀκριβῶς διὰ τοῦτο θ᾽ αὐξήσῃ κατὰ τὴν ἔντασιν. Δυνατὸν νὰ συμβῇ μάλιστα πολλαὶ ἐκ τῶν τάσεων τούτων ν᾽ ἀποβῶσι διὰ τῆς ἑνώσεώς των οἱ παράγοντες τῆς ἐκλογῆς καὶ ἀκριβῶς ὡς ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν τούτου οἱ χαρακτῆρες ἑκάστου τῶν συγκινητηρίων συντελεστῶν, ἀποβαίνοντες ἀδιακριτώτεροι, νὰ παρέχουν τότε τὴν πλάνην ὅτι ἀποτελοῦν νέον ἢ τουλάχιστον εἰδικὸν αἴσθημα. Τὸ αἴσθημα τοῦτο ἐν τοιαύτῃ περιστάσει παρέχει τὴν πλάνην ὅτι εἶνε Ἔρως.

Εἶνε ἐν τούτοις εὐχερὲς νὰ ἐννοήσωμεν περὶ τίνος ἀκριβῶς πρόκειται κατὰ πάσας αὐτὰς τὰς περιστάσεις, ἀφοῦ δὲν πρόκειται πάντοτε ἢ περὶ αἰσθημάτων σχετικῶς κοινῶν, ἢ ὀρθότερον περὶ συνδυασμῶν τῶν αἰσθημάτων τούτων μετὰ σαρκικοῦ πόθου, καταστάντος ὑπερβολικοῦ δευτερεύοντως, κράματος τό ὁποῖον δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ,

οὔτε ἐν τῇ ἐσωτάτῃ αὐτοῦ οὐσίᾳ οὔτε ἐν τοῖς αἰτίοις αὐτοῦ, πρός τὸν Ἔρωτα.

Ὀφείλομεν οὐχ ἧττον νά ἐξηγήσωμεν ἐνταῦθα πῶς ἐννοοῦμεν, ὡς πρὸς ἓν τῶν αἰτιῶν τούτων, τὸ ὁποῖον ἀπεκαλέσαμεν **ὑπερβάλλουσαν γενετήσιον κλίσιν**, τὴν διαφορὰν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς παροξύνσεως τοῦ ἐρωτικοῦ πόθου. Ὑπονοοῦμεν διὰ τῆς γενετησίου κλίσεως, ὡς αἰτίου σχετικῆς τινος συστηματοποιήσεως τοῦ ὁρμεμφύτου,ποιόν τινα γενικὸν σαρκικὸν ἐρεθισμόν, ὃν καλῶς περιάγραψεν ὁ κ. Μὰξ Νορδάου (*) ἐν τῇ μελέτῃ ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ ἐπανέλθωμεν· πρόκειται περὶ προσωρινῆς σωματικῆς διαθέσεως τοῦ ὑποκειμένου, παρακινούσης αὐτὸ νὰ καθηλώσῃ τὴν ἐκλογήν του ἐπὶ τοῦ πρώτου ἀτόμου τοῦ ἑτέρου φύλου τὸ ὁποῖον θὰ συναντήσῃ, μόνον καὶ μόνον διότι ἡ γενετήσιος κλίσις του εὑρηται ὑπερβάλλουσα **κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν**. Ὁ Cuy de Moupassant ἐξέθεσε σαφῶς περίπτωσιν τοῦ εἴδους τούτου ἐν τῇ «Καρδίᾳ μας». Κορεσθεὶς τῶν ἀθλιοτήτων ἐρωτικῆς τινος σχέσεως μετὰ γυναικὸς τῶν αἰθουσῶν, ἂν καὶ λίαν ἐπιθυμητῆς, ὁ ἐραστής, ὅπως λησμονήσῃ αὐτήν, ἀποσύρεται εἰς τὴν ἐξοχήν, ἀλλὰ ταχέως ἐκεῖ, βοηθούσης τῆς ὑγιεινῆς τῆς ἐν ὑπαίθρῳ ζωῆς καὶ τῆς ἐγκρατείας, καταλαμβάνεται ὑπὸ διεγέρσεως ὅλως ὑλικῆς, ὑπὸ κτηνώδους παρορμήσεως τοῦ ὄντος, ἡ ὁποία ἄγει αὐτόν, παρ' ὅλον τὸν παλαιὸν ἔρωτα, νὰ προσλάβῃ ὡς ἐρωμένην νεαρὰν ἀμόρφωτον χωρικήν.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ λοιπὰ ἐλατήρια, τὰ **ἐσωτερικά**, ἐξ ἀντιθέσεως πρὸς ὅσα ἐξητάσαμεν ἐν τῇ προηγουμένῃ παραγράφῳ καὶ τὰ ὁποῖα εἶνε **ἐξωτερικά**, θὰ ἠδύνατό τις νὰ παραθέσῃ ἀνωφελῶς μέγα πλῆθος παραδειγμάτων· διότι ἐνταῦθα εἶναι ἐπίσης εὐχερὲς νὰ κατανοήσῃ τις ὅτι ὁ τρόπος τῆς

(*)Max Nordau. Paradoxes Psychol. Paris E. Alcan.

ἐνεργείας, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς συστηματοποιήσεως τῆς γενετησίου ὁρμῆς, τῶν διαφόρων ἰδιοσυγκρασιῶν, τῶν χαρακτήρων, τῶν κλίσεων, τῶν ἐφέσεων, πάντων στοιχείων οὐσιωδῶς συμμεταβαλλομένων μετὰ τῶν ὑποκειμένων, εἶνε ἐπιδεκτικὸς νὰ παράσχῃ οὕτως εἰπεῖν ἰσαρίθμους ἰδιαιτέρας μονογραφίας, τῶν ὁποίων δὲν ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα ἢ τὸν θεμελιώδη αὐτῶν χαρακτῆρα, τὴν ἑνοῦσαν αὐτὰς κοινὴν γραμμήν, ἤτοι τὴν προφανῆ ἐπέμβασιν, παρὰ τῷ ἀτόμῳ, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς γενετησίου ἐκλογῆς του, τῶν διαφόρων συναισθηματικῶν καταστάσεων, τῶν ἄλλως γνωστῶν εἰς αὐτὸν καὶ δυναμένων νὰ καταστῶσιν γνωσταὶ καὶ εἰς ἡμᾶς. Ἡ ἐπέμβασις αὕτη, τῆς ὁποίας ἡ συνισταμένη εἶνε αἴσθημα σχετικῶς εὐχεροῦς καθορισμοῦ, εἶναι ἐπαρκῶς ἐμφανὴς καὶ ἐνταῦθα, ὥστε νὰ δικαιούμεθα ν' ἀποκλείσωμεν καὶ ἐξαλείψωμεν τὰ τῆς τοιαύτης κατηγορίας φαινόμενα ἐκ τοῦ πλαισίου τοῦ ἀληθοῦς ἔρωτος, τοῦ ὁποίου ἡ φύσις καὶ τὰ αἴτια δὲν εἶνε οὔτε ἐπίσης σαφῆ οὔτε ἐπίσης κοινά.

§ 2. **Σχετικὴ συστηματοποίησις τῆς γενετησίου ὁρμῆς, ἀναλόγως τῶν ἀτομικῶν διαθέσεων τοῦ παθολογικοῦ ὑποκειμένου.**—Εἴδομεν ὅτι, εἴτε λόγῳ ἰδιοτήτων τινῶν τοῦ ἀντικειμένου εἴτε ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἰδιαιτέρων, πλὴν φυσιολογικῶν διαθέσεων τοῦ ὑποκειμένου, ὁ γενικὸς γενετήσιος πόθος ἐσυστηματοποιεῖτο σχετικῶς, αὔξων κατ' ἀκολουθίαν κατὰ τὴν ἔντασιν καὶ ὅτι διὰ τοῦ ποικίλλοντος συνδυασμοῦ τῶν δύο τούτων χαρακτήρων καθίστατο διάφορος τοῦ κοινοῦ γενετησίου ὁρμεμφύτου εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ ὑπολαμβάνεται ὡς Ἔρως,—τῆς κλίσεως αὐτῆς παραμενούσης οὐχ ἧττον διακεκριμένης ἀπὸ τούτου, ἅτε συνισταμένης εἰς συσσώρευσιν αἰσθημάτων κοινῶν, μὴ διαφερούσης ποσῶς τῶν διαφόρων συγκινήσεων εἰς τὰς ὁποίας ὀφείλει

τὴν ὕπαρξίν της καὶ οὕτω μὴ εἰδικευομένης ἐν τῇ φύσει αὐτῆς ἐν ᾧ μέτρῳ εἶναι ἐναργὴς κατὰ τὰ αἴτια αὐτῆς.

Δὲν ὑπολείπεται εἰς ἡμᾶς ἢ ἓν τελευταῖον ἐνδεχόμενον πρὸς ἐξέτασιν, τὸ τῆς σχετικῆς συστηματοποιήσεως καὶ αὖθις, ἐπὶ ἑνὸς ἀντικειμένου, συνοδευομένης ὑπὸ σαρκικοῦ πόθου, ἐντονωτέρου ἤδη, ἀλλὰ τοῦτο λόγῳ τῶν **μὴ κανονικῶν**, τῶν **παθολογικῶν** διαθέσεων τοῦ ὑποκειμένου· αἱ περιπτώσεις αὗται ἀνήκουσι εἰς τοὺς ὀνομασθέντας **νοσηροὺς ἔρωτας**. Ὁ ὅρος οὗτος ἐνδεικνύει ἀρκούντως ὅτι θὰ ἐπετρέπετο εἰς ἡμᾶς νὰ μὴ μνημονεύσωμεν αὐτῶν, διότι αἱ διαστροφαὶ αὗται ἀνήκουν, ὄχι εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ψυχολογίας, ἀλλ' εἰς τὴν τῆς παθολογίας.

Ὁπωσδήποτε, θὰ εἴπωμεν ὀλίγα περὶ αὐτῶν, ἂν μὴ διὰ νὰ συμπληρώσωμεν τὸ ἔργον ἡμῶν, ἀλλὰ τοὐλάχιστον διὰ νὰ ἀναζητήσωμεν μὴ τυχὸν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου εὕρωμεν στοιχεῖα μελέτης, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς παθολογικῆς αὐτῶν μεγεθύνσεως θὰ ἐβοήθουν ἡμᾶς ἔπειτα ἐν τῇ ἀναλύσει τοῦ κανονικοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ἔρωτος. Εἶνε γνωστόν, πράγματι, ὁποίας ὑπηρεσίας εἶνε ἱκανὴ νὰ παράσχῃ ἐνίοτε ἡ παθολογία πρὸς βολιδοσκόπησιν τῶν φυσιολογικῶν φαινομένων. Εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπομνήσωμεν ἐνταῦθα τὴν μελέτην τῶν ἀφασιῶν, τὴν ὁποίαν ἁπλῶς ὑπωπτεύοντο μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Broca;

Ἵνα ἐπανέλθωμεν εἰς τοὺς νοσηροὺς ἔρωτας, θὰ ἴδωμεν, πράγματι ἐν τοῖς μετέπειτα, ὅτι αἱ ἀλλοιώσεις, αἱ παραμορφώσεις αὗται τοῦ Ἔρωτος θὰ καταστήσουν εἰς ἡμᾶς ἐφικτόν, ἀπομονοῦντές τινα ἐκ τῶν ἀποτελούντων αὐτὰς στοιχείων, νὰ προέλθωμεν οὕτως εἰς κατανόησιν τοῦ αἰσθήματος τούτου, συμφωνοτέραν πρὸς τὴν πραγματικότητα.

Ἂς ὑπομνήσωμεν ἐν πρώτοις, ὅτι ἐν προσφά-

τῳ ἔργῳ αὐτοῦ ὁ P. Bloch (*) περιώρισε τοὺς πολλαπλοῦς αὐτῶν τρόπους, εἰς τοὺς ἀκολούθους τύπους:

«Δύναταί τις νὰ κατατάξῃ αὐτάς, γράφει, εἰς τρεῖς κατηγορίας, καθόσον τὸ ὁρμέμφυτον εἶνε κατηργημένον, **ἀνικανότης· ἀγενεσία·** ὑπερβολικόν· **σατυρίασις· νυμφομανία,** ἢ διάστροφον. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ κατηγορίᾳ, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὸν **αὐνανισμόν**, τὸν **φετιχισμόν**, τὸν **μασοχισμόν**, τὸν **σαδισμόν**, ἀνήκει καὶ ἡ γενετήσιος ἕλξις, τὴν ὁποίαν αἰσθάνονται ἀμοιβαίως ἄτομα τοῦ αὐτοῦ φύλου (ὁμοφυλοφιλία»).

Δὲν θὰ ἐξετάσωμεν, ἄλλως, μεταξὺ τῶν διαφόρων τούτων νόσων τοῦ ὁρμεμφύτου τῆς ἀναπαραγωγῆς ἢ ἐκείνας ἐν αἷς δύναταί τις ν' ἀπαντήσῃ σχετικήν τινα εἰδίκευσιν τῶν γενετησίων ἐπιθυμιῶν, κοινὴν κατ' ἐπίφασιν πρὸς τὴν τοῦ ἔρωτος, δηλαδὴ ἐκείνας παρ' αἷς τὸ ὁρμέμφυτον εἶνε **διάστροφον**, διότι ἡ κατάργησις ἢ ἡ ὑπερβάλλουσα αὐτοῦ ἔντασις παραμένουσι ἔξω τοῦ ὁρισμοῦ ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ μόνη ἡ διατύπωσις τοῦ ὁρισμοῦ τὸν ὁποῖον παρέσχομεν περὶ ἔρωτος, προϋποθέτουσα τὴν ἑτεροφυλίαν, ἀποκλείει ὁριστικῶς τὴν τελευταίαν ὡς ἄνω σχετικὴν εἰδίκευσιν. Ἡ ἀποκλειστικὴ αὕτη ἐκλογή, ἡ ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ φετιχισμοῦ μέχρι τῆς ὁμοφυλοφιλίας ἢ τῆς κτηνωδίας, ἀναγνωρίζει ἀφ' ἑτέρου ἀρχὴν καθαρῶς παθολογικὴν καὶ θὰ εἶνε ἀρκετὸν ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ὁ Ἔρως εἶνε ἡ κανονικὴ λειτουργεία μηχανισμοῦ φυσιολογικοῦ, ὡς πρὸς τὸ ὁποῖον παρακαλοῦμεν νὰ πιστευθῶμεν πρὸς τὸ παρὸν ἄνευ ἀποδείξεων.

III. Τὰ αἴτια τῆς συγχύσεως τῶν ὅρων, τὴν ὁποίαν κατηγγείλαμεν ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ, θὰ καταστοῦν ἤδη ἐναργέστερα.

(*) Dr. P. Bloch. Études sur les maladies nerveuses.

Πράγματι ἡ σύγχυσις αὕτη προέρχεται ἀφ' ἑνὸς ἐκ τοῦ ὅτι συνεταυτίσθη ὁ Ἔρως πρὸς διάφορα ἄλλα γνωστὰ αἰσθήματα καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τοῦ ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τοῦ γενετησίου ὁρμεμφύτου συνοδεύεται καὶ οὗτος ὑπὸ παροξύνσεως τοῦ σαρκικοῦ πόθου.

§ 1.—Οὕτω συνήνωσαν ὑπὸ τὸν προσηγορικόν, ἂν μὴ ἀμφίβολον, ὅρον «Ἔρως» τὴν φιλίαν, τὴν ἐκτίμησιν, τὸν ἔρωτα τοῦ καλοῦ, τοῦ πνεύματος, καθόσον ταῦτα ἑνοῦνται, εἴτε μεμονωμένα, εἴτε διαφόρως συνδυασμένα, μετὰ τοῦ γενετησίου πόθου.

§ 2.—Ὡσαύτως ἐγένετο ἐπίσης συχνὰ σύγχυσις τοῦ Ἔρωτος πρὸς τὴν παρόξυνσιν τῆς γενετησίου ἐπιθυμίας, χωρὶς νὰ παρατηρηθῇ ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν ν' ἀποδώσῃ τις εἰδίκευσιν εἰς τὴν γενετήσιον ἐπιθυμίαν, κἂν ὑπερβολικήν, ἅτε παραμένουσαν ἐν πάσῃ περιπτώσει γνώρισμα κοινόν.

Δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ἐν πρώτοις ὅτι εἶνέ τι δευτερεῦον αὐτῆς ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐκλογήν, οἱονδήποτε καὶ ἂν εἶνε τὸ ἐλατήριον ταύτης καὶ ὅτι κοινὸς λόγος τῆς παροξύνσεώς της κατὰ πάσας τὰς διαφόρους ταύτας περιπτώσεις συνίσταται ἁπλῶς εἰς τὴν συγκέντρωσιν αὐτῆς.

Ἐπὶ πλέον ἡ αὐτὴ παρόξυνσις δύναται ἐπίσης νὰ προκύψῃ ὑπὸ μεγίστου ἀριθμοῦ αἰτίων τόσῳ φυσιολογικῶν, ὅσῳ καὶ παθολογικῶν, τοῦθ' ὅπερ ἀποκλείει, ὅσον ἀφορᾷ εἰς αὐτήν, τὴν ἰδέαν τῆς ὀντότητος, ἡ ὁποία ἁρμόζει εἰς τὸν Ἔρωτα.

§ 3.—Τὸ ζήτημα κατέστη ἀκόμη σκοτεινότερον, καθόσον συγγραφεῖς τινες προσέφυγον εἰς μεταφυσικὰς ὑποθέσεις. Κατανοοῦντες ὅτι τὰ αἴτια τὰ ὁποῖα ἐπικαλοῦνται οἱ πλεῖστοι πρὸς διεξήγησιν τῆς γενέσεως τοῦ Ἔρωτος εἶνε μᾶλλον φαινομενικὰ ἢ πραγματικά, ἀπέδωκαν, προσεπικαλούμενοι τὸ Ἄγνωστον, εἰς τὸν Ἔρωτα ἀρχὴν θείαν, ὡς τὴν Ἀφροδίτην τῶν ἀρχαίων, τὸν Ἔρωτα τὸν τυφλὸν

τοξότην τῶν ποιητῶν, **ὑπερφυσικήν**, ὥς τὸν Ἀγαθοδαίμονα τοῦ εἴδους τοῦ Σοπεγχάουερ, τὸ Ἀσυναίσθηυον τοῦ φὸν Χάρτμαν, τὴν δαιμονοληψίαν ἄλλων τινων, ἢ **παθολογικὴν** ὁποία ἡ ἁπλῆ διανοητικὴ διατάραξις, ἢ ἡ νοσηρὰ ἐμμονὴ τῆς ἰδέας, τὰς ὁποίας ἐπικαλοῦνται οἱ νεώτεροι ἐπιστήμονες.

Ἐν συνόψει προκύπτει ἐκ τῶν προηγουμένων σκέψεων καὶ παρατηρήσεων:

I.—Ὅτι ἐν τῷ μεταβλητῷ ὄγκῳ τῶν πολλαπλῶν μορφῶν τὰς ὁποίας δύνανται νὰ περιβληθῶσιν αἱ διάφοροι ἐκδηλώσεις τοῦ γενετησίου ὁρμεμφύτου παρὰ τῷ πολιτισμένῳ ἀνθρώπῳ καὶ αἱ ὁποῖαι ἤδη συγχέονται ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ **Ἔρωτος**:

II.—Αἱ μὲν **κοινότεραι** ἐκπροσωποῦσι **μορφὰς στοιχειώδεις** ἀδιακρίτους, χαρακτηριζομένας διὰ τῆς ἄνευ μηδεμιᾶς ἐκλογῆς (ἄνευ συστηματοποιήσεως) ἱκανοποιήσεως δι' ἀτόμου τοῦ ἑτέρου φύλου τοῦ πόθου τοῦ προερχομένου ἐκ τοῦ ὁρμεμφύτου.

III.—Ἄλλαι **σπανιώτεραι μορφαὶ μεταβατικαί**, ἤδη μᾶλλον διαφέρουσαι, διακρίνονται, εἶνε ἀληθές, διὰ τῆς ὑπάρξεως ἐκλογῆς. Ἀλλ' ἡ ἐκλογὴ αὕτη εἶνε ἄνευ μεγάλης ὑποστάσεως (σχετικὴ συστηματοποίησις) πάντοτε καθοριζομένη, ἤτοι ἐξαρτωμένη ὑπὸ αἰτίων χυδαίων, εὐχερῶς ἀνακαλυπτομένων, ὁποῖαι αἱ ἰδιότητες τοῦ ἀντικειμένου καί τινες προσωριναὶ φυσιολογικαὶ διαθέσεις ἢ καὶ διηνεκεῖς παθολογικαὶ τοῦ ὑποκειμένου. Καὶ αὗται αἱ μορφαὶ δὲν διαφέρουσι κατὰ τὴν φύσιν ἢ τὰ αἴτια αὐτῶν τῶν διαφόρων κοινῶν αἰσθημάτων καὶ ἐλατηρίων, πρὸς τὰ ὁποῖα συνεπῶς δέον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ν' ἀφομοιῶνται.

IV.—Παραμένει τέλος μετὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τούτων, τελευταία τις **μορφὴ ἐξαιρετική**, μορφὴ **ὅλως διαφέρουσα**.

Αὕτη διακρίνεται, ἀντιθέτως πρὸς τὰς προηγουμένας, διὰ σημείων, τὰ ὁποῖα ἀποχωρίζουν αὐτὴν

σαφῶς ἀπὸ πάντων τῶν λοιπῶν τρόπων τοῦ γενετησίου ὁρμεμφύτου τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπουν κατ' ἀκολουθίαν ν' ἀποδοθῇ εἰς αὐτὴν δικαιολογημένη ἀνεξαρτησία καὶ νὰ θεωρηθῇ αὕτη ὡς εἰδικὴ ὀντότης. Εἶνε πράγματι τοιαύτη· α΄) λόγῳ τῆς ἰδίας αὐτῆς **Φύσεως**, ἡ ὁποία δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναχθῇ εἰς οὐδὲν ἕτερον γνωστόν, ἁπλοῦν ἢ πολύπλοκον αἴσθημα· β΄) λόγῳ τῆς **ἀπολύτου συστηματοποιήσεως** τῆς ἐκλογῆς, ἀγνώστου πανταχοῦ ἀλλοῦ· γ΄) λόγῳ τοῦ ἀπολύτου τῆς ἐπιλογῆς καὶ τῆς **εἰδικότητος τοῦ αἰτίου**, τοῦ παράγοντος αὐτήν, αἰτίου μὴ δυναμένου κατ' οὐδὲν νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ κοινά, τἀνεπαρκῆ πρὸς παραγωγὴν ταύτης αἴτια, τὰ ὁποῖα τοὐναντίον ἰθύνουσι μόνα τὴν σχετικὴν ἐπιλογὴν τῶν λοιπῶν περιπτώσεων.

V.—Εἰς τὴν εἰδικὴν ταύτην μορφὴν τοῦ ὁρμεμφύτου τῆς ἀναπαραγωγῆς, καὶ μόνον εἰς αὐτήν, ἐπιφυλάσσομεν κατ' ἀκολουθίαν τὴν ὀνομασίαν ΕΡΩΣ.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Χαρακτῆρες τοῦ Ἔρωτος.

Ἤδη ἀπεδείξαμεν ἀφ' ἑνὸς ὅτι οὐδεμία τῶν ἑρμηνειῶν, αἱ ὁποῖαι προτείνονται πρὸς διεξήγησιν τοῦ ἔρωτος, ἐφαίνετο ἡ πρέπουσα ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιστημονικῆς, ὅτι ἀφ' ἑτέρου αἱ ἀποτυχίαι αὗται τῶν προηγουμένων ἀποπειρῶν προέκυπτον ἐκ συγχύσεως περὶ τὸν ὅρον, ἕνεκα τῆς ὁποίας ὁμοθύμως περιεγράφοντο ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὀνομασίαν οἱ διάφοροι τρόποι τῆς γενετησίου ἐκλογῆς. Ἀναμφιβόλως δὲν εἶχε συζητηθῆ προηγουμένως, ὅπως τώρα ὑφ' ἡμῶν, ὁ ἐπακριβὴς καθορισμὸς τῶν διαφορικῶν χαρακτήρων, τοὺς ὁποίους παρουσιάζει πράγματι τὸ ἐρωτικὸν αἴσθημα.

Θέλομεν ἀρκεσθῆ ἄρα, ἀπὸ τοῦδε ἐκθέτοντες καὶ δικαιολογοῦντες, ἔπειτα δὲ καὶ ἑρμηνεύοντες τὸν ἡμέτερον ὁρισμόν, ὅπως ἐκπληρώσωμεν τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἔργου ἡμῶν.

Ἡ οὐσιώδης, ἡ ἀληθῶς εἰδικὴ ἰδιότης τοῦ ἔρωτος, καθόσον προσιδιάζει αὕτη εἰς αὐτὸν ἀποκλειστικῶς, συνίσταται, ὡς εἴδομεν, εἰς τὴν ἀπόλυτον συστηματοποίησιν τῆς γενετησίου ὁρμῆς, ἐπιτελουμένην διὰ τῆς λειτουργείας εἰδικῆς ψυχικῆς ἐπεξεργασίας. Ἐν τούτοις, πλὴν τοῦ κυρίου, τοῦ θεμελιώδους, τοῦ μονίμου τούτου χαρακτῆρος, ὑφίστανται ἕτερα γνωρίσματα, καθ' ἡμᾶς δευτερεύοντα, ἐπιπρόσθετα, ἀσταθῆ, τὰ ὁποῖα δέον ἤδη νὰ ἐξάρω-

μεν, ὄχι μόνον διότι, εὐχερέστερον ἀντιληπτά, ἠδυνήθησαν, θεωρούμενα ὑπ' ἄλλων ὡς ἐπικρατέστερα, ν' ἀπατήσουν καὶ νὰ προκαλέσουν δογματικὰς πλάνας, τὰς ἤδη ὑφ' ἡμῶν καταπολεμηθείσας, ἀλλὰ καὶ ἵνα καταστῇ ἡ θεωρία ἡμῶν ὅσῳ τὸ δυνατὸν πληρεστέρα.

Δυνάμει τῆς γενικῆς μεθόδου τῆς ἐρεύνης, τῆς ὁποίας ὑπεδείξαμεν ἤδη τὴν εἰς δύο στάδια ἐξέλιξιν ἐν ἀρχῇ τοῦ δοκιμίου τούτου, ἡ παρατήρησις τῶν ἐρώντων, εὐχερεστέρα τῆς θεωρητικῆς ἐρεύνης, ἥτις ἰδίᾳ ἀπασχολεῖ ἡμᾶς, θέλει ἐφοδιάσει ἡμᾶς διὰ τῶν ἀναγκαίων στοιχείων πρὸς γενίκευσιν μεθυστέραν, τῆς ὁποίας τὸ ἀποτέλεσμα θέλει παράσχει ἡμῖν ἀκριβῶς τὴν ἐπιζητουμένην λύσιν. Ἡ περιγραφὴ τῶν ἐρώντων ὑπῆρξε πράγματι καί παραμένει εἰσέτι, τὸ ἀνεξάντλητον θέμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δὲν παύει ἀσκούμενον τὸ τάλαντον τῶν φιλολογούντων. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου παρατηρήσαμεν ὅτι μέγας ἀριθμὸς αἰσθημάτων καὶ παθῶν οὕτω περιγραφέντων δὲν ἦσαν εἰμὴ τρόποι ἄνευ ἐνδιαφέροντος, ἐκδηλώσεις, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον διάφοροι τῆς γενετησίου ὁρμῆς, καὶ ὄχι ἐκείνη μόνη ἡ ἔκφανσις, περὶ τῆς ὁποίας δέον ν' ἀσχοληθῶμεν· ἀντιπροσωπεύουσι αὗται, θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, τοὺς ψευδοέρωτας καὶ ὄχι τὸν Ἔρωτα.

Λοιπὸν καὶ μόνη ἡ παρατήρησις αὕτη ἄγει ἡμᾶς ἤδη ν' ἀναγνωρίσωμεν εἰς τὸν Ἔρωτα πρῶτον ἀντικειμενικόν τινα χαρακτῆρα, δευτερεύοντα, ἀφοῦ δὲν ἐνδιαφέρει ποσῶς αὐτὴν ταύτην τὴν οὐσίαν τοῦ αἰσθήματος καὶ ὁ ὁποῖος συνίσταται εἰς τὴν σχετικὴν αὐτοῦ **σπανιότητα**. Ἂν πράγματι ἀφαιρέσωμεν ἐκ τοῦ μεγίστου ἀριθμοῦ τῶν δυνατῶν γενετησίων ἑνώσεων, τὴν ποσότητα τὴν ἀντιπροσωπεύουσαν κατὰ προσέγγισιν καὶ ὁσῳδήποτε ἀτελῶς τὰς ἑνώσεις, καθ' ἃς δὲν ἐμφιλοχωρεῖ καμμία ἐκλογὴ προκαλουμένη ἵνα προσηλώσῃ τὸν σαρκικὸν πόθον ἐπὶ ὡρισμένου ἀτόμου, θέλομεν κατανοήσει τὴν σημαντικὴν μείωσιν τῶν ἀριθμῶν, τὴν ὁποίαν θὰ

ἐπροκάλη διὰ τὸ σύνολον τῶν ἑνώσεων λαμβανόμενον ὡς βάσιν ἡ τοιαύτη ἐργασία. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀφαιρέσεως ταύτης, ἀπέχει πολὺ ἀκόμη τοῦτο ἀπὸ τοῦ νὰ εἶνε ὁριστικόν· ἐν τῇ ὑποθέσει ἡμῶν θὰ ἐξεπροσώπει ἁπλῶς πράγματι τὰς ἑνώσεις ἐκείνας, εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ὁποίων προΐσταται ποιά τις ἐπιλογή. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα νέαι ἀφαιρέσεις τυγχάνουσι ἀναγκαῖαι.

Ἡ πλειονότης ἐν τῇ ὁμάδι ταύτῃ δύναται βεβαίως νὰ ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τῶν γάμων· ἀλλὰ δὲν εἶνε τολμηρὸν νὰ βεβαιώσῃ τις, ὅτι παρὰ τοῖς πλείστοις λαοῖς ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἑνώσεως, καίπερ ἐπιτελῶν ἐκλογήν, ἀντιστοιχεῖ σπανίως εἰς συστηματοποίησιν τῆς γενετησίου ὁρμῆς ὁσῳδήποτε σχετικήν.

Δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἐλάχιστοι γάμοι γίνονται ἄνευ διαμέσων προσώπων, ἅτινα εἶνε πολλὰ καὶ διάφορα ἀναλόγως τῶν ἐθνῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς τάξεως εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν αἱ νυμφεύσιμοι νεαραὶ ὑπάρξεις, ἀπὸ τῶν γονέων οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦντες ν' ἀποκαταστήσουν τοὺς γόνους αὐτῶν ὁρμῶνται -- τόσον ἐν Σουμάτρᾳ, ἐν Λαπωνία, ἐν τῇ μεσιμβρινῇ Ἀφρικῇ, ὅσον καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς, Ῥωμαίοις, Τεύτοσι, Λομβαρδοῖς (*) κλπ. καὶ παρ' αὐτοῖς ἀκόμη τοῖς Εὐρωπαίοις τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν ἐκ λόγων φύσεως ἢ κοινωνικῆς, ἢ χρηματικῆς, ἢ προσωπικῆς — μέχρι τοῦ πρακτορείου γάμων, καὶ ἀπὸ τῶν συγγενῶν μέχρι τῶν φίλων. Ἡ δρᾶσις αὐτῶν τούτων τῶν νέων παραμένει ὅθεν πλέον ἢ ἀσήμαντος καὶ ἡ συναίνεσις αὐτῶν ἁπλῶς ἐγκρίνει ἐκλογὴν ἡ ὁποία δὲν ὀφείλεται εἰς αὐτούς.

Ἄλλως τε αἱ κοινωνίαι, εἰς οἱονδήποτε βαθμὸν πολιτισμοῦ καὶ ἂν ἀνήκουν, ἐπεμβαίνουν συνήθως εἰς τὰς σχέσεις ταύτας, ὅπως ῥυθμίζουν αὐτάς, ὅπως καθιστοῦν τὸν ὑμέναιον σύμφωνον συμβολαιογραφικὸν ἢ μή, πρᾶξιν οἱονεὶ ἐμπορικήν, καθι-

(*) Mantegazza.—L'amour dans L'humanité.

στῶσαι οὕτως ὑποχρεωτικὴν τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν διαμέσων προσώπων. Εἶνε ἐνδιαφέρον νὰ παρατηρηθῇ ἐπίσης ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὅτι ἤδη τὰ Ἐρωτικὰ Κτίρια (Cours d' Amour) τοῦ Μέσου Αἰῶνος ἐθεώρουν τὸν γάμον ὡς ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν Ἔρωτα.

«Ὁ σύζυγος, γράφει εἷς τροβαδοῦρος, θὰ ἔπραττέ τι ἀντίθετον πρὸς τὴν τιμήν. ἐὰν ἠξίου νὰ φέρεται πρὸς τὴν σύζυγόν του ὡς ὁ ἱππότης πρὸς τὴν Δέσποιναν τῶν λογισμῶν του(*), ἀφοῦ οὔτε ἡ καλωσύνη τῆς μιᾶς, οὔτε ἡ καλωσύνη τοῦ ἑτέρου θὰ ἠδύνατο ν' αὐξήσῃ καὶ ἀφοῦ δὲν θὰ προέκυπτε τίποτε περισσότερον δι' αὐτοὺς ἢ ὅ,τι ὑφίσταται ἤδη δικαιωματικῶς».

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς γενετησίους ἑνώσεις τὰς συναπτομένας ἐκτὸς τοῦ γάμου, μέγας ἀριθμὸς ἐξ αὐτῶν ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τὴν ὁποίαν ἀπεκαλέσαμεν κατηγορίαν τῶν σχετικῶν συστηματοποιήσεων, καθόσον διὰ πολλὰς ἐξ αὐτῶν ἡ εἰδίκευσις τῆς γενετησίου ὁρμῆς ἢ ἐρωτικῆς ἐπιφάσεως ἔντασίς της ἐξηγεῖται διὰ τῶν τόσῳ ποικίλλων ἐκείνων λόγων, τοὺς ὁποίους ἤδη ἐξητάσαμεν.

Ἡ γοργὴ αὕτη ἐπισκόπησις τῶν γεγονότων, ἀποδεικνύουσα τὴν σπανιότητα τοῦ ἔρωτος, γνώμην ἡ ὁποία θὰ εὕρισκεν ἐπὶ πλέον τὴν ἐπιβεβαίωσιν αὐτῆς ἐν τῇ ἀντιλήψει τοῦ κοινοῦ νοῦ καὶ τῶν φιλολόγων, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ αἴσθημα τοῦτο παρίσταται ὡς ἀνώμαλον, μὴ κανονικόν, παράδοξον (ἐν μέρει λόγῳ τῆς μικρᾶς αὐτοῦ συχνότητος), ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς περιγραφὰς τῶν τελευταίων τούτων. Τῆς σπανιότητος τοῦ αἰσθήματος, τὴν ὁποίαν παρετηρήσαμεν, προϋποθετούσης ἔνδειαν ὑποκειμένων, θὰ καθίστατο εἰς ἡμᾶς πράγματι δυσχερὲς νὰ προσφύγωμεν εἰς τὴν ἄμεσον παρατήρησιν, τοῦ ἐδάφους τῶν τοιούτων ἐρευνῶν ὄντος ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ πολὺ ὀλίγον ἐκτεταμένου καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀληθινῶν ἐρώντων δια-

(*) Fauriel. Histoire de la poésie provensale. t.I.σ. 560.

τελοῦντος ἐπὶ πλέον λίαν περιορισμένου. Ἄλλως ἡ φιλολογικὴ εὐσυνειδησία καὶ τὸ εἰλικρινὲς τάλαντον τῶν συγγραφέων, τῶν ὁποίων προτιθέμεθα νὰ παραλάβωμεν τὰς παρατηρήσεις, θέλει εἶνε δι' ἡμᾶς ἀσφαλὴς ἐγγύησις περὶ τῆς ἀληθείας τῶν τύπων τοὺς ὁποίους οὗτοι ἔλαβον ὡς πρότυπα.

Ἐπὶ πλέον, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν ἀντικειμενικῶν τούτων χαρακτήρων τοῦ ἔρωτος, οἱ φιλόλογοι περιωρίσθησαν νὰ ἐξετάσουν κἄπως βαθύτερον τὰς ἀρχικὰς παρατηρήσεις τοῦ κοινοῦ νοῦ· διότι λόγῳ ἀκριβῶς τοῦ χαρακτῆρος τούτου τῆς σπανιότητος, ἰδιάζοντος ὅλως εἰς τὸ ἐρωτικὸν αἴσθημα, αἱ ἐλάχισται ἐξωτερικαὶ λεπτομέρειαι αἱ σχετιζόμεναι πρὸς τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἀτόμοις, πρὸς τὰς ἐκδηλώσεις αὐτοῦ τὰς ὁρατὰς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἐραστῶν, ἐπεβλήθησαν εἰς τὴν προσοχὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ πολλοῦ πλήθους, εἵλκυσαν δὲ οὕτω καὶ τὴν προσοχὴν τῶν φιλολόγων.

Ὁ ἔρως πράγματι ἐκπλήσσει, ὄχι μόνον διότι εἶναι ἥκιστα κοινός, ἀλλὰ καὶ διότι ἐκδηλοῦται κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ ἐμποιῇ ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν ἐπὶ τοῦ πνεύματος. Τὸ αἰφνίδιον τῆς ἐμφανίσεώς του, ὅ,τι ὁ Στενδὰλλ ἀπεκάλει «κεραυνοβόλον ἔρωτα», τοῦθ' ὅπερ παρέχει εἰς τὸν Pailleron τὸν τὸν τίτλον μιᾶς τῶν κωμῳδιῶν του, «Ὁ Σπινθὴρ» ἀποτελεῖ οὕτω δεύτερον ἐπιπρόσθετον χαρακτῆρα τοῦ ἔρωτος καὶ ὄχι τὸν ὀλιγώτερον περίεργον.

Ὁ κεκρυμμένος λόγος τῆς αἰφνιδίας ταύτης μεταμορφώσεως ἑνὸς ἀτόμου, ἐνίοτε ἀμερίμνως ἔχοντος πρὸς τὴν γυναῖκα, διώκτου τοῦ ἔρωτος, εἰς ἐραστὴν ἐμμανῶς ἐρῶντα μιᾶς ἀγνώστου, ἡ ὁποία ὑπερνικᾷ εὐθὺς ἀμέσως πάντα τὰ τέως προσφιλέστερα πρόσωπα, ἡ αἰτία τῆς αἰφνιδίας ταύτης μεταμορφώσεως, ἡ ὀφειλομένη εἰς τὴν τύχην συναντήσεως, ἥτις δὲν εἶνε προϊὸν βουλήσεως, ἐξήγειρεν ἐμμανῶς τὴν περιέργειαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν φιλοσόφων. Διότι δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ βραδείας ἀποκρυσταλλώσεως αἰσθημάτων, ἐπι-

καλυπτούσης μικρὸν κατὰ μικρὸν τὴν γενετήσιον ὁρμήν, διεξηγούσης εὐχερῶς τὴν εἰδίκευσιν αὐτῆς, παρισταμένης οὕτως, ἐνῷ ἀποκρύπτει τὴν ἀρχικὴν τραχύτητα τοῦ γενετησίου ὁρμεμφύτου ὑπὸ τὰ καλλωπίσματα τοῦ θαυμασμοῦ, τῆς φιλίας, τῆς συμπαθείας, τῆς αἰσθητικῆς κλίσεως, παρισταμένης, λέγομεν, ὡς δικαιολογούσης ἐν ταὐτῷ τὴν βιαιότητα, τὴν ὁποίαν προσδίδουν εἰς αὐτὴν ταῦτα· εἶνε ἡ ἀπότομος εἰσβολὴ αἰσθήματος νέου, τὸ ὁποῖον λόγῳ ἀκριβῶς τοῦ καινοφανοῦς αὐτοῦ ἐκπλήσσει, ἀνησυχεῖ, ταράσσει, ἀνασυατόνει μετ' οὐ πολὺ τὴν ψυχήν, χωρὶς ὅμως αὕτη ν' ἀπατᾶται ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀπροσδοκήτου αὐτοῦ ξένου.

Αὐτὴ αὕτη ἡ γλῶσσα τῶν ἐρώντων εἶναι ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τελείως σημαντική. Ἂς ἀκούσωμεν τὸν Δάντην ὁμιλοῦντα περὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ συναντήσεως μετὰ τῆς Βεατρίκης, τὴν ὁποίαν βλέπει παιδίον, ἐν τῷ σεμνοπρεπεῖ διακόσμῳ ἐκκλησίας τινὸς τῆς Φλωρεντίας.

«Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, λέγει ποιητής, (*) τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς τὸ ὁποῖον ἐνοικεῖ ἐν τῷ μυστικωτέρῳ θαλάμῳ τῆς καρδίας, ἤρχισε τρέμον μετὰ τοσαύτης δυνάμεως, ὥστε ἐξεδηλοῦτο φοβερῶς εἰς τοὺς παλμούς μου. Καὶ τρέμον ἐλάλησεν: Ecce Deus fortior me qui dominabitur mihi! »(**).

Παρὰ τῷ ἐραστῇ τούτῳ, τῷ ἐρῶντι ἁγνῆς, ἰδανικῆς μορφῆς, τὴν ὁποίαν διεῖδεν ἐν διακόσμῳ ἐμπλέῳ μυστικισμοῦ, ἐὰν τοποθετήσωμεν τὸν ἱππότην des Grieux ἐν τῇ κοινοτάτῃ αὐλῇ ξενοδοχείου τινὸς τῆς Ἀμιένης, ἀναμένοντα μεθ' ἑνὸς φίλου, ἁπλῶς πρὸς διασκέδασιν, τὴν ἄφιξιν τῆς ταχυδρομικῆς ἁμάξης ἡ γλῶσσα τὴν ὁποίαν θὰ τηρήσῃ οὗτος βλέπων κατερχομένην τὴν Μανόν, τὴν ὁποίαν συνοδεύει ἀνὴρ ἡλικιωμένος, δὲν θὰ εἶνε ἐν

(*) Dante. Vita Nuova.
(**) Σ. Μ. «Ἰδοῦ ὁ Θεὸς ὁ ἰσχυρότερος ἐμοῦ, ὅς θὰ κυριαρχήσῃ ἐμοῦ».

τούτοις αἰσθητῶς διάφορος, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐντυπώσεις τὰς ὁποίας ἐκφράζει.

«Μοὶ ἐφάνη αὕτη τοσοῦτον θελκτική, ὥστε ἐγὼ ὁ ὁποῖος οὐδέποτε εἶχον ἀναλογισθῆ τὴν διαφορὰν τῶν φύλων καὶ οὐδέποτε εἶχον παρατηρήσει γυναῖκα μετά τινος προσοχῆς, ἐγώ, λέγω, τοῦ ὁποίου πάντες ἐθαύμαζον τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ἐγκράτειαν, εὑρέθην ἔξαφνα φλεγόμενος μέχρι παραφορᾶς» (*).

Κατ᾽ ἀμφοτέρας περιπτώσεις τὰς ὁποίας παρεθέσαμεν, καίτοι αὗται εἶνε ἀντίθετοι πρὸς ἀλλήλας λόγῳ τῶν δευτερευουσῶν περιστάσεων τῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ τοῦ διακόσμου, βλέπομεν ἐμφανιζομένας σαφῶς, κατὰ τὴν γένεσιν τοῦ αἰσθήματος, τὸν αὐτόν χαρακτῆρα τοῦ αἰφνιδίου, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζει αὐτήν· καὶ κατὰ τὸ ἓν ὡς καὶ κατὰ τὸ ἕτερον παράδειγμα παρατηρεῖται, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν αἰφνιδίαν ταύτην γένεσιν, ἡ αὐτὴ ἀπουσία ἐμφανῶν αἰτίων. Παραμένει φανερὸν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὅτι ἡ γοητεία τῆς Μανόν, τὴν ὁποίαν ἐπικαλεῖται ὁ des Grieux, ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τοῦ ν᾽ἀποτελῇ λόγον ἐπαρκῆ. Ὁ ἱππότης δὲν καθίσταται ἐρῶν διότι ἡ νεαρὰ γυνὴ φαίνεται εἰς αὐτὸν τοσοῦτον θελκτική, ἀλλὰ τοὐναντίον, θὰ ἤγετό τις νὰ ἰσχυρισθῇ μετὰ ποιᾶς τινος πιθανότητος, ὅτι, ἐπειδὴ ἤδη ἐπὶ τοσοῦτον οὗτος ἐρᾷ, φαίνεται εἰς αὐτὸν αὕτη τοσούτῳ γόησσα.

Ἄλλως τε ὁ οὐσιώδης οὗτος χαρακτὴρ τοῦ ἐρωτικοῦ αἰσθήματος, τὸν ὁποῖον ἀποτελεῖ ἡ ἔλλειψις ἁπτῶν αἰτίων καὶ ὁ ὁποῖος κατέστη αἰτία ὅπως θεωρηθῇ ὁ ἔρως ὡς ἔχων θείαν ἢ ὑπερφυσικὴν τὴν ἀρχήν, ἢ τοὐλάχιστον, καὶ συνηθέστερον, ὡς παράλογος, θέλει ἀνευρεθῇ αὖθις ὑφ᾽ ἡμῶν, ἐξικνούμενος ἤδη, ὡς θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, εἰς τὸν ὕψιστον αὐτοῦ βαθμόν, ἐν πάσαις ταῖς λοιπαῖς ἐξωτερικαῖς ἐκδηλώσεσι τοῦ ἐρωτικοῦ αἰσθήματος.

Τῶν τελευταίων τούτων θὰ ἠδύνατό τις τρόπον

(*) L'abbé Prévost. Manon Lescaut.

τινὰ νὰ ἔχῃ τὴν σύνθεσιν ἐν τῇ ἑξῆς λέξει: κυριαρχία. Εἶνε ἡ ἀπόλυτος ἐκείνη κατακυρίευσις τοῦ ὑποκειμένου, ἡ κατάκτησις παντὸς τοῦ ὄντος αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἐξύμνουν ἤδη οἱ πρῶτοι ἀοιδοί, προσαγορεύοντες τὸν Ἔρωτα «μέγαν, ἁγνόν, δορικτήτορα, πυρπόλον, ὁρμητικόν, παίζοντα μὲ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς θνητούς, πολυμήχανον, κρατοῦντα ὅλας τὰς κλεῖδας τοῦ Αἰθέρος, τοῦ Οὐρανοῦ, τῆς Γῆς καὶ τῆς Θαλάσσης» (*).

Ὡσαύτως αἱ ἀρχαῖαι τραγῳδίαι, διὰ στόματος τοῦ χοροῦ κηρύττουσι τὸ κράτος τῆς Ἀφροδίτης, τῆς ἀκαταμαχήτου κατὰ τὸν Σοφοκλέα θεᾶς, τῆς ὁποίας κατὰ τὸν Εὐριπίδην, ὁ Ζεὺς ὁ ἄρχων θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων εἶνε δοῦλος.

Ὅθεν θὰ ἦτο κοινὸν καὶ τετριμμένον νὰ ἐνδιατρίψῃ τις εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ἂν ἡ δύναμις τοῦ ἔρωτος δὲν παρεῖχεν ἀφορμὴν εἰς ἀνάλυσιν τῶν ἀποτελεσμάτων διὰ τῶν ὁποίων ἐκδηλοῦται, ἀνάλυσιν τῆς ὁποίας τὰ πορίσματα παρουσιάζουσιν, ὡς θὰ ἴδωσιν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται, σημασίαν μεγίστην. Ἀλλὰ δύναταί τις ν' ἀναγνωρίσῃ μεταξὺ τῶν πάντοτε ὁμοίων τούτων τρόπων ἐκφράσεως τῆς κυριαρχίας τοῦ ἔρωτος ἀριθμόν τινα χαρακτήρων, δυναμένων νὰ περιληφθῶσιν εἰς τρεῖς κυρίους τύπους, τοὺς ὁποίους θέλομεν ἐξετάσει.

I.—Ὁσῳδήποτε ἐπονείδιστον ἢ πραγματοποίητον καὶ ἂν εἶνε αἴσθημά τι, ὁ ἐρῶν γινώσκει τὸ τοιοῦτον καὶ ἡ γνῶσις αὕτη δὲν ἀρκεῖ ποτὲ ὅπως ἐξαφανίσῃ τὸ αἴσθημα παρ' αὐτῷ· ἔχει συναίσθησιν εἴτε τῆς ἀναξιότητος ἐρωτικῆς τινος σχέσεως, εἴτε τοῦ ἀδυνάτου τῆς πραγματοποιήσεως αὐτῆς καὶ ἐξακολουθεῖ, παρὰ τὰς πολλάκις τραγικὰς συνεπείας τῆς τοιαύτης ἐπιμονῆς, εἴτε ν' ἀγαπᾷ τὸ ἀνάξιον πρόσωπον, εἴτε νὰ ἐπιθυμῇ τὴν κτῆσιν αὐτοῦ.

Οὕτως ἐν τῷ μυθιστορήματι τοῦ Γκαῖτε (**),

(*) Ὀρφικοὶ ὕμνοι. Βλ. Parfum d'Éros (tr. de Leconte de Lisle).

(**) Γκαῖτε Βέρθερος.

κατὰ τὴν τελευταίαν συνάντησιν τῆς Καρλόττας καὶ τοῦ Βερθέρου, ἡ νεαρὰ γυνὴ ἀποπειρᾶται ἀκόμη νὰ μεταπείσῃ τὸν ἐρῶντα ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιδιώκῃ σκοπὸν ἀνέφικτον.

«—Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἀνακράζει, καμία γυνὴ ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς καρδίας σου; Κατόρθωσε τὸν ἑαυτόν σου νὰ τὴν ἀναζητήσῃ καὶ σοῦ ὁρκίζομαι ὅτι θὰ τὴν εὕρῃς. Πρὸ πολλοῦ, καὶ διὰ σὲ καὶ δι' ἐμέ, λυποῦμαι διὰ τὴν μόνωσιν εἰς τὴν ὁποίαν περιορίζεσαι. Ἀνάλαβε τὸ τοιοῦτον. Ἓν ταξείδιον θὰ σὲ ὠφέλει ἀναμφιβόλως. Ἀναζήτησε ἓν ἀντικείμενον ἄξιον τοῦ ἔρωτός σου, καὶ ἔλα πάλιν ὀπίσω· τότε θ' ἀπολαύσωμεν τὴν εὐτυχίαν τὴν ὁποίαν παρέχει ἡ εἰλικρινὴς φιλία.

«—Θὰ ἠδύνατο κανείς, ἀπήντησεν ὁ Βέρθερος μετὰ ψυχροῦ μειδιάματος, νὰ τὰ τυπώσῃ ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ τὰ συστήσῃ εἰς τοὺς παιδαγωγούς. . .».

Διότι ὁ Βέρθερος γινώσκει πολὺ καλῶς ὅτι θὰ τῷ ἦτο ἀδύνατον νὰ εὕρῃ ἄλλην Καρλότταν. Ἐταξείδευσεν, ἄλλως τε ἤλλαξε περιέχον, ἕξεις, συνηθείας, καὶ εἶδεν ἑαυτὸν ἀναγκασμένον νὰ ἐγκαταλείψῃ πᾶσαν ἀσχολίαν, πᾶσαν φιλοδοξίαν, πᾶν τιμητικὸν ἀξίωμα, προτιμῶν, διότι ἐκείνη ζῇ ἐκεῖ, τὴν ταπεινὴν καὶ ἤρεμον κώμην, ἐν ᾗ διατρίβει ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ, ἀπὸ ὅλας τὰς κοσμικὰς ἑορτάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐκείνη εἶνε ἀποῦσα. Ἐν τούτοις δὲν ἀπατᾶται τὸ παράπαν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πραγματικότητα.

Δὲν ἠμπορῶ, ἐσημείωσεν ἤδη, νὰ κάμω τὴν ἑξῆς δέησιν: «Θεέ μου, ἄφησέ μου την!» καὶ ἐν τούτοις μοῦ φαίνεται πολλάκις ὅτι εἶνε ἰδική μου. Δὲν ἠμπορῶ; οὐχ ἧττον νὰ εἰπῶ· «Δός μου την!» διότι ἀνήκει εἰς ἄλλον.

Ἕτερον ἀπόσπασμα εἶνε ἐπίσης χαρακτηριστικόν.

«Ποτέ, γράφει ὁ Βέρθερος πρὸς τὸν φίλον του Βίλελμ, δὲν εἶχα ἰδεῖ χείλη θελκτικώτερα.... Ἔκλινα

τὴν κεφαλὴν καὶ ἔκαμα τὸν ἑξῆς ὅρκον· »Ὄχι, ποτέ! ποτὲ δὲν θὰ τολμήσω ν' ἀποθέσω ἓν φίλημα ἐπάνω σας, ὦ χείλη, χείλη, ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα περιΐπτανται τὰ οὐράνια πνεύματα!» Καὶ ἐν τούτοις θέλω!.... Ἀ! βλέπεις; ὑπάρχει ὡσὰν κάποιος διαχωριστικὸς φραγμὸς πρὸ τῆς ψυχῆς μου».

Δὲν εἴδομεν ἐπίσης τὸν Κάτουλον, παρὰ τὰς προδοσίας τῆς Λεσβίας, τὸν Προπέρτιον παρὰ τὰς ἀπιστίας τῆς Κυνθίας, νὰ μὴ δύνανται νὰ καταλίπουν τὰς ἐρωμένας των».

«Τὰ φίλτρα, τὰ ὁποῖα εἰς μάτην ἐχρησιμοποίησεν ἡ μητρυιὰ τοῦ Ἱππολύτου, ὅπως καταπολεμήσῃ τὴν ψυχρότητα τοῦ νεαροῦ ἥρωος, ὅλαι αἱ μαγγανεῖαι τῆς Κίρκης, ὅλα τὰ δηλητήρια τῆς Μηδείας, δὲν θὰ ἠδύναντο, ᾄδει ὁ Προπέρτιος (*), νὰ μὲ ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν Κυνθίαν».

Διότι, κατὰ πάσας αὐτὰς τὰς περιστάσεις, ὡς παρατηρεῖ τοσούτῳ ὀρθῶς ὁ Στενδάλ (**), «ἂν παρουσιασθῇ παράλογόν τι, ὅπως καταστῇ πιστευτόν, ὁ ἐραστής, ἐπειδὴ παρίσταται ἀνάγκη, ν' ἀνεχθῇ αὐτὸ ἢ νὰ παραιτηθῇ παντὸς ὅ,τι τὸν συνδέει πρὸς τὴν ζωήν, θὰ τὸ ἀνεχθῇ καὶ μετὰ πάσης δυνατῆς εὐφυΐας. θ' ἀρνηθῇ ἐν τῷ προσώπῳ τῆς ἐρωμένης του τὰς προφανεστέρας κακίας καὶ τὰς σκληροτέρας ἀπιστίας. Οὕτως εἰς τὸν ἔρωτα—πάθος—σὺν τῷ χρόνῳ, σὺν ὀλίγῳ χρόνῳ, ὅλα συγχωροῦνται».

II.—Διότι ἐπίσης ἡ εἰκὼν τοῦ ἀγαπωμένου ὄντος δὲν ἐξαφανίζεται ποτὲ ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς ἀγαπώσης ἢ τοῦ ἀγαπῶντος. Ὅλοι οἱ λογισμοὶ ἀναφέρονται εἰς αὐτὴν καὶ μόνην, πᾶσα αἴσθησις, πᾶσα ἐντύπωσις εἶνε ἱκανὴ ν' ἀνακαλέσῃ αὐτὴν εἰς τὴν μνήμην καὶ ἄνευ μάλιστα ἐξωτερικοῦ αἰτίου ἡ ἀγαπωμένη μορφὴ ἐπιβάλλεται.

Ὁ Βέρθερος, λόγου χάριν, δὲν δύναται ν' ἀποβάλῃ ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ του τὴν εἰκόνα τῆς Καρλόττας. «Πῶς ἡ εἰκὼν αὐτὴ μὲ παρακολουθεῖ! λέγει.

(*) Προπέρτιος. Ἐλεγεῖαι· (βιβλ. II. ἐλ. 1).

(**) Στενδάλ. Περὶ τοῦ Ἔρωτος.

Εἴτε ἀγρυπνῶ, εἴτε ὀνειρεύομαι, αὐτὴ πληροῖ τὴν ψυχήν μου· ἐδῶ ὅταν κλείω τοὺς ὀφθαλμούς, ἐδῶ μέσα εἰς τὸ μέτωπόν μου ὅπου συγκεντροῦνται ὅλαι αἱ δυνάμεις τῆς ὁράσεως, τὰ μαῦρα της μάτια ὑπάρχουν πάντοτε, ἐδῶ... δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ ἐξηγήσω αὐτό· ἂν ἀνοίξω τοὺς ὀφθαλμούς μου, τὰ ἐπανευρίσκω πάντοτε, ἀκίνητα ὡς ἡ ἄβησσος, ἐνώπιόν μου, μέσα μου !»

Ἡ διηνεκὴς αὕτη μέριμνα, ἡ πάντοτε κατευθυνομένη κατ᾽ ἀναλλοίωτον κατεύθυνσιν, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα παρὰ τῷ ἐρῶντι, ὄχι μόνον νὰ ἐνισχύσῃ ἔτι μᾶλλον τὸ αἴσθημα αὐτοῦ, καὶ μακρὰν ἔτι τοῦ ἀγαπωμένου προσώπου, ἀλλὰ καὶ νὰ περιορίζῃ τὴν προσοχήν του εἰς μόνα τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἔχουν σχέσιν τινὰ πρὸς τὸν ἔρωτά του. Τὰ πολλαπλᾶ γεγονότα τοῦ βίου δὲν θὰ τὸν ἐνδιαφέρουν πλέον ἢ μόνον ἂν συνδέονται πρὸς αὐτόν, καὶ καθόσον αἱ περιστάσεις θὰ εὐνοοῦν ἢ ὄχι τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ αἰσθήματος, ὁ ἐρῶν θὰ μεταπίπτῃ ἀπὸ τῆς μεγαλυτέρας εὐτυχίας εἰς τὴν βαθυτέραν ἀποκαρτέρησιν· ἢ μᾶλλον, ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει, θὰ περιπέσῃ αἴφνης εἰς κατάστασιν ἐπωδύνου ἀγωνίας, δυσφορίας σωματικῆς καὶ ψυχικῆς, τῆς ὁποίας ἀπαντῶμεν περιγραφὴν θαυμαστὴν παρὰ τῷ αὐτῷ τούτῳ συγγραφεῖ, παρ᾽ οὗ παρελάβομεν τὰ προηγούμενα παραδείγματα.

«Ἀγαπητὲ Βιλέλμ, γράφει ὁ Βέρθερος, διατελῶ εἰς κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ εὑρέθησαν οἱ δυστυχεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐθεωροῦντο ἄλλοτε ὡς δαιμονόληπτοι. Ἐνίοτε τὸ τοιοῦτον μὲ καταλαμβάνει ἀγρίως· δὲν εἶνε ἀγωνία, δὲν εἶνε πόθος, εἶνε κἄποιος ἄγνωστος ἐνδόμυχος ἀναβρασμὸς ἀπειλῶν νὰ μοῦ διαρρήξῃ τὸ στῆθος· πνίγομαι . . . ».

Ἰδίως αἱ διάφοροι αὗται φιλητικαὶ καταστάσεις, ἡ διηνεκὴς ἐπιφοίτησις τῆς εἰκόνος τῆς ἐρωμένης εἰς τὸν ἐγκέφαλον τοῦ ἐρῶντος, αἱ παραφοραὶ τῆς χαρᾶς καὶ αἱ ἐρωτικαὶ ὀδύναι διὰ τῶν ἐμ-

μανῶν αὐτῶν ῥυθμῶν, ἐγοήτευσαν τοὺς δραματικοὺς συγγραφεῖς, τοὺς μυθιστοριογράφους καὶ τοὺς ποιητάς, καὶ συνέλαβον πλειότερον εἰς τὰς καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις, τοῦθ᾽ ὅπερ ἀπαλλάσσει ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς αὐτὰς πλειότερον.

III.—Οἱ ἀληθινοὶ ἐρῶντες παρουσιάζουν τέλος τελευταῖόν τινα σπουδαῖον χαρακτῆρα, ὁ ὁποῖος ἤδη δὲν ἀνήκει εἰς τὴν σφαῖραν τῆς νοήσεως ἢ τῆς αἰσθήσεως, ἀλλ᾽ ἐξαρτᾶται μᾶλλον ἐκ τῆς σφαίρας τῆς βουλήσεως.

Οὗτος ἀποτελεῖ, ἀπαραλλάκτως ὡς οἱ προηγούμενοι, νέαν ἐκδήλωσιν τοῦ ὅ,τι ἀπεκλήθη ὑφ᾽ ἡμῶν, κατὰ τρόπον γενικώτατον, κυριαρχία ἀσκουμένη ὑπὸ τοῦ ἔρωτος.

Ὡς οἱ λογισμοὶ καὶ τὰ αἰσθήματα αὐτῶν, οὕτω καὶ αἱ πράξεις τῶν ἐρώντων ἀνήκουν ὁλοσχερῶς εἰς τὸ ἐρωτικὸν αὐτῶν πάθος· ἡ συνήθης αὐτῶν διαγωγὴ ὡς καὶ ὁ συνήθης αὐτῶν χαρακτήρ, ὁ συνήθης τρόπος τοῦ αἰσθάνεσθαι θέλει εὑρεθῇ μεταβαλλόμενος.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο δὲν παρουσιάζει ἄλλως τίποτε, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήξῃ, δεδομένης τῆς λειτουργικῆς ἀλληλεγγύης, ἡ ὁποία ἑνόνει τοσούτῳ στενῶς ἐν τῇ φυσιολογικῇ καταστάσει παρὰ τῷ ἀτόμῳ, τοὺς τρεῖς αὐτοὺς τρόπους τῆς διανοητικῆς ἐνεργητικότητος, καὶ δυνάμει τῆς ὁποίας μία καὶ ἡ αὐτὴ αἰτία ἐπιδρῶσα ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου συστήματος ἐπιδρᾷ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ζωηρῶς καὶ ἐπὶ τῶν κοινωνῶν του.

Οὕτω πᾶς φόβος, πᾶσα ἀντιφατικὴ σκέψις ἐξαφανίζεται πρὸ τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους, καὶ ὁ ἐρῶν θέλει διαπράξει ἀνενδοιάστως πράξεις, πρὸ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ὁποίων βεβαίως πρότερον θὰ ὠπισθοχώρει.

«Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος δειλός, τὸν ὁποῖον ὁ ἔρως νὰ μὴ φλογίζῃ διὰ θάρρους καὶ τὸν ὁποῖον νὰ μὴ καθιστᾷ οὕτως ἥρωα;» δηλοῖ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁ Φαῖδρος, ἐν τῷ συμποσίῳ τοῦ Πλάτωνος.

Ἀλλ᾽ ἂν δύναταί τις νὰ ἰσχυρισθῇ μετὰ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ὅτι «δὲν ὑπάρχει οὔτε τὸ γένος, οὔτε ἡ τιμή, οὔτε ὁ πλοῦτος, τίποτε τέλος, τὸ ὁποῖον νὰ δύναται ὡς ὁ ἔρως νὰ ἐμπνέῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τίνος ἔχει χρείαν, διὰ νὰ φέρηται καλῶς, ἐννοῶ τὴν αἰσχύνην διὰ τὸ πονηρὸν καὶ τὴν ἅμιλλαν διὰ τὸ ἀγαθόν», δέον ὅμως νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι τὰ προηγούμενα στοιχεῖα κρίσεως δὲν ὑπάρχουν πλέον εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἐρῶντος, ἢ ἀκριβέστερον ὅτι ἡ συνήθης αὐτῶν ἀξία εὕρηται παραδόξως ἠλαττωμένη. Τὰ συνήθη ἐπιχειρήματα δὲν κέκτηνται πλέον ἐπὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ῥοπήν· μόνα κατισχύουν ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἔρως προσέδωκε τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Παραμένει οὗτος πράγματι τὸ ὑπέρτατον καὶ μοναδικὸν ἐλατήριον, ὁ τελικὸς σκοπὸς πασῶν τῶν πράξεων τοῦ ἐρῶντος, καὶ δημιουργεῖ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον παρὰ τῷ τελευταίῳ τούτῳ, ποιόν τινα κανόνα διαγωγῆς ἰδιαιτέρας, ἠθικὴν εἰδικήν. Ὁ ἐρῶν ἔχει ἄρα τάσιν περίπου ἀκαταμάχητον πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν εὐνοϊκωτέρων πρὸς τὸ ἐρωτικόν του αἴσθημα πράξεων.

Ἐν τῷ **Ἀδόλφῳ** τοῦ **Βενιαμὶν Κωνστάν,** βλέπομεν λόγου χάριν τὴν Ἑλλεονώραν, ἡ ὁποία ἔχει ἀποφασίσει νὰ μὴ ἀνήκῃ πλέον εἰμὴ μόνον εἰς τὸν ἐραστὴν αὐτῆς, νὰ προβαίνῃ, ἐν στιγμῇ ἐρωτικοῦ πάθους, εἰς ἐγκατάλειψιν τῶν τέκνων της, νὰ συντρίβῃ τὴν ὑπερηφάνειάν της, νὰ καταστρέφῃ τὴν τὴν κοινωνικὴν θέσιν, πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ὁποίας κατηνάλωσε δέκα ὅλα ἔτη ἀντιλαμβανομένη καλῶς πάντων τούτων, ὡς καὶ τοῦ ἀπολύτως ἀθεραπεύτου τῆς νέας ἀποφάσεως, τὴν ὁποίαν ἐκτελεῖ. Διότι ὁ ἔρως μόνος διέπει τὸ πνεῦμα τῆς ἐρώσης, κατισχύων τῶν συνηθειῶν, τῆς ὑποταγῆς εἰς τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους, τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰ κοσμικὰ ἔθιμα.

Νὰ προσθέσωμεν προσέτι ὅτι ἄγει εἰς τὴν αὐτοκτονίας καὶ εἰς τὸ ἔγκλημα; Τὸ γεγονὸς εἶνε πασίγνωστον.

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ φιλολογίᾳ παρίσταται ἡμῖν ἤδη

ὁ Αἵμων αὐτοκτονῶν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Ἀντιγόνης, ἡ Διδὼ μὴ ἐπιζῶσα τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Αἰνείου, ἡ Φαίδρα τῆς ἀδιαφορίας τοῦ Ἱππολύτου· καὶ ἀπὸ τῆς παροιμιώδους καταστάσης Ἑλένης, διὰ τὴν ὁποίαν δύο λαοὶ ἀλληλεσφάγησαν, μέχρι τῶν μᾶλλον προσφάτων ἐρωτικῶν ἐγκλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀναγράφουν τὰ ἡμερήσια φύλλα, τὸ δρᾶμα, τὸ μυθιστόρημα, ἡ ποίησις, βρίθουν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην παραδειγμάτων χαρακτηριστικῶν.

Θὰ ἐφαίνετο κατὰ ταῦτα, ὅτι ὁ ἔρως, ἱκανὸς νὰ προκαλέσῃ τὴν διάπραξιν τόσων «παραφροσυνῶν», δὲν εἶναι ἴσως αἴσθημα ὅσῳ ἐβεβαιοῦμεν, κανονικόν, φυσιολογικόν. Οἱ διάφοροι δευτερεύοντες χαρακτῆρες, τοὺς ὁποίους ἡ ἐξέτασις τῶν ἐρώντων ἐπέτρεψεν ἡμῖν ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὸν ἔρωτα, παρίστανται ἄλλως ἀρκούντως καλῶς προσαρμοζόμενοι ἐκ πρώτης ὄψεως εἰς προέλευσιν παθολογικήν, ὑπόθεσις τὴν ὁποίαν εὐκόλως διετύπωσαν, ὡς εἴδομεν, φιλόλογοι, τινές... φιλόσοφοι καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ψυχιάτρων. Εἶνε φανερόν, ὡς πρὸς τοῦτο, ὅτι ἀφ' ἑνὸς ἐν τῇ διηνεκεῖ ἐπιφοιτήσει εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἐρῶντος πασῶν τῶν παραστάσεων τῶν ἀναγωμένων εἰς τὴν ἐρῶσαν, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐν ταῖς παραφοραῖς τῆς ἀπελπισίας ἢ τῆς ἀγαλλιάσεως, ταῖς προκαλουμέναις ὑπὸ τοῦ ἐλαχίστου γεγονότος ἀναλόγως τῆς δυσμενείας ἢ μὴ αὐτοῦ, τέλος ἐν τῇ πολλάκις ἀνυρερβλήτῳ τάσει τῇ ἐξαναγκαζούσῃ τοὺς ἐρῶντας ἵνα ἐκτελῶσι πράξεις, ἐνίοτε ἐπιβλαβεῖς εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον, ἄγεταί τις ν' ἀνακαλύψῃ σχετικήν τινα ἀναλογίαν πρὸς τοὺς χαρακτῆρας, τοὺς ὁποίους παρουσιάζουν μορφαί τινες τοῦ παραληρήματος τῆς ἀμφιβολίας, δηλ. τὴν ἰδεοληψίαν, τὰς ἐναλλαγὰς τῆς ἀγωνίας ἢ τῆς ἱκανοποιήσεως.

Ὁ τρόπος αὐτος τοῦ σκέπτεσθαι δὲν θὰ ἔτεινεν ἢ εἰς τὸ νὰ ταυτίσῃ τὸν ἔρωτα πρὸς κατάστασιν παθολογικήν, ἐπιδεκτικὴν νὰ καταταχθῇ εἰς τὴν ἀτελῶς καθωρισμένην νοσογραφικὴν ἐκείνην κατη-

γορίαν, τὴν ὁποίαν οἱ ψυχίατροι περιέγραψαν ἐν γένει ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν: «ἐνσυνείδητοι ἰδεοληψίαι» (*).

Ἤδη ἔσχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ κρίνωμεν τὴν ἀξίαν παρομοίας ὑποθέσεως, καὶ εὐχερῶς ἀπεδείξαμεν ὅτι αἱ βάσεις αὐτῆς, αἱ τότε ὑποκειμενικαί, δὲν ἐστηρίζοντο ἐπὶ πολὺ στερροῦ ἐδάφους, ἤδη τοὐναντίον ἐπικαλοῦνται τοὺς ἀντικειμενικοὺς χαρακτῆρας τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους, ὅπως δικαιολογήσουν τὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ παθολογικοῦ ἔρωτος, καὶ ἡ σπουδαιότης τούτων εἶνε ἀξία, ἵνα ἐνδιατρίψωμεν εἰς αὐτοὺς περισσότερον.

Οἱ ἐρῶντες, διότι παρουσιάζουσι τὰς ψυχολογικὰς διαταράξεις, τὰς ὁποίας ἐξηγγείλαμεν, δέον νὰ θεωρῶνται ὡς πάσχοντες; Ὁ ἔρως εἶνε ἆρά γε κατ' ἀκολουθίαν ἁπλῆ ἐκδήλωσις τοῦ διανοητικοῦ ἐκφυλισμοῦ, ἰσοδυναμῶν πρὸς οἱασδήποτε ἄλλας διαθέσεις τῆς αὐτῆς προελεύσεως;

Τοιοῦτον τὸ οὐσιῶδες ζήτημα, τοῦ ὁποίου ἡ λύσις ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς, προτοῦ προβῶμεν περαιτέρω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἡ παθολογικὴ ἄποψις

Α΄. Εἶνε ὁ ἔρως παθολογικὴ κατάστασις;

Ἐπὶ τῇ διατυπώσει τοῦ ἐρωτήματος τούτου δύο λόγοι, λίαν εὐλογοφανεῖς κατ' ἐπίφασιν, παρουσιάζονται ἀμέσως εἰς τὸ πνεῦμα, συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῆς καταφατικῆς ἀπαντήσεως.

(*) Ἡ θέσις τῆς τοιαύτης ψυχώσεως ἀμφισβητεῖται εἰσέτι καὶ δὲν ἔχει καθορισθῆ ἐν ταῖς νοσογραφικαῖς κατατάξεσι. Θὰ κρίνῃ τις περὶ τούτου, ἐκ τῶν διαφόρων ὀνομασιῶν αἱ ὁποῖαι τῇ ἀπεδόθησαν ὑπὸ τῶν συγγραφέων. «συγκινητήριον παραλήρημα» (Μορέλ)· «στοιχειώδης παράνοια« (Μορσέλλι)· «ψυχοσυγκινητήριοι» (Φαλρέ)· «Zwangsworstellungen» (Κραφτ — Ἔμπιγγ)· «ψυχικαὶ νευρασθένειαι» (Regis)· «ἐπεισοδιακοὶ σύνδρομοι τῶν κληρονομικῶν ἐκφύλων» (Σαρκὼ καὶ Μανιάν).

Ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἐπικαλεῖται τὴν ἀναλογίαν τῶν ἀντικειμενικῶν χαρακτήρων τοῦ ἔρωτος πρὸς τοὺς χαρακτῆρας τοὺς χαρακτηρίζοντας τὰς **ἐνσυνειδήτους ἰδεοληψίας.**

Ὁ ἕτερος στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ὅτι οἱ ἐρῶντες εἶνε συλλήβδην ὄντα ἐξαιρετικά, καὶ ἐπὶ τοῦ ὅτι ὁ μικρὸς αὐτῶν ἀριθμὸς περιλαμβάνει ἀναλογίαν σχετικῶς μεγάλην **ἐγκληματιῶν.**

1. Ἐνδιετρίψαμεν ἤδη εἰς τὴν ἐνάργειαν τῆς ὁμοιότητος ἀντικειμενικῶν τινων χαρακτήρων τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους πρὸς διάφορα ἰδιάζοντα σημεῖα τῶν ἰδεοληψιῶν.

Ὑπάρχουν πρὸς τοῦτο ἕτεραι σχέσεις οὐχ᾽ ἧττον καταπληκτικαί, τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν παραβάλλοντες τὰς δύο κατηγορίας τῶν ἐκδηλώσεων, τὰς τῶν νοσηρῶν διαποικιλιῶν, τὰς ὁποίας ἀνεφέραμεν, πρὸς τὰς τοῦ ἔρωτος.

Τὰ χαρακτηριστικὰ συμπτώματα τῶν ἐνσυνειδήτων ἰδεοληψιῶν δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς τρεῖς κατηγορίας, καθόσον εἶνε φύσεως α΄ διανοητικῆς, β΄ σωματικῆς, γ΄ φιλητικῆς.

Ἐννοεῖται ἀφ᾽ ἑτέρου, ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἀσχολούμεθα ἢ περὶ τῶν διαταράξεων τούτων καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ μηχανισμοῦ αὐτῶν.

α΄) Αἱ ἰδεοληψίαι εἶνε πρὸ παντὸς **ἐνσυνείδητοι,** καὶ κατὰ τὸν Φαλρὲ (*) οὗτος εἶνε εἷς τῶν κυριωτέρων αὐτῶν χαρακτήρων. Οἱ ἰδεόληπτοι γινώσκουσι τελείως ὅτι εἶνε «θύματα» παραληρήματος, καὶ παραληρήματος ἐνσυνειδήτου, παραληρήματος τοῦ ὁποίου κατανοοῦσιν αὐτοὶ οὗτοι τὸ παράλογον(**).

Δὲν ἐσημειώσαμεν ἀντίστοιχον διανοητικὴν κατάστασιν παρὰ τοῖς ἐρῶσι; Δὲν γινώσκομεν ὅτι ἀντιλαμβάνονται τῆς δυνάμεως τῆς ἰδέας, ἡ ὁποία

(*) Φαλρέ. — Ἔκθεσις πρὸς τὸ Διεθνὲς Συνέδριον τῆς Φρενολογικῆς Ἰατρικῆς.

(**) Bell. Περὶ τῶν ἰδεοληψιῶν ἐν τῇ φρενολογικῇ παθολογίᾳ. Zwangswor stellungen.

ἐπεβλήθη εἰς αὐτούς, ὅτι ἀντιλαμβάνονται τοῦ ἀτελεσφόρου τῶν λογικῶν ἐπιχειρημάτων πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἰδέας ταύτης, ἐνῷ ἐν ταὐτῷ ἀναγνωρίζουσι τὸ παράλογον ἔρωτος πολλάκις ἀπέλπιδος (Βέρθερος) καὶ πολλάκις ἐπίσης ἐμπλέου κινδύνων; (Ἑλλεονώρα ἐν τῷ «Ἀδόλφῳ» τοῦ Βενιαμὶν Κωνστάν).

Εἶνε ἀνίκανοι ν᾽ ἀντισταθοῦν εἰς τὸ ἐρωτικὸν πάθος καὶ θυσιάζουσι τὴν περιουσίαν αὐτῶν, τὴν κοινωνικήν του θέσιν, αὐτὴν ἔτι τὴν ζωήν των εἰς τὴν βιαιότητα τοῦ αἰσθήματός των.

Ἄνευ προδρόμων ἀποτόμως ἐμφανίζονται τὸ πλεῖστον οἱ παροξυσμοὶ τῆς ἰδεοληψίας. Τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα τοῦ αἰφνιδίου πάντες οἱ συγγραφεῖς δὲν καταδεικνύουν προϊστάμενον τῆς γεννήσεως τοῦ ἔρωτος καὶ ἐκφράζουσι διὰ γραφικῶν ὅρων τοῦ «κεραυνοβόλου ἔρωτος», τοῦ «σπινθῆρος»; Αἱ ἐξομολογήσεις τῶν ἐρώντων, τὰς ὁποίας ἀνεφέραμεν, ἀποτελοῦσι προσέτι μαρτύρια ἐπιβεβαιωτικώτατα τῆς ὁμοιότητος ταύτης τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ πρὸς τὰς διανοητικὰς ταύτας ἰδεοληψίας.

Ἂς ἐξετάσωμεν τὸν ἄλλον ἐκεῖνον χαρακτῆρα, τὸν ἀποδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Ball εἰς τὰς ἰδεοληψίας ὡς ἑξῆς:

«Εἶνε αὗται παροξυστικαί, δύνανται νὰ ἰαθῶσιν ἢ τοὐλάχιστον νὰ βελτιωθῶσι», διέρχονται οὕτω διὰ «μακρῶν περιόδων ὑφέσεως, τὰς ὁποίας ἐπακολουθοῦν νέαι ὑποτροπαί».

Τὰς διακυμάνσεις ταύτας, τὸ εὐμετάβλητον, τὰς διαφορὰς περὶ τὴν ἔντασιν ἀνευρίσκομεν πρὸς τούτοις μεταξὺ τῶν ἀντικειμενικῶν χαρακτήρων τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους. Οὐδὲν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δηλωτικώτερον τοῦ Βερθέρου τῆς Μούσης τῆς Ἐπαρχίας («Σκηναὶ τοῦ ἐπαρχιακοῦ βίου»), χωρὶς νὰ ὑπομνήσωμεν τὸν μουσικὸν δὲ Ποττὲρ («Σαπφὼ» τοῦ Δωδὲ) καὶ μυρία ἄλλα πασίγνωστα παραδείγματα.

β΄)—Ἡ ἰδεοληψία συνοδεύεται πάντοτε ὑπὸ

φυσικῶν, ὑπὸ σωματικῶν συμπτωμάτων. Πολλάκις ἡ κρίσις σημειοῦται ὑπὸ ποιᾶς τινὸς ἀγωνίας, ὑπὸ πιέσεως προκαρδίου μετὰ δυσπνοίας. Ἐνίοτε παρομαρτοῦσι κεφαλαλγίαι, παλμοὶ τῆς καρδίας σφοδροί, τρόμος γενικός, πάντα ταῦτα παροξυνόμενα ὑπὸ γενικῆς δυσφορίας.

Ἡ αὐτὴ συμφωνία τῶν σωματικῶν χαρακτήρων παρατηρεῖται ἐπίσης προκειμένου περὶ τῶτ ἀντικειμενικῶν γνωρισμάτων τοῦ ἔρωτος. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦ **Βερθέρου**, τὸ ὁποῖον παρεθέσαμεν ἤδη, ἐνδεικνύει ρητότατα τὴν ἔμπλεον δυσφορίας κατάστασιν ταύτην καὶ ἐπιμένει μάλιστα ἐπὶ τοῦ φαινομένου τῆς ἀγχούσης ἀγωνίας, τὴν σημειουμένην ὑπὸ των συγγραφέων (*).

«Ἐνίοτε τὸ τοιοῦτον μὲ καταλαμβάνει, γράφει ὁ Βέρθερος, δὲν εἶνε ἀγωνία, δὲν εἶνε πόθος, εἶνε πόνος τις ἐνδόμυχος, ἀναβρασμὸς ἀπειλῶν νὰ μοῦ διαρρήξῃ τὸ στῆθος· πνίγομαι!».

Οἱ ποιηταὶ εἶνε ἐπίσης γόνιμοι εἰς περιγραφὰς τῶν σωματικῶν τούτων συνδρομῶν τῶν παθῶν. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁ φυσιολόγος Μόσσο, ὑπομιμνήσκει τὸ ἀνέκδοτον τοῦ Πλουτάρχου περὶ τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ ἰατρὸς Ἐρασίστρατος ἀνεγνώρισεν ἐν τῇ ἀνωμαλίᾳ καὶ τῇ ταραχώδει κινήσει τοῦ σφυγμοῦ ὅτι ὁ Ἀντίοχος ἠρᾶτο τῆς Στρατονίκης» (**).

γ΄)— Οἱ φιλητικοὶ χαρακτῆρες τῶν ἰδεοληψιῶν περιλαμβάνουσι τὴν αἴσθησιν τῆς εὐχαριστήσεως, ἡ ὁποία ἐπακολουθεῖ τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἰδεοληπτικῆς ἰδέας, καὶ τὴν προηγηθεῖσαν ταύτης ἀγωνίαν. Μόλις εἶνε ἀναγκαῖον νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι τὰ αὐτὰ φαινόμενα εἶνε μόνιμα παρὰ τοῖς ἐρῶσι, καὶ εἶνε οὗτος ἁπλῶς εἷς κοινὸς χαρακτὴρ ἐπὶ πλέον τῶν ὁμοιοτήτων τοῦ ἔρωτος καὶ τῶν ἐνσυνειδήτων ἰδεοληψιῶν.

Εἶνε γνωστὸν ἀφ᾽ ἑτέρου ὅτι αἱ ἰδεοληψίαι δυ-

(*) Mosso. La peur, tr. de F. Hément.
(**) Πλουτάρχου. Βίος Δημητρίου XXVII.

νατὸν εἴς τινας περιστάσεις νὰ μὴ παραμένουν ἁπλαῖ ἰδέαι, ἀλλὰ νὰ παρασύρουν ἀκαταμαχήτως εἰς ἔργα.

Ἡ ἰδέα ριζουμένη ἐμμόνως ἐν τῷ πνεύματι, ὄχι μόνον ἀσκεῖ τὴν ἰδεοληπτικὴν τυραννίαν της, ἀλλὰ καὶ προσκτᾶται σπουδαιότητα ἀσυνήθη, ἡ ὁποία καθιστᾷ ἀναγκαίαν τὴν μετάβασιν εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ προκαλεῖ τὰς **παρορμητικὰς τάσεις** ἢ **ῥοπάς**.

Ἀλλ' ἡ παρόρμησις, συνέπεια μοιραία, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, τῆς ἰδεοληψίας, δὲν ἐλλείπει καὶ αὐτὴ ἀπὸ τοῦ πίνακος τῶν ἀντικειμενικῶν χαρακτήρων τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους, τὸν ὁποῖον συνετάξαμεν.

Ἡ ἀναλογία αὕτη ἔσται ἀκόμη πληρεστέρα, ἄν, συμπληροῦντες τὸν παραλληλισμόν, ἐφαρμόσωμεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν διαταράξεων τοῦ ψυχικοῦ μηχανισμοῦ, εἰς τὰς ὁποίας ἀντιστοιχοῦν αἱ νοσηραὶ περιπτώσεις τῆς ἰδεοληψίας καὶ τῶν τροποποιήσεων τῆς διανοητικῆς καταστάσεως, αἱ ὁποῖαι παρίστανται προϊστάμεναι τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους. Θὰ ἔχωμεν κατ' ἀκολουθίαν νὰ κρίνωμεν ἂν ἡ αὐτὴ διανοητικὴ διατάραξις, ἡ προϊσταμένη τῶν ψυχώσεων τούτων καὶ διεξηγοῦσα τὰ φαινόμενα αὐτῶν, ἐξηγεῖ ἐπίσης καὶ τοὺς ἀντικειμενικοὺς χαρακτῆρας τοῦ ἔρωτος. Φαίνεται ὀρθόν, a priori, νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι μία μόνη θεωρία εἶνε ἡ δέουσα, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι πρόκειται συλλήβδην περὶ ἑρμηνείας τῶν κεφαλαιωδῶν καὶ κοινῶν σημείων φαινομένων ἐμφανέστατα ὁμοίων, τῆς ἰδεοληψίας καὶ τῆς παρορμήσεως, συνοδευομένων ὑπὸ συνειδήσεως.

Οὐχ ἧττον ἐξέτασις βαθυτέρα ἀποβαίνει ἀπαραίτητος· τούτου ἕνεκα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου θὰ προβῶμεν εἰς ἀνάλυσίν τινα, κἂν ἥκιστα ἐκτεταμένην.

Ἡ συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς ἐπὶ ἑνὸς ἀτόμου, ἡ διηνεκὴς ἐπιφοίτησις τῆς ἰδέας τούτου εἰς τὸ ἐρῶν πνεῦμα ἀνάγεται εἰς ἰδιάζουσαν κατάστασιν συνειδήσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰκώς τις, ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι συμβαίνει συνήθως, καταλαμβάνει

ὁλοσχερῶς πρὸς ὄφελος αὐτῆς τὸ πνεῦμα τοῦ ἐρῶντος, διοχετεύει πρὸς ἑαυτὴν πάσας τάς διανοητικὰς λειτουργίας, δημιουργοῦσα ἐν περιπτώσει μὴ πραγματοποιήσεως αὐτῆς κατάστασιν ἀγωνίας εἰδικήν. Ἀλλὰ μηχανισμὸς ἐντελῶς ὅμοιος προκαλεῖ τὴν γένεσιν τῆς ἐμμόνου ἰδέας τοῦ ἰδεολήπτου.

Δυνάμει ποίας διαταράξεως μία καὶ μόνη διανοητικὴ παράστασις ἐγκαθίσταται οὕτως ἐμμόνως, χωρὶς νὰ ἐξαλείφηται ὡς συνήθως ἐκ τῆς συνειδήσεως διὰ τῆς λειτουργὶας τῶν συνδυασμῶν, ἐξαγγέλουσα ἐπὶ τούτων ἐπικράτησιν μὴ κανονικήν;

«Διότι, λέγει ὁ κ. Μαριλλιέ, λόγῳ τῆς σχετικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν φλοιωδῶν κέντρων παρὰ τῷ ἐκφύλῳ, ἡ ἰδεοληπτικὴ εἰκὼν αὐξάνει χωρὶς ν᾽ ἀναστέλλεται καὶ νὰ περιορίζεται συνεχῶς ὑπὸ τῶν εἰκόνων, αἱ ὁποῖαι συναγωνίζονται πρὸς τοῦτο· ἀναπτύσσεται μεμονωμένη χάρις εἰς τὰς διηνεκεῖς ἐκείνας διαιρέσεις τοῦ ἐγώ, εἰς τὴν πολλαπλῆν ἐκείνην συνείδησιν, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει πάντας τοὺς ἀνισορρόπους, καὶ ὅταν φθάσῃ εἰς ἐπαρκῆ ἔντασιν ἀπορρίπτει ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ ἐν μέρει πάσας τὰς λοιπὰς παραστάσεις· ἀλλὰ λόγῳ ἀκριβῶς τῆς διασπάσεως ταύτης τῶν ἐνσυνειδήτων καταστάσεων ἀδυνατεῖ νὰ καταργήσῃ αὐτὰς ὁλοσχερῶς· τὸ αἴσθημα τῆς ἀγωνίας τὸ γεννώμενον ἐκ τῆς συνεχοῦς ταύτης διαπάλης βαίνει διαρκῶς αὖξον, καὶ ἐκ τῆς διηνεκοῦς ταύτης ἀντιθέσεως προκύπτει ἐνάργεια ὁλονὲν μείζων τῆς κατακτητικῆς καὶ κυριαρχικῆς ταύτης εἰκόνος. Συνδυάζεται αὕτη μετὰ πασῶν τῶν λοιπῶν καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἐπανάγουσιν αὐτήν, ἤδη οὕτω, διὰ τῶν ποικίλων συνδυασμῶν εἰς οὓς τὴν παρασύρουν εἰς τὴν ἐνδελέχειαν τῆς κυριαρχίας της.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν παρόρμησιν ἐπιτρέπεται μέχρι βαθμοῦ τινὸς νὰ θεωρήσωμεν αὐτὴν ὡς συνέπειαν σχεδὸν φυσικὴν τῆς ἰδοληψίας, διότι, ὡς παρατηρεῖ ὁ αὐτὸς συγγραφεύς, «δὲν εἶνε ἀμφίβολον ὅτι συνηθέστατα αἱ ἰδεοληπτικαὶ ἰδέαι δὲν κα-

ταλήγουν εἰς πράξεις καὶ δὲν περιέχουν πᾶσαι τὸ οἱονεὶ προσχέδιον κινήσεώς τινος ἢ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ πολλαὶ ἐξ αὐτῶν εἶνε ἀκριβῶς ἡ εἰκὼν πράξεως ἐκτελεσθείσης ἢ ἐκτελεσθησομένης ὑπὸ ἐκείνου, ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ὁποίου ἐμφανίζονται αὗται».

Ἰδοὺ ἀφ᾽ ἑτέρου πῶς ἐκφράζεται ὁ κ. Πέτρος Ζανέ (*), περὶ τῶν συνεπειῶν τὰς ὁποίας ἐπάγεται ἡ ἐπικρατοῦσα σπουδαιότης ἰδέας τινὸς ἐν τῇ συνειδήσει.

«Πολλοὶ δυστυχεῖς διατελοῦσι φυσικῶς καὶ κατὰ πάντα αὐτῶν τὸν βίον ὑπὸ τὸ κράτος ἐμμόνου ἰδέας, καὶ αἰσθάνονται ἑαυτοὺς ὠθουμένους ὑπὸ ἀκατανικήτου δυνάμεως πρὸς πρᾶξιν, τὴν ὁποίαν ἀποτροπιάζονται... Τὸ ἄτομον, τὸ ὁποῖον ἔχει συνείδησιν τῆς ἐν αὐτῷ παρορμήσεως, δύναται ν᾽ ἀντισταθῇ εἰς αὐτὴν ἐπὶ χρόνον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρὸν καὶ δὲν ὑποκύπτει εἰς αὐτὴν ἢ μετὰ πάλην ἀπεγνωσμένην. Εἶνε ἐπιθυμίαι σφοδραί, αἱ ὁποῖαι διέρχονται διὰ τοῦ πνεύματος αὐτῶν καὶ αἱ ὁποῖαι ὠθοῦσιν αὐτοὺς εἰς διάπραξιν πράξεως παραλόγου ἢ ἐγκληματικῆς».

Ἐν τούτοις οὐχὶ ὅτι δὲν δύναται νὰ συμβῇ εἰς ἀνθρώπους λογικοὺς νὰ ἔχουν «τὸν ἐγκέφαλον αὐτῶν διαθεόμενον αἴφνης ὑπὸ παρορμήσεων νοσηρῶν», ἀλλά, ὡς παρατηρεῖ ὁ κ. Ribot (*), «αἱ αἰφνίδιαι καὶ ἀήθεις αὗται καταστάσεις τῆς συνειδήσεως παραμένουσιν ἄνευ ἀποτελέσματος, διότι αἱ ἀντίθεται δυνάμεις, ἡ γενικὴ ἕξις τοῦ πνεύματος, καταβάλλουσιν αὐτάς, διότι μεταξὺ τῆς μεμονωμένης αὐτῆς καταστάσεως καὶ τῶν ἀνταγωνιστριῶν της ἡ δυσαναλογία εἶνε τοσούτῳ μεγάλη, ὥστε δὲν ὑφίσταται κἂν διαπάλη».

Τούτου ἕνεκα ἡ ἔντασις, ἡ παρ᾽ αὐτῶν παρουσιοζομένη, εἰς τὴν ἀπασχολοῦσαν ἡμᾶς περίπτωσιν ὀφείλεται εἰς τὴν ἐνδελέχειαν καταστάσεως, «τὴν

(*) Pierre Janet. Αὐτ.
(*) Th. Ribot. Αἱ νόσοι τῆς θελήσεως.

ὁποίαν δύναταί τις ἐπίσης ν' ἀποκαλέσῃ διάσπασιν τῆς θελήσεως καὶ ὀπισθοδρομικὴν μορφὴν τῆς ἐνεργητικότητος».

Ὁ μηχανισμὸς οὗτος τῆς ἰδέας, ὁ προσκτώμενος δύναμιν ἐπικρατοῦσαν διὰ τῆς καταστολῆς τῶν λοιπῶν ἄλλων συνδυασμῶν, τυγχάνει πράγματι κοινὸς εἰς τὸν ἐρῶντα καὶ εἰς τὸν ἰδεόληπτον; Ἡ αἰτιολογικὴ συνθήκη τῆς διαταράξεως εἶνε ἡ αὐτή; Δὲν πρόκειται νὰ τὸ ἐξετάσωμεν πρὸς τὸ παρόν· ἀρκεῖ νὰ τονίσωμεν μόνον τὴν ἐμφανεστάτην ἀναλογίαν τοῦ μηχανισμοῦ αὐτῆς κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις.

Ὅθεν προκύπτει ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ τούτων, ὄχι μόνον ὅτι ὁ ἔρως καί τινες νευροπάθειαι παρουσιάζουσιν ἀναμφισβητήτους ὁμοιότητας ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν ἀντικειμενικῶν αὐτῶν χαρακτήρων, ἀλλ' ὅτι πρὸς τούτοις λειτουργικὴ ὁμοία διατάραξις τοῦ ψυχικοῦ μηχανισμοῦ φαίνεται διέπουσα καὶ ἐκεῖνον καὶ ταύτας. Ποίαν σημασίαν ν' ἀποδώσωμεν εἰς τόν παρατήρησιν ταύτην;

Τὸ ζήτημα περὶ τοῦ εἰς ποίαν παθολογικὴν κατηγορίαν δέον νὰ καταταχθῶσιν αἱ νοσηραὶ ὀντότητες, τῶν ὁποίων παρετηρήσαμεν πρὸ μικροῦ δὴν διπλῆν ἀναλογίαν πρὸς τὸ ἐρωτικὸν αἴσθημα, δὲν ἐλύθη ἀκόμη ὁριστικῶς. Ὄχι ὅτι δὲν διήγειρε πολυαρίθμους ἔριδας μεταξὺ φρενολόγων καὶ νευροπαθολόγων.

«Διὰ τοὺς μὲν εἶνε πάντοτε φρενοπάθεια μὴ διαφέρουσα τῶν λοιπῶν φρενοπαθειῶν ἢ κατὰ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ἐνσυνειδήτου καὶ τῆς διαυγείας (Ball)· κατ' ἄλλους εἶνε σύμπτωμα διανοητικὸν τῆς νευρασθενείας (Beard)· κατά τινας, στοιχειώδης ψυχικὴ διατάραξις, ἀνάλογος πρὸς τὴν πλαναισθησίαν καὶ ἐπιδεκτικὴ ὡς αὐτὴ νὰ παρατηρηθῇ εἰς ὅλας τὰς νευροπαθείας καὶ ὅλας τὰς νευφροπαθείας (Pitres)· διά τινας τέλος εἶνε στίγμα τοῦ ἐκφυλισμοῦ, μὴ περιλαμβανόμενον εἰς τὴν νευρασθέ-

νειαν ἢ ὡς ἐπιπλοκὴ (Charcot, Magnan)» (*).

Δὲν δικαιούμεθα ἡμεῖς τὸ παράπαν νὰ κηρυχθῶμεν ὑπὲρ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς γνώμης, ἐν τῇ συζητήσει ταύτῃ, τῇ ἄλλως καθαρῶς νοσογραφικῇ· οὕτω δὲν θὰ διατηρήσωμεν ἐξ αὐτῆς ἢ τὴν γενικὴν ἐξ αὐτῆς προκύπτουσαν γνώμην, ὅτι πάντες οἱ ψυχίατροι παρίστανται συμφωνοῦντες ὁμοθύμως, ὅπως θεωρῶσι τὰς ἰδεοληψίας ὡς ἀνηκούσας εἰς τὸν **κληρονομικὸν ἐκφυλισμόν**, τοῦ ὁποίου ἐκπροσωποῦσι πρόδηλα ἐπεισόδια.

§ 2. —Ἀφ' ἑτέρου «δὲν παρέρχεται, ὡς παρατηρεῖ ὁ φὸν Χάρτμαν(**), ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ Εὐρώπη νὰ μὴ γίνεται μάρτυς αὐτοκτονιῶν, διπλῶν αὐτοκτονιῶν, φρενοπαθειῶν, τὰς ὁποίας ὁ ἔρως δύσερως προκαλεῖ».

Δὲν παρετηρήσαμεν ἄλλλως ὅτι τὸ θέατρον, τὸ μυθιστόρημα, ἡ ποίησις ἐνεπνεύσθησαν ἀείποτε ὑπὸ σκηνῶν βιαιότητος καὶ ἀνθρωποκτονίας προκαλουμένων ὑπὸ τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους; Πῶς νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὸ γεγονὸς τοῦτο τῆς ὑπάρξεως ἐγκληματιῶν εἰς ἀριθμὸν σχετικῶς μεγάλον μεταξὺ τῶν ἐρώντων, οἱ ὁποῖοι ἐν τούτοις ἀποτελοῦν ἤδη ἀληθῆ μειονότητα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους;

Ἂν οἱ ἐρῶντες, οἱ ὁποῖοι εἶνε ἰδεόληπτοι καὶ ἔχουν παρορμήσεις, ἀποβαίνουν πολλάκις ἐπίσης ἐγκληματίαι, δὲν ὑπάρχει τίποτε εἰς τοῦτο, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐκπλήσσῃ ἡμᾶς ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς παθολογικῆς προελεύσεως τοῦ ἔρωτος. Διότι γινώσκομεν ἐν πρώτοις ὅτι ἡ ἰδεοληψία καὶ ἡ παρόρμησις προϋποθέτουν κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τὴν μεσολάβησιν τοῦ κληρονομικοῦ ἐκφυλισμοῦ· καὶ δεύτερον αἱ στεναι σχέσεις, αἱ συνδέουσαι τὸν ἐκφυλισμὸν μετὰ τοῦ ἐγκλήματος, ἀπεδείχθησαν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους περιτράνως διὰ τῶν ἐργασιῶν τῶν διαφόρων σχολῶν τῆς ἐγκληματικῆς ἀνθρωπο-

(*) Régis. Les neurasthénies· psychiques (jeur. de med. Bordeaux 1891).

(**) Φὸν Χάρτμαν.

λογίας. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐνταῦθα ἀκόμη διαφωνίαι τινές ἠγέρθησαν μεταξὺ ἰατρῶν καὶ ἀνθρωπολόγων. Ἠμφισβητήθη, λόγου χάριν, ἡ πίστις, τὴν ὁποίαν δεον νὰ παρέχωμεν εἰς τὰ στίγματα τῆς ἐγκληματικότητος, εἰς τὴν ἀπόλυτον αὐτῶν εἰδικότητα, εἰς τὴν πραγματικὴν ὕπαρξιν τοῦ τύπου τοῦ ἐγκληματίου, ὁποῖον περιέγραψεν αὐτὸν θεωρητικῶς ὁ Λομπρόζο (*).

Ἀλλά, ὡς καὶ προηγουμένως, δὲν ἔχομεν νὰ ἐπεμβῶμεν εἰς τὴν περὶ τούτων συζήτησιν· καὶ θέλομεν περιορισθῆ ἐπίσης ἀναγράφοντες τὸ θετικὸν γεγονός, τὸ ὁποῖον ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐρευνῶν τῶν ἐγκληματολόγων, γεγογὸς τοῦ ὁποίου οὐδεὶς διαμφισβητεῖ τὴν ὀρθότητα, ἤγουν «τὴν συγγένειαν τῆς ἐγκληματικότητος καὶ τοῦ ἐκφυλισμοῦ ἐν γένει, συγγένειαν ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται διὰ τῆς συχνῆς συμπτώσεως τοῦ ἐγκλήματος καὶ τοῦ ἐκφυλισμοῦ, εἴτε παρὰ τῷ αὐτῷ ἀτόμῳ, εἴτε παρὰ τῇ αὐτῇ οἰκογενείᾳ» (**).

Κατ᾽ ἀκολουθίαν ὀφείλομεν ν᾽ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ἐρώντων ὕπαρξιν πολυαρίθμων ἐγκληματιῶν τὴν σημασίαν στίγματος τοῦ ἐκφυλισμοῦ.

Ἀλλ᾽ ἡ συμφωνία τῶν δύο συμπερασμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἤγαγεν ἡμᾶς ἡ ἐξέτασις, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεβάλομεν τὸ σύνολον τῶν χαρακτήρων τοῦ ἔρωτος, συμπερασμάτων τὰ ὁποῖα φαίνονται δικαιολογοῦντα ἀφ᾽ ἑνὸς τ᾽ ἀντικειμενικὰ γνωρίσματα τὰ ὁποῖα παρουσιάζει (ἰδεοληψία, παρόρμησις), ἀφ᾽ ἑτέρου οἱ χαρακτῆρες αὐτῶν τούτων τῶν ἐρώντων (ἐγκληματικότης) ἄγει ἡμᾶς ν᾽ ἀποδώσωμεν εἰς τὸ ἐρωτικὸν πάθος προέλευσιν παθολογικήν, ἡ ὁποία φαίνεται οὖσα ὁ ἐκφυλισμός φύσιν νοσηράν, ἡ ὁποία θὰ καθίστα οὕτω τὸν ἔρωτα προσομοιώσιμον πρός τινα νευροπάθειαν.

(*) Λομπρόζο. «Ἡ ἐγκληματικὴ ἀνθρωπολογία», προοίμιον, «ἡ συγγένεια τῆς ἐγκληματικότητος».

(**) Feré. Dégénerescence et criminalité. σελ.85.

Β. «Δὲν φαίνεται κατὰ τὰ ἄνω περιττὸν νὰ συνεχίσωμεν τὴν μελέτηνταύτην, τόσῳ παρίσταται ἐπιβαλλομένη ἡ θεωρία αὕτη τῆς νοσηρᾶς φύσεως τοῦ ἔρωτος; (*)» Λοιπόν! κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν δὲν ἔχει οὕτω τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ ὑπόθεσις αὕτη, ὁσῳδήποτε δελεαστικὴ καὶ ἂν εἶνε, ὁσῳδήποτε ἐπιστημονικῶς ἀποδεδιγμένη καὶ ἂν παρίσταται, τυγχάνει οὐχ' ἧττον ἐπιδεκτικὴ ἀντιρρήσεών τινων αἵ ὁπαῖαι θὰ ἀναγκάσωσιν ἡμᾶς, ἂς τὸ εἴπωμεν ἐκ τῶν προτέρων, νὰ ἐγκαταλείψωμεν αὐτήν.

§ 1.—Ἡ θεωρία αὕτη τοῦ ἔρωτος θεωρουμένου ὡς παθολογικῆς ἐκδηλώσεως βασίζεται κυρίως ἐπὶ τῆς ἀναλογίας τὴν ὁποίαν παρουσιάζουσιν οἱ χαρακτῆρες τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους πρὸς τοὺς τῶν διαφόρων ἰδεοληψιῶν. Τῆς ἀναλογίας ταύτης γενομένης ἅπαξ δεκτῆς, συνάγουσί τινες ἐξ αὐτῆς ὡς λογικὸν συμπέρασμα τὴν ταυτότητα τῶν διαταράξεων τοῦ ψυχικοῦ μηχανισμοῦ, αἵ ὁπαῖαι παράγουσι τὸ ἐρωτικὸν πάθος, καὶ τὰς διαφόρους ἰδεοληψίας, καὶ ἐπειδὴ τυγχάνει γνωστὸν ὅτι αἱ διατάξεις, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν τελευταίων τούτων, εἶνε συνέπεια ἀνακεραιότητος τῆς κανονικῆς προσωπικότητος, συμπεραίνουσιν ἐκ τούτου ὅτι νοσηρὰ ἀνισορροπία τοῦ πνεύματος ὑπάρχει ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους.

Ἀλλ' ἔχουσιν αἱ κύριαι προτάσεις τοῦ συλλογισμοῦ τούτου ὅλην τὴν ἐπιθυμητὴν στερρότητα, ἢ ἄλλως εἶνε οἱ κοινοὶ χαρακτῆρες, τοὺς ὁποίους ἀποκλειστικῶς ἐξήραμεν, οἱ μόνοι; Δὲν δυνάμεθα τοὐναντίον νὰ σκεφθῶμεν μήπως τὰ σημεῖα ταῦτα δὲν εἶνε τυχὸν ἢ χαρακτῆρες σχετικῆς ἀξίας, καὶ μήπως ὑπάρχει ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει διάκρισίς τις κατηγορηματική, κατὰ τὴν ὁποίαν δέον ν' ἀναγνωρίσῃ τις μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἄλλων γνωρισμάτων ἀληθῶς εἰδικῶν, τὰ ὁποῖα δὲν παρουσιάζουσι τὴν τοιαύτην φαινομενικότητα; Διότι, ἐὰν οὕτως ἔχῃ

(*) Danville. — L'amour est-il un état pathologique? (Revue Philosophiques, Mars 1893, σελ. 275).

τὸ πρᾶγμα, ἡ ἀναλογία αὕτη, τὴν ὁποίαν ἐλάβομεν ὡς βάσιν τοῦ συλλογισμοῦ μας, θὰ εἶνε μᾶλλον φαινομενικὴ ἢ πραγματικὴ καὶ δὲν θὰ δύναται πλέον νὰ παριστᾷ ταυτιζομένους τοὺς δύο ὅρους, τῶν ὁποίων γίνεται ἡ παραβολή.

Ἂν ἐν πρώτοις ἐπεκτείνομεν τὸ πεδίον τῆς ὑμετέρας παρατηρήσεως πέραν τῶν εἰδικῶν περιπτώσεων, αἵ ὁπαῖαι τυγχάνουσι σαφῶς καθωρισμέναι καὶ τὰς ὁποίας ἀναφέρομεν μέχρι τοῦδε, θ᾽ ἀναγνωρίσωμεν οὐχ᾽ ἧττον παραδείγματα **ἰδεοληψίας**, τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε **φύσεως παθολογικῆς**, καὶ τὰ ὁποῖα, παρὰ ταῦτα. παρουσιάζουσι τὰ διάφορα γνωρίσματα, τῶν ὁποίων ἐμνημονεύσαμεν.

Ἂν ἡ ἰδέα σοβαροῦ τινος προβλήματος ἐπέλθῃ εἰς τὸν νοῦν ἐπιστήμονος, ἰδοῦ πάραυτα οὗτος ἀπησχολημένος, ἡ ἰδέα ἐγκαθίσταται, ἐπιβάλλεται, ἀποβαίνει ἀποκλειστική, ὠθεῖ αὐτὸν πρὸς ἐργασίαν. Καὶ μέχρις οὗ ἡ ἐργασία του ἐπιτελεσθῇ, δὲν θὰ παύσῃ ἀναλογιζόμενος αὐτήν, ταὐτοχρόνως δὲ θὰ διατελῇ ὑπὸ τὸ κράτος ἀληθοῦς ἀγωνίας. **Ἡ ἰδεοληψία, αἰτία παρορμήσεως**, ἀντικείμενον **ἀγωνίας**, δὲν θὰ ἐκλείψῃ ἢ μετὰ τῆς **ἱκανοποιήσεως**, τῆς ἐπιτυγχανομένης διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς λύσεως· καὶ πάντα ταῦτα θὰ ἐμφανισθοῦν ἐκ νέου, ἐν ἀνάγκῃ ἐπ᾽ εὐκαιρίᾳ νέου τινὸς θέματος μελέτης.

Ἐν ἑτέρᾳ κατηγορίᾳ ἰδεῶν, ὁ ἐμπορευόμενος, ὅταν διαπραγματεύται σπουδαίας κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις, δὲν εἶνε ἐπιδεκτικὸς νὰ ὑποστῇ ταὐτὰ ἀποτελέσματα; Καὶ δὲν θὰ ὑπάρξῃ ὁ ἀντιλέγων, ἐὰν δὲν εὕρωμεν ἐν τούτῳ οὐδὲν τὸ παθολογικόν. Βεβαίως, οὔτε ὁ ἐπιστήμων οὗτος οὔτε ὁ ἐμπορευόμενος εἶνε θύματα πνευματικῆς διαταράξεως, κατεχόμενα ὑπὸ εἰδικῆς νευροπαθείας. Κατ᾽ ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, εἴτε πρόκειται περὶ ὑποκειμένων ὑγιῶν, εἴτε πρόκειται περὶ ὑποκειμένων νοσούντων, παρατηροῦμεν ἄρα ἐπίσης τὴν ἰδεοληψίαν, τὸ ἐνσυνείδητον, τὴν ἀγωνίαν, τὴν παρόρμησιν, τὴν ἱκανοποίησιν.

Ἂν ἑρμηνεύσωμεν ἤδη τὰ γεγονότα ταῦτα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ψυχικοῦ αὐτῶν μηχανισμοῦ, θὰ εἶνε εἰς ἡμᾶς εὔκολον ν' ἀποδείξωμεν ὅτι πρόκειται καὶ ἐνταῦθα ἐπίσης, περὶ τῆς ἐπικρατούσης σπουδαιότητος τῆς ἐν δεδοδένῃ στιγμῇ κτηθείσης ὑπὸ ἰδέας τινός. Ἡ ἰδέα αὕτη δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι κατέστη ἰδέα **ἰσχυρά**, θὰ καταλάβῃ δι' ἑαυτὴν τὴν μεγίστην δυνατὴν ποσότητα τῆς συνειδήσεως. Τὸ πεδίον τῆς συνειδὴσεως θέλει ἐλαττωθῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρὸς ὄφελος αὐτῆς, καί, ἐπὶ πλέον, ἡ ἰδέα θὰ ἔχῃ τάσιν, ὅπως ἐπανέρχεται, ἀτελῶς καταπολεμουμένη ὑπὸ τῆς συνδρομῆς ἑτέρων παραστάσεων, ὑπὸ λόγων ἀσθενεστέρων, ἐξ ὧν ἡ **ἰδεοληψία**. Ἀλλ' αὕτη δὲν εἶνε ἡ συνήθης λειτουργία τοῦ ψυκικοῦ ἡμῶν μηχανισμοῦ;

Ἔπειτα, κατὰ δεύτερον λόγον—κατὰ τοὺς φυσιολογικοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι ἀπαιτοῦν ἵνα πᾶσα ἰσχυρὰ ἰδέα πραγματοποιῆται εὐχερῶς—ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη, κεκτημένη ἀξιόλογον ἔντασιν, ἐπιφέρει λόγῳ τοῦ γεγονότος τούτου τάσιν τινὰ εἰς τί νὰ μεταβληθῇ εἰς πρᾶξιν, τάσιν δυσχερῶς ἀναστελλομένην· τὴν **παρόρμησιν**. Ἐνυπάρχει ἐν τούτῳ ἄλλο τι αὖθις ἢ αἱ φυσικαὶ συνέπειαι τῶν ψυχολογικῶν νόμων, οἱ ὁποῖοι προΐστανται πασῶν τῶν πράξεων, ἄλλο τι δυνάμενον ν' ἀποδοθῇ εἰς διατάραξιν τοῦ πνεύματος; Καὶ ἐν τούτοις αἱ **κανονικαὶ** αὗται μεταβολαὶ τῆς ψυχικῆς ἰσορροπίας δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἀνάλογοι πρὸς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι, κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν εἰδικῶν, χαρακτηρίζουν καταστάσεις νοσηράς;

Ἐν τούτοις ἐπιβάλλεται τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ ἰδεοληψίαι τῶν ἐκφύλων, ἡ ἀριθμομανία, ἡ κρυπτοφοβία, ἡ κλεπνομανία, αἱ ἀνθρωποκτόνοι ροπαὶ κλπ., αἱ ὡς ἄνω προμνησθεῖσαι, διαφέρουν οὐχ ἧττον τῶν πνευματικῶν ἀσχολιῶν καὶ μεριμνῶν, περὶ ὧν ὡμιλήσαμεν, καὶ ἀποτελοῦν ἀληθῆ μερικὰ παραληρήματα. Λοιπὸν ἐπὶ ποίων χαρακτήρων βασιζόμενοι θὰ δυνηθῶμεν νὰ διακρίνωμεν ταῦτα

ἀπ' ἐκείνων, ἀφοῦ, ὡς ἀπεδείξαμεν, οὔτε τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἐξαγγέλλει ἡ ἐξωτερικὴ παρατήρησις, οὔτε σημεῖα τὰ προκύπτοντα ἐκ τοῦ ψυχικοῦ αὐτῶν μηχανισμοῦ εἶνε εἰδικῶς διάφορα; Ἐν ἄλλοις λόγοις, πῶς θὰ κρίνωμεν, θὰ διαγνώσωμεν, ἂν ἰδεοληψία της εἶνε ἢ δὲν εἶνε ἔνδειξις διανοητικῆς ἀνισορροπίας;

Δὲν πιστεύομεν ὅτι τὸ πρόβλημα εἵλκυσε τὴν προσοχὴν ἀναλόγως τῆς ἀξίας αὐτοῦ, καθόσον μόνον ἐπὶ τῆς παρουσίας συμπτωμάτων σωματικῶν, ἅτινα δυνατὸν νὰ ἐλλείπουν, ἢ καὶ ἐπὶ τῆς διαρκείας καὶ τῆς ἐντάσεως αὐτῶν τούτων τῶν σημείων, πάντων χαρακτήρων, οἱ ὁποῖοι εἶνε ὅλως σχετικοὶ καὶ στεροῦνται ὁπωσδήποτε εἰδικότητος, βασίζονται οἱ συγγραφεῖς ἐν γένει, ὅπως διαχαράξουν τὰ ὅρια ταῦτα μεταξὺ τοῦ ὑγιοῦς πεδίου καὶ τοῦ παθολογικοῦ ἐδάφους.

Θέλομεν ἡμεῖς προτείνει ὅρον συγκρίσεως, ὁ ὁποῖος παρίσταται εἰς ἡμᾶς ἀπηλλαγμένος τῶν μορφῶν τούτων, καὶ ὁ ὁποῖος κατ' ἀκολουθίαν παρέχει ἴσως πλειοτέρας ἐγγυήσεις (*). Συνίσταται οὗτος εἰς τὸν **χαρακτῆρα** χρησιμότητος, τὸν ὁποῖον παρουσιάζουν ἢ ὄχι, τόσῳ ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἄτομον, ὅσῳ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν κοινωνίαν, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ τοῦτο μέρος, αἱ πράξεις, πρὸς τὰς ὁποίας τείνουν αἱ ἰδεοληπτικαὶ ἰδέαι. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, πρόκειται νὰ κρίνῃ τις ἂν ἡ ὑπερβάλλουσα σπουδαιότης, τὴν ὁποίαν προσλαμβάνει αἴφνης ἰδέα τις παρά τινι ὑποκειμένῳ, εἶνε σχετικῶς ἀνάλογος πρὸς τὴν γενικὴν ἢ μερικὴν χρησιμότητα τῆς πρά-

(*) Τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ σκέπτεσθαι ὑπέβαλεν ἡμῖν ὁ ἰατρὸς Paul Block, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐκφράζομεν τὰς ἡμετέρας εὐχαριστίας διὰ τὰς συμβουλάς, τὰς ὁποίας παρέχεν ἡμῖν κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς μελέτης ταύτης τῆς γενομένης ὑπὸ τὴν ἔμπνευσίν του. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐξετέθη ἄλλως τε, κατὰ τρόπον γενικὸν ὑπὸ τοῦ Block καὶ Onanolt, ἐν τῷ ὑπομνήματι αὐτῶν τῷ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Φυσικὸς ὁρισμὸς τοῦ ἐγκλήματος». (Ἐπιστημονικὴ Ἐπιθεώρησις, 1800, ἀρ 24).

ξεως, εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὁποίας ἀποβλέπει ἡ ἰδέα αὕτη.

Λόγου χάριν. Τὸ ἀριθμεῖν καὶ ἐπαναριθμεῖν ἀδιακόπως τοὺς ὑαλοπίνακας παραθύρου τινός, τὰς πλάκας ὁδοῦ τινος (ἀριθμομανία) παρίσταται ἐναργῶς ὡς πρᾶξις ἀπολύτως **μὴ χρήσιμος**. Ἡ ἀδυναμία περὶ τὸ διασχίζειν τὰς δημοσίας πλατείας, τὰς μεγάλας ἐλευθέρας ἐκτάσεις, διὰ τὸν φόβον τοῦ κενοῦ (ἀγοραφοβία), μᾶς ἀποδεικνύει τὴν ἔντασιν μιᾶς ἰδέας, ἡ ὁποία ἀποβαίνει **ἐπιβλαβὴς εἰς τὸ ἄτομον**· ἡ ἀκαταμάχητος τάσις πρὸς κλοπὴν (κλεπτομανία) ἐξαγγέλλεται ὡς **ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν κοινωνίαν**· τέλος αἱ ῥοπαὶ πρὸς αὐτοκτονίαν καὶ πρὸς ἀνθρωποκτονίαν ἀποκαλύπτονται ὡς **ἐπιβλαβεῖς εἰς τὸ ἄτομον καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν.** Κατὰ πάσας τὰς περιπτώσεις ταύτας καὶ τὰς πρὸς αὐτὰς ἀναλόγους εἶνε ἄρα εὔκολον νὰ κρίνωμεν ἀμέσως διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὡς ἄνω κριτηρίου, περὶ τοῦ ἂν ἡ προκληθεῖσα ὑπὸ τῆς ἰδεοληπτικῆς ἰδέας ἐπικράτησις εἶνε ἢ δὲν εἶναι φύσεως παθολογικῆς.

Ἀφ' ἑτέρου, παρὰ τῷ συγγραφεῖ ἢ τῷ ἐμπορευομένῳ, περὶ ὧν ὡμιλήσαμεν ἀνωτέρω, ἡ αὐτὴ ἐπικράτησις ἡ προσκτηθεῖσα ὑπό τινων ἰδεῶν δικαιολογεῖται τοὐναντίον ἐκ τῶν ἐπιδιωκομένων ἀποτελεσμάτων. Ὅ,τι λέγομεν περὶ τῶν παραδειγμάτων τούτων δύναται εὐκόλως νὰ γενικευθῇ. Εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ ἐκκαθαρίσωμεν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, ἀφ' ἑνὸς τοὺς πολλαπλοὺς τρόπους τοῦ παραληρήματος τῆς ἀμφιβολίας καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰς ἰδεοληπτικὰς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ δεσπόζουν τὴν δεδομένη στιγμῇ τοῦ πνεύματος ὑποκειμένου φυσιολογικοῦ.

Ἂν ἤδη ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ ἐρωτικὸν πάθος, προσπαθήσωμεν νὰ καθορίσωμεν αὐτό, ὄχι ἤδη ἀποβλέποντες πρὸς τὴν φαινομενικὴν ἀναλογίαν δευτερευόντων τινῶν συμπτωμάτων ἰδεοληψίας καὶ παρορμήσεως, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ **εἰδικοῦ** ἤδη, καθ' ἡμᾶς τοὐλάχιστον, χαρακτῆρος τοῦ ὁ-

ποίου ἐμνημονεύσαμεν, δὲν θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀποφύγωμεν τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως βεβαιώσωμεν ὅτι ὁ ἐπιδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ ἔρωτος σκοπός, ἄν ἀπαλλάξωμεν αὐτὸν πράγματι ἀπὸ παντὸς αἰσθηματικοῦ στολισμοῦ, συνιστάμενος εἰς τὴν ἀναπαραγωγήν, εἰς τὴν διαιώνισιν τοῦ εἴδους, μακρὰν τοῦ νὰ εἶνε παράλογος, ἀποτελεῖ τὸ οὐσιῶδες φαινόμενον τῆς ζωῆς.

Εἰς μάτην θὰ διετυποῦτο ἡ ἀντίρρησις ὅτι ἡ τεκνοποιΐα δὲν εἶναι πάντοτε ὁ τελικὸς σκοπὸς τοῦ ἔρωτος, ἢ μᾶλλον ὅτι τὸ γεγονὸς τῆς ἀπολύτου συστηματοποιήσεως τῆς γενετησίου ὁρμῆς, εἶνε, ἂν μὴ ἐνίοτε ἐπιβλαβὲς εἰς τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ, ἀλλὰ τουλάχιστον παράλογον αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἀφοῦ προϋποθέτει ἐκ μέρους τοῦ ἐρῶντος ἀτόμου πίστιν πεπλανημένην, ἀδικοιολόγητον. Ἄνευ αἰτίων κατὰ τὸ φαινόμενον, ἢ τοὐλάχισταν, ἄνευ αἰτίων ἐγκύρων διὰ τοὺς ἄλλους, δυνατὸν νὰ συμβῇ πράγματι ἵνα ὁ ἐρῶν φαντάζηται ὅτι θὰ ἀπαντήσῃ ἐν τῇ ἑνώσει αὐτοῦ μετὰ τῆς ἀγαπωμένης εὐτυχίαν, τὴν ὁποίαν ἀδύνατον νὰ τῷ παράσχῃ καμμία ἄλλη γυνή.

Ἡ πρώτη ἀντίρρησις δὲν εἶνε ποσῶς πλειότερον βάσιμος ἐκείνης, ἡ ὁποία θὰ συνίστατο εἰς τὸ νὰ θελήσῃ τις νὰ διαμφισβητήσῃ τὴν χρησιμότητα τῆς ἑνώσεως τῶν φύλων ἐν γένει, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς στειρότητος ἐνίων ἐκ τῶν ἑνώσεων τούτων.

Ὅσῳ ἀφορᾷ εἰς τὴν δευτέραν δὲν δύναταί τις νὰ θεωρήσῃ τὴν ὑποτιθεμένην πίστιν τοῦ ἐρῶντος ὡς παράλογον, διότι δὲν παρίσταται βάσιμος.

Θὰ παριέπιπτέ τις οὕτως εἰς πλάνην εὔκολον, τὴν ὁποίαν ἀπηννήσαμεν ἤδη, καὶ τὴν ὁποίαν μόνη ἐπιτρέπει, μέχρις ἑνὸς βαθμοῦ, ἡ ἔλλειψις αἰτίων αἰσθητῶν ἐν τῷ καθορισμῷ τῆς ἐρωτικῆς ἐκλογῆς. Ἀλλ' ἂν μόνη ἡ ἔλλειψις τῶν φανερῶν αἰτίων ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, ὁ ὁποῖος θὰ ἔτεινεν εἰς τὴν συνταύτισιν τῆς ἀπολύτου συστηματοποιήσεως τῆς γετετησίου

ὁρμῆς, ὁποῖος εἶνε ὁ ἔρως, πρὸς πρᾶξιν παράλογον καὶ μὴ χρήσιμον, (καθόσον οὐδεὶς πράγματι θὰ σκεφθῇ νὰ κακίσῃ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὴν πρᾶξιν ἑνὸς ἀτόμου προτιμῶντος πασῶν τῶν λοιπῶν γυναῖκα, ἡ ὁποία διακρίνεται ἀπ' ἐκείνων διὰ τοῦ σπανίου αὐτῆς κάλλους, ἢ τῆς σπανίας αὐτῆς γοητείας, ἢ οἱασδήποτε ἄλλης ἰδιότητος, εἴτε σωματικῆς, εἴτε ἠθικῆς) δὲν θὰ ἔχῃ οὕτω, τὸ πρᾶγμα, ὅταν γίνῃ δεκτόν, ὡς χρονοῦμεν ἡμεῖς, ὅτι πράγματι, ὁ ἐρῶν, τοῦ ὁποίου ἡ εὐτυχία ἀγνοεῖ τὰ αἴτια αὐτῆς, ὑπείκει ἐν τούτοις εἰς αἰτιολογίαν λογικήν, εἰδικεύων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν γενετήσιον πόθον του, τῆς συστηματοποιήσεως ταύτης προκυπτούσης, ὡς εἴπομεν καὶ ὡς θ' ἀποδείξωμεν, ἐκ τῆς λειτουργίας πνευματικῆς τινος ἐπεξεργασίας (processus) οὐδὲν τὸ παθολογικὸν ἐχούσης.

Ἄς προσθέσωμεν τέλος ὅτι δὲν ἀνευρίσκομεν ἐν τῷ ἔρωτι τὸ στοιχεῖον τῆς **διαρκείας**, τὸ ὁποῖον ἐνίοτε συνεχίζεται ἰσοβίως ἐν ταῖς πλείσταις τῶν ἰδεοληπτικῶν μονομανιῶν :

«Ὁ ἔρως, δηλοῖ ὁ Φὸν Χάρτμαν (*), ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, δὲν ἐπιζῇ τῆς κτήσεως, τοὐλάχιστον παρὰ τῷ ἀνδρί, ὡς ἀποδεικνύουσι πάντα τὰ πειράματα».

Ἀπαντῶμεν παρὰ τῷ Καντίῳ (**) ἐπιβεβαίωσιν τῆς θέσεως ταύτης.

«Ἀποκαλοῦσι, λέγει οὗτος τὸ πάθος **μονομανίαν** (Suscht), ἐκτὸς τοῦ ἔρωτος... δὲν δύναταί τις νὰ παραστήσῃ οὕτῳ κανένα φυσικὸν ἔρωτα, διότι ὁ τοιοῦτος ἔρως δὲν περιέχει, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀντικείμενον, **στοιχεῖον διαρκείας**».

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ δῆθεν ἀναλογία, τὴν ὁποίαν ἠδυνήθησαν νὰ παρατηρήσουν μεταξὺ τῶν ἀντικειμενικῶν χαρακτήρων τοῦ ἔρωτος καὶ τῶν χαρακτήρων τῶν ἰδεοληπτικῶν ἰδεῶν, περιορίζεται

(*) Φὸν Χάρτμαν, αὐτ.
(**) Κάντιος. Ἀνθρωπολογία

συλλήβδην εἰς ἐπιφάσεις τινὰς ἥκιστα πειστικάς, καὶ ἐπειδὴ δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ αὕτη ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν σπουδαιότατον χαρακτῆρα τῆς χρησιμότητος, ἀπόλλυσιν ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς ἀξίας αὐτῆς.

Ἡ σημασία τοῦ δευτέρου ἐπιχειρήματος, τὸ ὁποῖον συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς παθολογικῆς δοξασίας, εὕρηται οὕτως ἐξασθενουμένη.

Ἡ παρουσία μεγάλου ἀριθμοῦ ἐγκληματιῶν μεταξὺ τῶν ἐρώντων, ἐπέτρεπε, διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ χαρακτῆρος τούτου τῆς ἐγκληματικότητος νὰ θεωρήσωμεν τοὺς ἐρῶντας ὡς ἀνήκοντας εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐκφύλων. Πράγματι, ἡ ἐγκληματικότης κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν ἐπιστημόνων, εἶναι ἐγκύρως ἀφεμοιώσιμος καὶ ἰσοδύναμος παρά τινι ἀτόμῳ πρὸς στίγμα ἐκφυλισμοῦ· πρόκειται τότε περὶ μεταφορᾶς τῆς ἰσοδυναμίας ταύτης εἰς πάντα τὰ ἐρῶντα ἄτομα, ἡ ὁποία θὰ προϋπέθετε δι᾽ αὐτὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν ἐκφύλων. Ἡ ἀναγκαία συνθήκη πρὸς ἐκκόλαψιν τοῦ ἔρωτος θὰ ἦτο ἄρα συμφώνως πρὸς ταῦτα, ἡ ὕπαρξις κληρονομικῆς διαστροφῆς, ἐκφυλισμοῦ.

Ἀλλ᾽ ἀφ᾽ ἑνός, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἐρῶντας, ἡ τοιαύτη γενίκευσις δὲν ἦτο δικαιολογημένη, ὡς ἐννοοῦσιν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται, ἤ, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ βασίζεται ἐπίσης ἐπὶ ὑπάρξεως καὶ ἑτέρων χαρακτηριστικῶν στιγμάτων, ἐπὶ ἐκείνων τὰ ὁποῖα θ᾽ ἀπετέλουν ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει αἱ ἀναλογίαι αἱ παρατηρούμεναι μεταξὺ τῶν χαρακτήρων τῶν ἰδεολήπτων καὶ τῶν ἐρώντων. Ἀλλ᾽ εἴδομεν ὅτι αἱ ἀναλογίαι αὗται δὲν δικαιολογοῦσι ποσῶς τὴν συνάντησιν, καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν ὁ συλλογισμὸς οὗτος παύει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶνε βάσιμος.

Ἀφ᾽ ἑτέρου, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἔρωτα καθ᾽ ἑαυτόν, ἂν ἀληθεύῃ, ὑπό τινα ἔποψιν, ὅτι δικαιοῦταί τις νὰ θεωρῇ αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν ἐνδεχομένων πολυαρίθμων παραγόντων τοῦ ἐγκλήματος, τὸ τοιοῦτον ἐν τούτοις δὲν προϋποθέτει κατ᾽ ἀνάγκην ὅτι

ὑφίσταται συγγένεια νοσηρὰ μεταξὺ τοῦ ἐγκλήματος καὶ αὐτοῦ. Τὸ πολὺ θὰ ἠδύνατό τις νὰ συναγάγῃ ἐκ τούτου, ὅτι προϋποθέτει ἴσως βαθμόν τινα διαφορικότητος ἀρκούντως ὑψηλόν, ὅπως θίγῃ ἐνίοτε τὰ ὅρια τοῦ ἐκφυλισμοῦ, βαθμὸν τὸν ὁποῖον θὰ ἠδύνατο οὕτως ἐνίοτε νὰ ὑπερβῇ.

Ἐπὶ πλέον θὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὰς περιπτώσεις, κατά τὰς ὁποίας ἀπαραλλάκτως ὡς διάφορα αἰσθήματα ἐπιδεκτικὰ καὶ ταῦτα ἐπίσης ἵνα μεσολαβοῦν ὡς αἴτια πράξεως ἐγκληματικῆς, οἷον ὁ φόβος, ἡ ζηλοτυπία, ἡ ὀργὴ κλπ., ὁ ἔρως ἐκδηλοῦται ὑπὸ μορφὴν καθαρῶς παθολογικήν, εὐχερῶς διακρινομένην ἀπὸ τοῦ κανονικοῦ, τοῦ φυσιολογικοῦ τρόπου ἐκφράσεως· ἀλλὰ ὡς οἱ νοσηροὶ φόβοι, αἱ παθολογικαὶ ζηλοτυπίαι, αἱ ὀργαί, οὕτω καὶ οἱ νοσηροὶ ἔρωτες εἶνε ἐπίσης γνωστοὶ καὶ ἔχουσιν ἐξετασθῆ ὡς τοιοῦτοι. Ἡ σύγχυσις πρὸς τὸ κανονικόν, τὸ φυσιολογικὸν αἴσθημα δὲν εἶνε πλέον δυνατή.

Προκύπτει ἐκ τούτου ὅτι ἡ ἑρμηνεία τῶν φαινομένων τοῦ ἔρωτος, ὡς μὴ κανονικῶν, ὡς παθολογικῶν, δὲν εἶνε πλέον τὸ παράπαν ἀποδεκτή.

Θέλομεν ἴδει, ἄλλως, ὅτι μᾶλλον εἰς τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὸν ψυχολογικὸν μηχανισμὸν ἐν τῇ κανονικῇ, τῇ φυσιολογικῇ καταστάσει, ὀφείλομεν ν' ἀναζητήσωμεν αὐτήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἡ γένεσις τοῦ Ἔρωτος

Ἀπὸ τοὺς σημαντικωτέρους χαρακτῆρας τῶν μεγάλων νόμων τῆς ἐξελίξεως, ὁποῖοι οὗτοι προκύπτουν ἐκ τῶν ἐρευνῶν τῶν βιολόγων καὶ φιλοσόφων», εἶνε, ὡς ἐλέγομεν ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ πρώτου ἡμῶν ἔργου (*), «ὅτι δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τοῦ

(*) Caston Danville: —Τὰ Ἄπειρα τῆς Σαρκός. (Les Infinis de la chair. Semerre, 1892).

ἑνὸς μόνον ἐκ τῶν εἰδῶν ἐκδηλώσεων τῆς γενικῆς ἐνεργητικότητος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν τρόπων αὐτῆς. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, ὁ τριπλοῦς παραλληλισμός, τὸν ὁποῖον ἐπικαλεῖται ὁ Χαῖκελ, μεταξὺ τῆς ὀντογονικῆς, φυλογονικῆς καὶ τῆς παλαιοντολογικῆς σειρᾶς, εἶνε ἐπιδεκτικὸς, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Romanes, ἐπεκτάσεως καὶ ἐπ᾽ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀναπτύξεως τῆς νοήσεως».

Ἀλλ᾽ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς κατέστησεν ἐπίσης ἐναργεῖς τὰς στενὰς σχέσεις, αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν πρὸς τὴν συγκινητήριον ἀνάπτυξιν. Ὅθεν θὰ γίνῃ ἀποδεκτὸν εὐχερῶς τὸ δεδικαιολογημένον καὶ βάσιμον ὁμοίου τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι ὅσον ἀφορᾷ τὴν τελευταίαν ταύτην σειρὰν καὶ ἰδιαίτατα ὅσον ἀφορᾷ ἓν τῶν μελῶν αὐτῆς, τὸ ἐρωτικὸν πάθος. Θὰ ἔχωμεν οὕτω, φρονοῦμεν, τὸ δικαίωμα νὰ παραλάβωμεν ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς γενέσεως τοῦ αἰσθήματος τούτου στοιχεῖα δυνάμενα νὰ ἐνισχύσουν τὴν ὑπόθεσιν, τὴν ὁποίαν διατυποῦμεν περὶ αὐτοῦ.

Οὕτως, ἂν ἀπεδείχθη ὅτι ὁ ἔρως δέον ν᾽ ἀπομονωθῇ ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἐκφάνσεων τῆς γενετησίου ὁρμῆς, λόγῳ τῶν εἰδικῶν αὐτοῦ χαρακτήρων καὶ ὅτι κατ᾽ ἀκολουθίαν ἡ ἀναλογία, ἡ παραμένουσα μεταξὺ τούτων καὶ τῶν χαρακτήρων ἐνίων νοσηρῶν ὀντοτήτων, δὲν εἶνε ἢ φαινομενική, εἶνε οὐχ᾽ ἧττον ἀληθὲς ὅτι τὸ γεγονὸς τοῦτο, καίπερ διατηροῦν τὸ κῦρος αὐτοῦ, ὅπως καταργῇ τὴν παθολογικὴν θεωρίαν, ἀποτελεῖ ἁπλῶς ἀρνητικὸν ἐπιχείρημα κατὰ τῆς θεωρίας ταύτης· δι᾽ αὐτὸ θὰ συμπληρώσωμεν τὴν ἀπόδειξιν, ἐκθέτοντες ἐνταῦθα ἐπιχείρημα θετικὸν ἤδη, καθόσον ἀποδίδομεν δι᾽ αὐτοῦ εἰς τὸν ἔρωτα ἀρχὴν κανονικήν, ἀρχὴν φυσιολογικήν.

Ἀλλὰ τὴν διπλῆν ταύτην ἐπιβεβαίωσιν τῆς θεωρίας τοῦ ἔρωτος ὡς ὀντότητος εἰδικῆς καὶ φυσιολογικῆς, φρονοῦμεν ὅτι ἀνευρίσκομεν ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἐκδυλώσεων τοῦ ὁρμεμφύτου τῆς ἀναπα-

ραγωγῆς καὶ τῶν μεταμορφώσεων αὐτῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐξελίξεως τῆς φυλογονικῆς σειρᾶς· θέλει εἶνε ἡ ἐπιβεβαίωσις αὕτη, λέγομεν, σχεδὸν ὁριστική, ἐνταυτῷ δὲ θέλει ἀγάγει ἡμᾶς μικρὸν κατὰ μικρὸν εἰς τὸν τελικὸν σκοπὸν τῶν ἡμετέρων ἐρευνῶν, ἤτοι εἰς τὴν ψυχολογικὴν ἑρμηνείαν τῶν φαινομένων τοῦ ἐρωτικοῦ αἰσθήματος.

§ 1.—Ἡ γενικὴ πορεία τῆς ἐπεξεργασίας τῆς ἐξελίξεως, ἐπὶ οἱουδήποτε ἀντεκειμένου καὶ ἂν ἐφαρμόζεται αὕτη, διέπεται ὑπὸ νόμων τοσούτῳ γνωστῶν, ὥστε μόλις παρίσταται ἀνάγκη ἵνα ὑπομνήσωμεν αὐνοὺς ἐνταῦθα. Ἐν τούτοις, κατά τινας ἰδιαιτέρας περιπτώσεις, οἱ νόμοι οὗτοι παρουσιάζουν διατάξεις, τὰς ὁποίας παρίσταται ἡμῖν λίαν ἐνδιαφέρον ὅπως ἐξάρωμεν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ.

Φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς προόδου ταύτης, τῆς ὁρμωμένης ἀπὸ τοῦ ἁπλοῦ, ὅπως ἀπολήξῃ εἰς τὸ πολύπλοκον, συμβαίνει ἐνίοτε ὅτι τινὰ τῶν νέων στοιχείων, σχηματισμοῦ δευτερεύοντος, ὡς θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, προστεθέντα εἰς τὸ παλαιὸν στοιχεῖον, αὐξάνονται ἐπὶ ζημίᾳ αὐτοῦ καὶ καταλήγουν διὰ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν εἰς τὸ νὰ ὑποσκελίσουν σχεδὸν τοῦτο. Τὰ νέα ταῦτα στοιχεῖα κατορθοῦν ἐνίοτε ν' ἀποτελέσουν προϊόν, παρ' ᾧ ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀρχικοῦ παράγοντος δὲν εἶνε πλέον ποσῶς αἰσθητὴ ἢ διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν κληρονομικῶν του δεσμῶν.

Ἀλλὰ τοῦ ἰδιαιτέρου τούτου τρόπου τῆς ἐξελίξεως, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ὄψις τοῦ τελικοῦ ἀποτελέσματος διαφέρει τῆς ἀρχικῆς ὄψεως καὶ δύναται ἔπειτα νὰ κατισχύσῃ τοῦ ἀρχικοῦ αἰτίου, θὰ ἀπαντήσωμεν τὴν ἄμεσον ἐφαρμογὴν ἐν τῇ γενέσει τοῦ Ἔρωτος.

Ἡ κατάστασις αὕτη φαίνεται, πράγματι, ἐκ πρώτης ὄψεως ἐντελῶς διακρινομένη ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῆς ἀρχῶν. Δέον ὅθεν, ὅσον ἀφορᾷ αὐτήν, ν' ἀναδράμωμεν εἰς τὴν στοιχειοδεστέραν μορφὴν τοῦ αἰσθήματος, εἰς ἐκείνην τὴν ὁποίαν πρέπει

νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀρχικὸν αὐτῆς σπέρμα. Θὰ προσπαθήσωμεν ἔπειτα νὰ διακρίνωμεν δυνάμει ποίων μεταμορφώσεων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βραδειῶν, μεταβάλλεται, ὅπως ἀποβῇ διὰ διαφορικότητος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰδικευομένης, ἀπὸ τοῦ ἀμόρφου σπέρματος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν αὐτῆς, τὸ περίπου ἐντελῶς διανοητικὸν προϊόν, τὸ ὁποῖον θὰ καταδείξωμεν τοσούτῳ διάφορον τῆς ἀορίστου κινητηρίου τάσεως, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπορρέει.

Μόλις εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπεκταθῶμεν ἐπὶ τῆς πρώτης ταύτης καὶ ἀφανοῦς περιόδου τῆς ἱστορίας τῆς ἀναπαραγωγῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀφύλου ὀργανισμῶν τινων ἐντελῶς κατωτέρων δὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν ἄλλως τε, ν' ἀποπειραθῶμεν οἱονδήποτε παραλληλισμόν.

Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἡ προοδευτικὴ ἐπίδρασις τῆς διαφορικότητος ἐξαγγέλλεται· ὁμάδες τινὲς κυττάρων, ἥκιστα πολυάριθμοι ἄλλως τε, διοργανοῦνται, ὅπως χρησιμεύσουν εἰς εἰδικὰς λειτουργίας, καὶ παρὰ τοῖς **Πρωτοζωαρίοις**, παρὰ τοῖς **ἐγχυματικοῖς**, λόγου χάριν, ἐν τοῖς ὁποίοις ἐγένετο αὕτη τὸ ἀντικείμενον πολυαρίθμων ἐρευνῶν καὶ εὐγλώττων μελετῶν, στοιχειώδης τις διάκρισις φύλου ἐμφανίζεται ἤδη.

Ἐν τούτοις δὲν φαίνεται ὅτι ἡ θρέψις καὶ ἡ ἀναπαραγωγὴ κέκτηνται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων ὄργανα. «Κατὰ τὴν σύζευξιν, παρατηρεῖ ὡς πρὸς τοῦτο ὁ κ. Binet(*), τὰ δύο **βλεφαριδοφύρα ἐγχυματικὰ ζῳΰφια** εἶνε διαρκῶς ἡνωμένα διὰ τῆς σχισμῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ στόμα. Ὑπετέθη ὅτι τὸ στόμα αὐτὸ ἐξεπλήρου προορισμὸν γενετησίου στομίου, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ δύο συνεζευγμένα ζῷα ἀντήλλασσον τὰ ἀναπαραγωγικὰ αὐτῶν προϊόντα. Ἡ στάσις τῶν ζῴων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συζεύξεως ποικίλλει

(*) Binet. La vie psychique des micro-organismes. (Études de psychologie expérimentale, Paris, 1888).

ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ στόματος, τὸ ὁποῖον εἴς τινας ὁμάδας εἶνε πλάγιον καὶ παρ' ἄλλαις ἀκροτελεύτιον».

Τέλος, ὡς αἱ ἰδιότητες τῆς θρέψεως τοῦ πρωτοπλάσματος, οὕτω καὶ αἱ τῆς ἀναπαραγωγῆς ἐξαρτῶνται ἐξ ἴσου ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοῦ πυρῆνος. Διότι, «ἐὰν ἀποστερήσωμεν τμῆμά τι τοῦ πρωτοπλάσματας· τοῦ πυρῆνος αὐτοῦ, τὸ τμῆμα τοῦτο ἐξακολουθεῖ ζῶν ἐπί τινα χρόνον, ἔπειτα ἀποσυντίθεται». καὶ ἀφ' ἑτέρου «κατὰ τὰς ἐπιδημίας τῆς συζεύξεως, οἱ παραμύκητες, τῶν ὁποίων ὁ πυρὴν καταλαμβάνεται ὑπὸ παρασίτων, παύουν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιδιώκωσι νὰ συζευχθῶσι μετὰ ζῴων ὁμοειδῶν. Ἡ καταστροφὴ τοῦ πυρῆνος αὐτῶν ὑπὸ τῶν βακτηρίων παράγει ἐπὶ τῶν παραμυκήτων τὸ ἀπατέλεσμα ἀληθοῦς ἀρχιεκτομῆς».

Δέον νὰ σημειωθῇ οὐχ' ἧττον, ὅτι ἡ σύζευξις τῶν μικροοργανισμῶν τούτων συνοδεύεται ὑπὸ συνόλου φαινομένων, τὰ ὁποῖα ὑπενθυμίζουν τὰ προκαταρκτικὰ τῆς συζεύξεως τῶν μεταζῳαρίων, ἀλλὰ παρουσιάζονται εἰσέτι δυσχερῶς ὡς τὰ προσχέδια, κἂν χονδροειδῆ, ἀτελῆ, τοῦ τὶ θὰ πραγματοποιήσῃ ἐν μορφῇ τελειοθείσῃ, πλήρως, ὁ ἔρως παρὰ τῷ ἀνθρωπίνῳ ὄντι.

«Εἶνε περίεργον, λέγει ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁ κ. Βαλβιάνι, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ κ. Binet, τὸ ὅτι εἰς τὰ ὄντα τὰ ὁποῖα λόγῳ τοῦ μικροφυοῦς αὐτῶν ὡς καὶ τῆς ἄκρας ἁπλότητος τοῦ ὀργανισμοῦ των ἐτοποθέτησαν πάντες οἱ ζῳολόγοι εἰς τὸ ἀπώτατον ὅριον ταῦ ζῳικοῦ βασιλείου, ἀπαντᾷ κανεὶς πράξεις, αἱ ὁποῖαι ἐξαγγέλουσι τὴν ὕπαρξιν φαινομένων ἀναλόγων πρὸς ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων ἡ γενετήσιος ὁρμὴ ἐκδηλοῦται παρὰ μεγάλῳ ἀριθμῷ μεταζῳαρίων.

Κατὰ τὴν προσέγγισιν τῶν ἐποχῶν τῆς ἀναπαραγωγῆς οἱ παραμύκητες συναθροίζονται ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀπάντων τῶν σημείων τοῦ ὑγροῦ εἰς ἀμοιβάδας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πολυαρίθμους. Τα-

ραχὴ ἐξαιρετική, καὶ τὴν ὁποίαν ἡ περὶ θρέψεως μέριμνα δὲν ἀρκεῖ πλέον ἵνα ἐξηγήσῃ, ἐπικρατεῖ ἐν ἑκάστῃ τῶν ἀμοιβάδων τούτων· ἀνώτερόν τι ὁρμέμφυτον φαίνεται δεσπόζον πάντων τῶν μικρο-μικροσκοπικῶν τούτων ὄντων· ἀναζητοῦνται, διώκουν ἄλληλα, μεταβαίνουν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἀλληλοψαυόμενα διὰ τῶν βλεφαρίδων αὐτῶν, ἑνοῦνται ἐπί τινας στιγμὰς ἐν τῇ στάσει τῆς γενετησίου προσεγγίσεως, ἔπειτα καταλείπουσιν ἄλληλα, ἵνα καὶ αὖθις ἑνωθῶσιν. Ὅταν τις διασκορπίσῃ τὰς συσσωρεύσεις ταύτας ἀνακινῶν τὸ ὑγρόν, δὲν βραδύνουν αὗται ν' ἀνασχηματισθοῦν ἐπὶ ἑτέρων σημείων. Αἱ παράδοξοι παιδιαί, διὰ τῶν ὁποίων τὰ ζωΰφια ταῦτα φαίνονται προκαλούμενα ἀμοιβαίως πρὸς ἕνωσιν, διαρκοῦσι πολλάκις πολλὰς ἡμέρας προτοῦ αὕτη ἀποβῇ ὁριστική».

Θεωρίαι πολυάριθμοι καὶ ἀντιφατικαὶ προεβλήθησαν πρὸς ἑρμηνείαν τῆς σπουδαιότητος, τῆς φύσεως καὶ τοῦ ζήλου τῶν ἐνδιαφερουσῶν τούτων ἐκδηλώσεων. Ὀφείλομεν ἆρά γε ἐπὶ τῶν σημείων τούτων νὰ παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην συγγραφέων τινῶν, κατὰ τοὺς ὁποίους δὲν πρόκειται ἐνταῦθα ἢ περὶ φαινομένων ἁπλῆς **ἐρεθιστικότητος** (Bichet), περὶ γεγονότων χυμοτροπικῶν (Pfeitfer), ἤ, τοὐναντίον, δέον νὰ παραδεχθῶμεν τὴν παρουσίαν ἐνταῦθα «ποιᾶς τινος δυνάμεως ἐπιλογῆς» (Binet), δυνάμει τῆς ὁποίας «ὁ μικροοργανισμὸς ἐκλέγει τὴν τροφὴν αὐτοῦ καθὼς ἐκλέγει τὸ ζῷον, μετὰ τοῦ ὁποίου συζεύγνυται ;»

Θὰ χαρακτηρίσωμεν, ἐν τέλει, τὰς πράξεις ταύτας ὡς ἐνσυνειδήτους ; ἀφοῦ οἱ ὅροι τοῦ ἐνσυνειδήτου εἶνε ἐπιδεκτικοὶ ἐφαρμογῆς ἐπὶ πάσης «πράξεως συνοδευομένης ὑπὸ προτιμήσεως καὶ διακρίσεως» (Fouillée). Ἀλλὰ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης αὐτοῦ, ὁ κ. Binet ἀναφέρει γεγονότα ἐκλογῆς δυνάμενα νὰ παρατηρηθοῦν παρὰ τοῖς ἀνατομικοῖς στοιχείοις τῶν ἱστῶν. Τὰ ἐπιθηλιακὰ κύτταρα τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος, παρατηρεῖ, εἶνε ἱκανὰ νὰ

προβαίνωσιν εἰς ἐκλογὴν μεταξὺ τῶν σταγονιδίων τοῦ λίπους καὶ τῶν μορίων τοῦ ἄνθρακος, καθόσον ἀπορροφοῦν ἐκεῖνα καὶ οὐχὶ ταῦτα. Δὲν ἐνυπάρχει εἰς τὴν πρᾶξιν αὐτήν· ἐπιλογή, προτίμησις, διάκρισις;

Χωρὶς νὰ θελήσωμεν νὰ προέλθωμεν εἰς μακροτέρας συζητήσεις, αἱ ὁποῖαι θ᾽ ἀπομάκρυνον ἡμᾶς τοῦ ἡμετέρου θέματος, θὰ περιορισθῶμεν ἀναγράφοντες μόνον ὅ,τι ἡ παρατήρησις ἐπιτρέπει νὰ βεβαιώσωμεν. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶνε δεδομένον ἐκ τῆς παρατηρήσεως κατὰ τρόπον προφανῆ, ἀναμφισβήτητον, εἶνε εἰδικαί τινες **κινητήριοι ἀντιδράσεις**, ὑπὸ εἰδικὰς διεγέρσεις, ἐκ μέρους ὄντων ζώντων, τῶν ὁποίων ἡ ἁπλότης τοῦ ὀργανισμοῦ θὰ συνηγόρει ἤδη ἐπαρκῶς κατὰ πάσης θεωρίας φύσεως πολυπλόκου, τεινούσης νὰ ὑποθέτῃ τὰς πράξεις αὐτὰς αἰτιολογουμένας ὑπὸ καταστάσεων ἐνσυνειδήτων, ὁσφδήποτε ἀσαφεῖς, ὁσφδήποτε στοιχειώδης καὶ ἂν ὑποτεθῶσιν αἱ καταστάσεις αὗται. Εἶνε γνωστὸν ἀφ᾽ ἑτέρου ὅτι τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀντιδρῶσι κατ᾽ ἀνάγκην, ὡς πάντα τὰ λοιπά, συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τῆς κυτταρικῆς εἰδικότητος (Bard), ὁ ὁποῖος ἤδη κατὰ τὴν στοιχειώδη ταύτην περίοδον παρέχει εἰς αὐτὰ διαφορικὴν ὑπόστασιν.

Τὸ φαινόμενον τῆς ἀναπαραγωγῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶνε, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, προσομοιώσιμον, ὡς πᾶσαι αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς ἐν ταῖς ἀρχαῖς αὐτῆς, πρὸς φαινόμενον κινητήριον.

Μόνα μεσολαβοῦσιν, ἴσως, στοιχεῖα μυϊκῆς εὐαισθησίας· ἀκλ᾽ εἶνε εἰς ἡμᾶς ἐπίσης δυσχερὲς ν᾽ ἀναγνωρίσωμεν αὐτὰ ὡς καὶ νὰ ἐξακριβώσωμεν τὴν δρᾶσιν αὐτῶν καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητα.

Δὲν εὑρίσκει τις αὐτά, πράγματι, ὡς δυνάμεθα μετὰ πάσης πιθανότητος νὰ βεβαιώσωμεν, οὔτε προδήλως χαρακτηρισμένα, οὔτε ἐν πρώτῃ μοίρᾳ ὑπάρχοντα.

§ 2.— Μετὰ τὰς πρώτας ταύτας πράξεις τῆς συζεύξεως, τὰς διαδεχομένας τὴν ἀγαμίαν ἢ ἐναλ-

λασομένας μετ' αὐτῆς, μετὰ τὴν φάσιν ταύτην τὴν ἀόριστον, τὴν ἀσαφῆ καὶ ἀπωτάτην, ἀπαντῶσι φαινόμενα σημασίας σαφεστέρας, περίοδος ἡ ὁποία σημειοῖ σπουδαῖον σταθμὸν ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ αἰσθήματος.

Μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων ζωτικῶν λειτουργιῶν, μεταξὺ τῆς θρέψεως καὶ τῆς ἀναπαραγωγῆς, πρότερον συγχεομένων, σχίσμα ἐπῆλθεν· ὄργανα εἰδικὰ εἰς ἑκατέραν αὐτῶν ἐνεφανίσθησαν. Ἀλλ' ἡ λειτουργία εἶνε ἀκόμη συγκεχυμένη, διότι τὸ ἄτομον φέρει δύο ὄργανα, ὄργανον ἄρρενος καὶ ὄργανον θήλεος.

Ἐν τούτοις, ἡ κατάστασις αὕτη συνεπάγεται ἐπίσης ἕνωσιν συνδυασμένην δύο ὑποκειμένων· εἶνε ὁ **ἑρμαφροδιτισμὸς (αἱ βδέλλαι σκώληκές τινες)**. Ἔπειτα ὁ ἄρρην καθίσταται διάφορος τῆς θηλείας· ἑκάτερον τῶν ὑποκειμένων φέρει ὄργανον εἰδικόν· ἐμφανίζεται οὕτως ἡ διάκρισις τοῦ **φύλλου**.

Καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰδικώτερον εἰς τὸ θέμα ἡμῶν, ἡ φάσις αὕτη χαρακτηρίζεται, κατὰ γενικὸν τρόπον, ἐκ τῆς ὁλοὲν μεγαλειτέρας σπουδαιότητος, τὴν ὁποίαν προσκτῶσι κατ' αὐτήν, ἐν τοῖς φαινομένοις τῆς ἀναπαραγωγῆς, στοιχεῖα αἰσθητικότητος ὁλονὲν διαφορετικωτέρας, ὑποκαθισταμένης εἰς μόνα τὰ κινητήρια στοιχεῖα.

Οὐχ' ἧττον ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς περιόδου τῆς χαρακτηριζομένης ὑπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν **κινητηρίων φαινομένων** εἰς ἐκείνην εἰς ἣν προσδίδει διαφορικὴν ὑπόστασιν ἡ ὁλονὲν προδηλοτέρα δρᾶσις τῶν **φιλητικῶν καταστάσεων**, δὲν ἐπιτελεῖται πράγματι κατὰ τρόπον τοσούτῳ ἀπότομον. Ἂν ἐπιτρέπεται νὰ καθορισθοῦν ἐπίσης σαφῶς, διὰ τὴν ἀνάλυσιν, τὰ δύο ταῦτα στάδια, ἴσως θὰ ἐχρειάζετο οὐχ' ἧττον νὰ διακρίνωμεν ὡς πρὸς τοῦτο, ἐν πρώτοις ποιάν τινα περίοδον μεταβάσεως, πρώτην τινὰ ἀμφίβολον ἐποχὴν μεταβολῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν δύναταί τις ἀληθῶς νὰ παραδεχθῇ μεσολαβοῦντα ἐξ ὁλοκλήρου τὰ φιλητικὰ στοιχεῖα, τὰ

ὁποῖα ἀναφέρομεν, διότι, κυρίως εἰπεῖν, δὲν πρόκειται ποσῶς ἐν ἀρχῇ ἢ περὶ αἰσθητικότητος, παραμεινάσης κατὰ τὸ ἥμισυ κινητηρίου, ἅτε ἀποτελουμένης κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῆς τελειοποιήσεως τῆς μυϊκῆς αἰσθήσεως, τελειοποιήσεως πρὸς τὴν ὁποίαν δικαιοῦται τις νὰ συσχετίσῃ, μετὰ ποιᾶς τινος πιθανότητος, τὰς τοσούτῳ ὡρισμένας πράξεις, αἱ ὑποῖαι συνοδεύουν τὴν σύζευξιν ἐνίων **ὀστρακοδέρμων**, τινῶν **ἐντόμων,** τῶν ὁποίων ἡ θήλεια διαφέρει εἰς ἄκρον τοῦ ἄρρενος.

Ἡ ἐξέτασις τῆς ἀναπαραγωγῆς τῶν **ἰχθύων** καὶ τῶν **βατραχοειδῶν**, καθιστᾷ εἰς ἡμᾶς ἐφικτὸν νὰ παρατηρήσωμεν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς γονιμοποιήσεως τὴν ὕπαρξιν πράξεων, αἱ ὁποῖαι ἐνδεικνύουν κατὰ τρόπον ἧττον ἀόριστον ἢ προηγουμένως τὴν μεσολάβησιν συγκινήσεων εἰδικῶν.

Ἀλλὰ καὶ αὖθις αἱ τελευταῖαι αὗται δὲν καθίστανται πράγματι πολυάριθμοι καὶ προφανεῖς ἢ κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἐμφανίζεται ἡ **γενετήσιος ἐπιλογή**. Μέλλουσα ν' ἀποτελέσῃ αὕτη παράγοντα νέον τελεσφόρον ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ὁρμεμφύτου τῆς ἀναπαραγωγῆς, ἀποκαλύπτει ἤδη τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς τῶν στοιχείων τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους· τὴν ἐκλογήν, μολονότι αὕτη παραμένει ἐνταῦθα ἀτελὴς καὶ στοιχειώδης.

Ἐν τούτοις, τινὲς χαρακτῆρες τῆς ἐκλογῆς ταύτης, συνήθως καθοριζομένης ὑπὸ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς διαπάλης, ἡ ὁποία διεξάγεται μεταξὺ τῶν ἀρρένων διὰ τὴν κατάκτησιν τῶν θηλειῶν, μάχης ἀγρίας εἴς τινας περιπτώσεις, ἐξασφαλιζούσης τὸν θρίαμβον τοῦ ἰσχυροτέρου (**μαστοφόρα**), ἀγωνίσματος εἰρηνικωτέρου εἰς ἄλλας περιπτώσεις, παρέχοντος τὴν νίκην εἰς τὸν ὡραιότερον, εἰς τὸν ἄριστον ἀοιδὸν (**πτηνά**), μᾶς παρέχουν ἤδη τὸ δικαίωμα, μέχρις ἑνὸς βαθμοῦ, ἵνα θεωρήσωνεν τὸ γεγονὸς τῆς γενετησίου ἐπιλογῆς, ὄχι μόνον ὡς προϋποθέτον τὴν ἐπικράτησιν τῶν φιλητικῶν καταστάσεων, ἀλλὰ καὶ ὡς παρουσιαζόμενον τρόπον τινὰ μεταξὺ

τῶν ἀμεσοτέρων προκαταρκτικῶν τοῦ ἔρωτος.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σπουδαίαν θέσιν, τὴν ὁποίαν προσλαμβάνουν τὰ φυλητικὰ στοιχεῖα ἐν τοῖς ἤδη διαφορικωτάτοις τούτοις φαινομένοις, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία. Εἴτε πρόκειται πράγματι περὶ τῆς ἡδονῆς τῆς παρεχομένης εἰς τὸ ἐκλεχθὲν ζῷον, καὶ διὰ τῆς νίκης αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς ἱκανοποιήσεως τοῦ γενετησίου πόθου του, εἴτε πρόκειται περὶ τῆς αἰσθητικῆς (esthèltque) ἡδονῆς, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ἡ θήλεια, ἡ ὁποία βλέπει τοὺς ἐρῶντας αὐτῆς ἁμιλλωμένους ἐπὶ κάλλει καὶ δεξιότητι, εἴτε ἀκόμη περὶ τῆς ὀδύνης καὶ τῆς λύπης τῆς ἐπιβαλλομένης εἰς τοὺς ἡττημένους ἡ αἰσθητικότης παρίσταται τοῦ λοιποῦ ὡς στοιχεῖον σημαντικόν, ἀσκοῦν ἐν ταῖς ἐκδηλώσεσι τοῦ ὁρμεμφύτου τῆς ἀναπαραγωγῆς, ὄχι πλέον δρᾶσιν μηδαμηνήν, τὴν ὁποίαν διεφιλονείκει ἐν ἀρχῇ κατὰ τῆς κινητικότητος, ἀλλὰ δρᾶσιν κυριωτάτην καὶ τὴν ὁποίαν δὲν θὰ παραχωρήσῃ κἂν ὁλοσχερῶς εἰς τὴν διάνοιαν, τῆς ὁποίας θέλομεν παρατηρήσει ἀπὸ τοῦδε τὴν ἐπέμβασιν.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέχει ἡ γενετήσιος ἐκλογὴ ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ὁρμεμφύτου τῆς ἀναπαραγωγῆς, δικαιολογεῖται εὐχερῶς αὕτη ὑπὸ τῶν κοινῶν ἄλλως παραδειγμάτων τῆς πίστεως εἰς τὴν ἐκλεγεῖσαν θήλειαν, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ζῷά τινα, παρὰ τοῖς ὁποίοις τὴν **φυσικὴν** ἐπιλογὴν διαδέχεται ἐπιλογὴ **ἑκουσία**. Οὕτως εἷς κύων «παρὰ τὸν εἰδικὸν κλοιὸν (billot), ὁ ὁποῖος περιέβαλλε τὸν τράχηλόν του, διήνυε κατὰ πᾶσαν νύκτα ἓν μίλλιον, ὅπως ἐπισκέπτεται τὴν ἠγαπημένην αὐτοῦ, καὶ ἐπανήρχετο κατὰ πᾶσαν πρωΐαν, ἐξηντλημέννς, καθῃμαγμένος. Τοῦ εἰδικοῦ κλοιοῦ μὴ δυναμένου νὰ τὸν κρατήσῃ, τὸν ἐδέσμευσαν δι' ἁλύσου. Ἀλλ' ἐπέδειξεν τοσαύτην ἀνησυχίαν καὶ ταραχὴν ὥστε ἠναγκάσθησαν ν' ἀποδώσουν εἰς αὐτὸν τὴν ἐλευθερίαν του, ἐκ φόβου μήπως προσ-

βληθῇ ὑπὸ λύσσης· δὲν ἔλειπον ἐν τούτοις ἐν τῇ αὐλῇ του ἄλλαι θήλειαι κύνες(*)».

Ἰδοὺ συστηματοποίησις ἐν τῇ ἐκλογῇ, ἡ ὁποία προσεγγίζει τὰ μέγιστα πρὸς ὅ,τι παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ ὑποδεικνύομεν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν τοῦ ἔρωτος τοὐλάχιστον ὑπὸ τὴν κοινὴν σημασίαν τῆς λέξεως ταύτης.

§ 3.—Ἂν λάβωμεν ὑπ᾽ ὄψιν, ἀφ᾽ ἑνός, ὅτι ὁ ἔρως δὲν ἀπαντᾷ, ὁποῖον καθωρίσαμεν αὐτόν, ἢ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, καὶ ἐνταῦθα δὲ παρὰ μειονότητι μόνον ἀτόμων, ἀφ᾽ ἑτέρου ὅτι αἱ διάφοροι φάσεις, δι᾽ ὧν διέρχεται τὸ ἔνστικτον τῆς ἀναπαραγωγῆς, παρουσιάζουν προσαρμογὰς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πολυπλόκους καὶ ἰσοδυναμούσας πρὸς διαφορικότητας ἐπὶ μᾶλλον καί μᾶλλον εἰδικάς, δικαιούμεθα νὰ θεωρήσωμεν τόν ἔρωτα ὡς τὸν διαφορικώτατον τανῦν τῶν τρόπων τοῦ ἐνστίκτου τῆς ἀναπαραγωγῆς.

Εἶνε εὐνόητον ἤδη, ὅτι ἀκριβῶς λόγῳ τοῦ ὑψίστου βαθμοῦ τῆς διαφορικότητός του καὶ συμφώνως πρὸς τὸν ἰδιαίτερον τοῦτον νόμον τῆς πλαναισθησίας, εἰς τὸν ὁποῖον συμβάλλει ὁ μεταβολισμὸς ἢ μεταμορφισμός, καὶ τοῦ ὁποίου ὑπεδείξαμεν τὰ ἀποτελέσματα ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τούτου, ὁ ἔρως ἔφθασεν εἰς τό διανοητικὸν τοῦτο στάδιον. Ἀφοῦ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπεμακρύνθη τῶν ἀρχικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἐνστίκτου τῆς ἀναπαραγωγῆς, ἀντιδράσεων **κινητηρίων**, ἴσως χυμοτροπικῶν, ἀφοῦ ἀνεγνώρισε φάσιν **αἰσθημικήν**, ἀφοῦ διῆλθε τέλος διὰ περιόδου **φιλητικῆς**, διανύων οὕτως ἰσαρίθμους **φυλογονικοὺς** σταθμούς, κατέληξε διὰ τῆς **διανοητικῆς** ἐπιστέψεώς του νὰ διαφέρῃ ἐπὶ τοσοῦτον τῆς ἀμόρφου ταύτης ἀρχῆς, ὡς ἐπίσης καὶ τῶν μεταγενεστέρων μεταβολῶν αὐτοῦ, ὥστε παρίσταται εἰς ἡμᾶς τανῦν ἐντελῶς ἀπεσπασμένος ἀπὸ τῶν κινητηρίων ἢ φιλητικῶν ἀρχῶν του καὶ ἀναφερόμενος περίπου ἀπο-

(*) Φὸν Χάρτμαν. Αὐτόθι.

κλειστικῶς εἰς τὴν διανοητικὴν σφαῖραν. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ὁ ἔρως, τοῦ ὁποίου αἱ ρίζαι καὶ ἡ ἀρχικὴ πηγὴ ἀναγνωρίζουν φαινόμενον σχεδὸν καθαρῶς κινητήριον καὶ ἁπλοῦν, κατέστη παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ φαινόμενον ἰδίως διανοητικόν, εἰ καὶ ἐπιπλεκόμενον ἴσως ὑπὸ φυλητικῆς κληρονομικῆς συνοδείας.

I. —Προκύπτει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκ τῶν σκέψεων τούτων, ὅτι μακρὰν τοῦ νὰ παρίσταται ὡς ὀντότης νοσηρά, ὡς τρόπος ἐκφυλισμοῦ ἐν τῇ φιλητικῇ ἢ τῇ διανοητικῇ τάξει, ἀποτελῶν διαστροφὴν τοῦ κανονικοῦ ἢ ὀπισθοδρομικοῦ τύπου, παρίσταται ὁ ἔρως τοὐναντίον, παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, ὡς ὀντότης κανονική, φυσιολογική, καὶ μάλιστα ὡς μορφὴ ἐξελίξεως τὰ μάλα διαφορική. Παριστᾷ οὕτω τὴν ἀκροτάτην ἀνάπτυξιν τῆς προσαρμογῆς εἰδικῆς τινος λειτουργίας εἰς ὀργανισμὸν μορφολογικῶς περιπλοκώτατον, λειτουργίας συγχεομένης παρὰ τοῖς προγόνοις αὐτοῦ πρὸς τὴν τῆς ἀρχικῆς θρέψεως. Παρουσιάζεται τέλος ὡς ἡ ἐσχάτη φυσιολογικὴ διαφορικότης τοῦ ἐνστίκτου τῆς ἀναπαραγωγῆς, καὶ μάλιστα ὡς ἀληθὲς προϊὸν προσόδου καὶ τελειοποιήσεως, ἀφοῦ δὲν ἐκδηλοῦται παρ' ἅπασι τοῖς ἀνθρώποις(*).

(*) Λυπούμεθα ὅτι δὲν δυνάμεθα ν' ἀφιερώσωμεν ἢ βραχυτάτην μνείαν εἰς ἀξιόλογον ἔρευναν, ἥτις ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ δημοσιεύεται. (Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νεοπλασμάτων ἐν γένει καὶ περὶ τοῦ καρκίνου ἰδίᾳ, ὑπὸ Α. Βασιλιέφ, (Ιατρικὴ Πρόοδος, 28 Ἀπριλίου 1894). Ὁ συγγραφεύς, βασιζόμενος ἐπὶ συνόλου ἱστολογικῶν καὶ ἐμβρυογονικῶν ἐρευνῶν, καθορίζει, ὡς συμπέρασμα, γενικὸν νόμον τῆς ἀναπαραγωγῆς, ὁ ὁποῖος ἐπιβεβαιοῖ καθ' ὅλα τὴν ἰδίαν ἡμῶν θεωρίαν. Ὁ συγγραφεὺς παρετήρησε πράγματι ὅτι «πᾶσα ὕλη, λαμβανομένη εἰς κανονικὴν κατάστασιν, ἀναπαράγεται τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ εἶνε κατωτέρα, δηλαδὴ ὀλιγώτερον περίπλοκος. Τὸ γεγονὸς εὐαπόδεικτον διὰ τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κυτταρώδη στοιχεῖα, βραδύτερον διὰ τοὺς ἱστοὺς τοὺς ἀποτελουμένους ὑπὸ τῶν στοιχείων τούτων, τέλος διὰ τοὺς ὀργανισμούς, εἶνε μάλιστα εὐαπόδεικτον καὶ διὰ τὴν ὅλην σειρὰν τῶν ὀργανισμῶν τούτων, καὶ τελευταῖον διὰ τὰς

11.—Τέλος, ἡ θεωρία, τὴν ὁποίαν ὑπεστηρίξαμεν, ἐπέβαλεν εἰς ἡμᾶς, νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐρωτικοῦ αἰσθήματος προΐσταται διανοητική τις ἐπεξεργασία (processus),

Ποία εἶνε αὕτη;

Εἰς τὸν καθορισμὸν ταύτης θέλομεν ἤδη ἀσχοληθῇ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

Ψυχολογικὴ θεωρία τοῦ ἔρωτος

Ἤχθημεν ὅπως ἐξετάσωμεν ἐν τῷ ἔρωτι τὴν ἐπικρατοῦσαν συμμετοχὴν τῆς διανοητικῆς ζωῆς, προβάλλοντες λόβους ἐξηγμένους ἐκ τῆς ἐξελίξεως τοῦ γενετησίου ὁρμεμφύτου ἐν τῷ **φύλῳ**.

Ἐνταῦθα θέλομεν δικαιολογήσει τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, ἐπισκοποῦντες, κατὰ τὴν αὐτὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως τὰς παραλλήλους φυλογονικὰς μεταβολὰς τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς διανοίας, ὡς καὶ τὴν ἀμοιβαίαν αὐτῶν ἐπίδρασιν. Θὰ εἶνε τότε εὐκολώτερον νὰ κατανοήσωμεν τὴν ὅλως ψυχολογικὴν ἡμῶν θεωρίαν τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ἔρωτος.

§ 1. — Μόλις εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπομνήσωμεν τὰς στενὰς σχέσεις τῆς συγκινητηρίου ἐξελίξεως πρὸς τὴν διανοητικὴν ἐξέλιξιν, τῶν ὁποίων ἄλλως

κοινωνίας. Οὕτω, λόγου χάριν, ἐξηγεῖται τὸ γεγονός, καθ' ὃ «αἱ κατώτεραι κλάσεις παρουσιάζουν γεννητικότητα κατὰ πολὺ ἀνωτέραν τῆς τῶν ὑψηλῶν κλάσεων».

Ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀπόψεως, ὁ Ἔρως, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ ἀναπαραγωγὴ εἶνε ἡ μᾶλλον περιωρισμένη, σχετικῶς (ἀπόλυτος ἀποκλειστικότης, περιοριζομένη εἰς ἓν μόνον πρόσωπον) δέον συνεπῶς νὰ καταλάβῃ, κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς αὐτῆς σειρᾶς. Ἀλλ' ὁ ὅρος οὗτος εἶνε ἐντελῶς σύμφωνος πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς ἄκρας διαφορικότητος, ἥτις εἶνε τὸ κύριον αὐτοῦ χαρακτηριστικόν, καὶ κατὰ ταῦτα, δύναταί τις νὰ συμπληρώσῃ τὴν σειρὰν τῶν ἀποδείξεων, τὰς ὁποίας ἀπηριθμήσαμεν, προσθέτων καὶ τὸν βιολογικὸν τοῦτον λόγον.

ἐποιησάμεθα μνείαν. Παρὰ τοῖς ζῴοις καὶ παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, αἱ δύο αὗται σειραί, ὄχι μόνον ἐξελίσσονται βαθμηδὸν καὶ παραλλήλως ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξέλιξις αὐτῶν δὲν ἐπιτελεῖται, πολλοῦ γὲ καί δεῖ, ἐν παραλληλισμῷ ἀδιαφόρῳ καὶ ἀγόνῳ. Ἐπιδρῶσι τοὐναντίον ἡ μὲν ἐπὶ τῆς δέ, παραμένουσαι ἐν διηνεκεῖ ἀμοιβαίᾳ σχέσει ἐξαρτήσεως, καθ' ἣν ὁ σταθμός, τὸν ὁποῖον διανύει ἡ μέν, ἐπιδρᾷ πάραυτα ἐπὶ τῆς πορείας τῆς ἑτέρας.

Εἶνε πράγματι δυνατὸν νὰ προβῇ τις εἰς διδακτικὴν σύγκρισιν μεταξὺ τῶν διαδοχικῶν περιόδων ἑκάστης τῶν δύο τούτων ἐξελίξεων, ἡ ὁποία θέλει ἀποδείξει εἰς ἡμᾶς ὅτι εἰς τὴν μεσολάβησιν τῶν διανοητικῶν φαινομένων, ἀντιστοιχοῦν τροποποιήσεις ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ αἰσθήματος.

Εἴδομεν ὅτι ὑφίστανται ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ γενετησίου ἐνστίκτου δύο στάδια ὅλως διάφορα· τὸ στάδιον καθ' ὅ ὑπάρχει ὁ χαρακτὴρ τῆς ἀφύλου καὶ ἐκεῖνο καθ' ὅ ὑφίσταται ὁ χαρακτὴρ τῆς διακρίσεως τῶν φύλων.

Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ τελευταίου τούτου χαρακτῆρος, ἡ διαφορικότης παρουσιάζει, συνεχιζομένη καὶ βαθμηδόν, τὴν διάκρισιν τῶν δύο φύων **μετ' ἐπιλογῆς· τὴν σχετικῶς συστηματοποιημένην ἐπιλογήν**, καὶ τέλος τὸν **ἔρωτα**.

Εἶνε περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἐπὶ μακρότερον χρόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μὴ διάκρισιν τῶν φύλων.

Τὸ κύριον αὐτῆς χαρακτηριστικὸν συνίσταται ἐν τῷ ἐλαχίστῳ τῷ στοιχειώδει βαθμῷ διαφορικότητος τῆς λειτουργίαν, τὴν ὁποίαν ἐκπροσωπεῖ, καὶ ἡ ὁποία συγχεομένη φυσιολογικῶς πρὸς τὰς λειτουργίας τῆς θρέψεως, δὲν διαθέτει ἀκόμη ἀνατομικῶς ἴδια ὄργανα. Δὲν δύναταὶ τις ἄρα νὰ ὁμιλήσῃ λογικῶς ἐνταῦθα οὔτε περὶ φαινομένων διανοητικῶν οὔτε περὶ καταστάσεων φιλητικῶν.

Κατὰ τὴν περίοδον, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὴν διαφορικότητα τῆς διακρίσεως τῶν φύλων, ἡ λει-

τουργία ἀπεμονώθη, ὄργανον ἰδιαίτερον ἀνεπτύχθη. Εἰς τὴν διάκρισιν ταύτην τῶν φύλων, ἥτις ἀσκεῖται ἀκόμη **ἄνευ ἐπιλογῆς**, ἀντιστοιχεῖ ἤδη ἡ ὕπαρξις συνειδήσεως στοιχειώδους.

Πρόκειται μόνον περὶ εἰδῶν τινων ζώων, σχετικῶς ὑποδεεστέρων (ἐντόμων, ὀστρακωδέρμων, ἰχθύων)· καὶ ἡσυνείδησις αὕτη δὲν συνεπάγεται, ὡς εἶνε εὐνόητον, ἢ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν λίαν σχετικὴν, ἥκιστα ἐκτεταμένην, περιοριζομένην εἰς τὴν συνείδησιν τῶν percepts (*), κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ Romanes, ἤτοι εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἰδιαιτέρων αἰσθηματικῶν παραστάσεων. Ὁ προουρισμὸς τῶν ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι παραμένουν ἁπλαῖ, ἰδιάζουσαι, συγκεκριμέναι, δὲν δύνανται ἐνταῦθα νὰ ἀποκτήσῃ ἐπὶ τῶν φαινομένων τῆς ἀναπαραγωγῆς ἢ ἐπίδρασιν μετρίαν.

Παρὰ τοῖς ἀνωτέροις ζώοις τοὐναντίον, λόγῳ ὑψηλοῦ ἤδη βαθμοῦ διαφορικότητσς, ἐνεφανίσθησαν οἱ κάλούμενοι δευτρεύοντες γενετήσιοι χαρακτῆρες, καὶ τὸ σπουδαῖον φαινόμενον τῆς ἐπιλογῆς.

Παρὰ τοῖς μαστοφόροις,, τοῖς πτηνοῖς, αἱ διανοητικαὶ λειτουργίαι εἶνε ἤδη ἀρκούντως ἀνεπτυγμέναι, ὅπως ἐπιτρέψουν τὴν ἐμφιλοχώρησιν ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ (processus) τῆς ἀντιδράσεως, τῇ συνταυτιζομένῃ τέως πρὸς τὸν καθαρὸν αὐτοματισμὸν, σταδίου τινὸς ἐγκεφαλικῆς ἐργασίας, δυναμένης αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν νὰ τροποποιήσῃ τὰς συνεπείας τῆς διεγέρσεως.

Τὰ ζῷα ταῦτα ἀπολαύουν πράγματι — καὶ ὑπάρχουν πολυάριθμοι παρατηρήσεις ὑποστηρίζουσαι τὸ τοιοῦτον — τῆς συνειδήσεως τῶν ὡς ἄνω percepts, ἤγουν, τοῦ συνδιασμοῦ ἁπλῶν ἰδεῶν, τοῦ δυνατοῦ συνδιασμοῦ ἰδεῶν συγκεκριμένων ἰδιαιτέρως, ἀποτελοῦντος τρόπον τινὰ ἰδέας συνθέτους,

(*) V' Romanes. L'évolution mentale chez l' homme, Paris 1891. L' évolution mentale chez les Animaux, Paris. Alcan, 1890.

τὰς ὁποίας ὁ Romanes χαρακτηρίζει ἐπακριβέστερον «συνδυασμοὺς αὐτομάτους, ἀποτελουμένους ἄνευ προθέσεως, ἀφῃρημένας ἐννοίας μηκέτι γενομένας ἀντιληπτάς».

Εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ συμπεράνῃ τὶς ὅτι, ἂν αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ γενετησίου ἐνστίκτου, αἱ πρότερον ἀρχέγονοι καὶ ἁπλαῖ, ἐπεπλέχθησαν δι᾿ ἐκλογῆς ὡρισμένης τοῦ ἀτόμου, τὸ τοιοῦτον ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι αἱ διεγέρσεις προκαλοῦν (*), ἐπὶ πλέον τῶν ἀνταποκρίσεων τῶν καθαρῶς αὐτομάτων καὶ δι᾿ αὐτὸ μόνον πάντοτε ὁμοίων πρὸς ἑαυτάς, ὅτι συνεπιφέρουσι διανοητικὰ συνεπακόλουθα ἐπιδεκτικὰ ἵνα ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς ἐπακολούθου ἀντιδράσεως καὶ νὰ καταλείπωσιν ἴχνη ἐν τῇ μνήμῃ. Ἀποβαίνει προφανὲς, λόγου χάριν, ὅτι οἱ διάφοροι τρόποι τῆς ἐπιλογῆς, τὴν ὁποίαν συνεπάγεται ὁ ἀγὼν περὶ κτήσεως τῶν θηλειῶν, ὅτι ἡ ἀντίληψις τῶν αἰσθητικῶν ἐντυπώσεων, τὰς ὁποίας ἀνακαλύπτει τις ἐν αὐτῇ, μαρτυροῦσι περὶ τῆς σπουδαιότητος, τὴν ὁποίαν προσλαμβάνει κατ᾿ αὐτὴν ἡ ἀναμφισβήτητος μεσολάβησις μορφῆς σχετικῶς ὑψηλῆς τῆς ἐγκεφαλικῆς ἐνεργητικότητος. Τούτου τιθεμένου καὶ λαμβανομένου ὑπ᾿ ὄψιν ὅτι παρὰ τοῖς ἀνωτέροις ζῴοις ἡ ἐνεργητικότης αὕτη εἶνε ἱκανὴ νὰ πλουτίζεται διὰ νέων προσκτήσεων, νά ὑψοῦται μάλιστα μέχρι τῆς κατανοήσεως ἐννοιῶν τινων (concepts), θὰ εὕρωμεν εὐχερῆ μετάβασιν πρὸς τὰς ἐκλογὰς τοῦ γενετησίου ὁρμεμφύτου, τὰς σχετικῶς συστηματοποιημένας παρ᾿ αὐτοῖς καὶ παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἡ τοιαύτη συστηματοποίησις ἐξικνεῖται ἐνίοτε εἰς τὸ ἀπόλυτον.

Ἡ σύντομος αὕτη ἄποψις τοῦ συνόλου ἀποδεικνύει καλῶς τὴν ταχέως αὔξουσαν δρᾶσιν τὴν ὁποίαν προσκτᾶται ἐν ταῖς ἐκδηλώσεσι τοῦ ἐνστίκτου τῆς ἀναπαραγωγῆς, ἡ μεσολάβησις ἐπεξεργασιῶν διανοητικῶν, καὶ πῶς αὗται ἀπολήγουν εἰς

(*) Romanes. L'évolution mentale chez l' homme. (tr. fr. de M. de Varigny) σελ. 87.

τὸ νὰ δεσπόσουν ἐν μέρει, ἐν τῇ παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ διαμορφώσει τοῦ ἔρωτος, καθ' ἣν ἡ ἐνεργητικότης αὐτῶν ἐξικνεῖται τότε εἰς τὸν ἀνώτατον αὐτῆς βαθμόν.

Οὕτω θὰ ἐκπλαγοῦν ὀλιγώτερον οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται διὰ τὸν ἐπικρατέστερον προορισμόν, τὸν ὁποῖον θὰ ἴδουν ἡμᾶς ἀποδίδοντας εἰς τὴν διάνοιαν ἐν τῷ ἔρωτι.

Τὸ ἐρωτικὸν αἴσθημα, ὡς εἴδομεν ἤδη, εἶνε κατάστασις φιλητική, εἰδική, εἴτε διότι εἶνε ἀσυνταύτιστος πρὸς πᾶσαν ἑτέραν, εἴτε διότι τὸ ὑποκείμενον, ὅταν ἡ κατάστασις αὕτη ἐκδηλοῦται παρ' αὐτῷ, ἀναγνωρίζει αὐτὴν πάραυτα ὡς διάφορον πασῶν τῶν λοιπῶν συγκινήσεων. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς τοιαύτης καταστάσεως εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν ὀργανώσεως πληρεστέρας τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως, ἥ μόνη ἄλλως, τῆς ὁποίας, τὸ στάδιον εἶνε ἐπιδεκτικόν, ἵνα ἀποτελέσῃ σύνθεσιν τῶν ἀναγκαίων συνδυασμῶν. Τούτου ἕνεκα, ἐπικαλούμενοι τὴν μεσολάβησιν μόνον τῶν δεδομένων τοῦ γενικοῦ μηχανισμοῦ τῆς γνώσεως, θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐκθέσωμεν τὸν μηχονισμὸν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ἐξηγεῖ τὴν γένεσιν τοῦ ἔρωτος παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ.

§ 2.—Ἂς ὑπομνήσωμεν ὅτι ἐν τῇ κανονικῇ, τῇ φυσιολογικῇ καταστάσει, δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν μετὰ τῶν P. Bloch καὶ Onanoff(*), παρὰ τῶν ὁποίων παραλαμβάνομεν τὴν περὶ τούτων περιγραφήν, τὰς πράξεις τῆς εἰσδοχῆς τῶν παραστάσεων ὡς ἀναγνωριζούσας τὸν ἀκόλουθον μηχανισμόν.

Κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τούτους, ὅταν ἐπιφάνειά τις ἐπιδεκτικὴ αἰσθήσεως προσδέχεται διέγερσιν Ε, ἡ διέγερσις αὕτη, μεταβιβάζεται κατ' ἀρχὰς διὰ τῶν κεντρομόλων νεύρων πρὸς τὰ κατώτερα αὐτόματα κέντρα. Φθάνουσα ἐκεῖ σταθμεύει εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων, καὶ προκαλεῖ διὰ τῆς σχετικῆς λειτουργίας τῶν κινητηρίων νεύρων τῆς αὐτῆς

(*) P. Bloch et Onanoff. Maladies. Paris, 1892).

σφαίρας κίνησίν τινα. Εἶναι οὗτος ὁ μηχανισμὸς ὁ γνωστὸς τῆς ἁπλῆς αὐτομάτου κινήσεως.

Ἀλλὰ ἡ Ε δὲν σταθμεύει πάντοτε εἰς τὸ κατώτερον τοῦτον ὄροφον, καί, ἂν συνεχίσῃ τὸν δρόμον αὐτῆς, φθάνει εἰς τὰ ἀνώτερα κέντρα. Ἀλλ' ἡ διέμερσις ἡ παριστανωμένη ὑπὸ τῆς Ε δὲν εἶναι ποτὲ ἁπλῆ, καί, μολονότι φαίνεται τοιαύτη, ἐνίοτε ἀποτελεῖται ὑπὸ ἀριθμοῦ τινος στοιχείων. Ἐκεῖ λόγου χάριν, ἔνθα ἡ αἴσθησις τῆς ἁφῆς παρίσταται μόνη λειτουργοῦσα, δύναταί τις ν' ἀποκαλύψῃ ἐν τούτοις διὰ τῆς ἀναλύσεως τὴν λειτουργίαν ὁλοκλήρου σειρᾶς πολυπλόκων φαινομένων. Ὄχι μόνον γεννῶνται οὕτως ἐντυπώσεις τῆς ἁφῆς, ἀλλὰ παράγονται καὶ μυϊκαὶ διεργέρσεις, προερχόμεναι ἐκ τῶν κινήσεων τῶν ἐκτελουμένων ὑπὸ τῶν μυῶν, ὅπως θέσεως τὸ μέλλος εἰς τὰς ἀλληλοδιαδόχους στάσεις τὰς ἀναγκαίας διὰ τὴν ἐπαφήν, ἐκ τῶν ὀπτικῶν διεγέρσεων, κ.λ.π.

Τὰ διάφορα ταῦτα στοιχεῖα τῆς αἰσθήσεως μεταβιβασθέντα εἰς τὰ ἀνώτερα φλοιώδη κέντρα ἀποχωρίζονται, καθόσον ἕκαστον αὐτῶν δέον νὰ μεταβῇ εἰς τὴν εἰδικὴν χώραν τοῦ εἰδικοῦ αὐτοῦ κέντρου (κέντρου τῶν στοιχείων τῆς ἁφῆς, τῶν στοιχείων τῆς μυικῆς αἰσθήσεως, τῶν ὀπτικῶν στοιχείων κλπ.) Τελεῖται ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ χώρᾳ διάφορος συνδυασμὸς μεταξὺ τῶν νέων τούτων εἰσφορῶν καὶ τῶν ἰχνῶν τῶν στοχείων, τὰ ὁποῖα ἀπετυπώθησαν προηγουμένως. Ἡ ἐνέργεια τοῦ συνδυασμοῦ τούτου, ἡ ὁποία καταλήγει εἰς ἐπιλογήν, δὲν εἶναι ἕτερόν τι ἢ τὸ **στάδιον τῆς εἰσδοχῆς τῶν παραστάσεων.**

Προκύπτει ὡς πρῶτον ἀποτέλεσμα ἡ λειτουργία ἀνωτέρου κινητηρίου κέντρου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπακολουθεῖ κίνησις δι' ὁδοῦ κεντρόφυγος. Ἡ κίνησις αὕτη, ἐν τῇ πραγματώσει αὐτῆς, εἶναι παράγων ἐντυπώσεων, αἱ ὁποῖαι γεννῶσιν ἀφ' ἑτέρου διεργέρσεις, αἱ ὁποῖαι διατρέχουν ὡσαύτως τὰ κεντρομόλα νεῦρα· καὶ τότε, καθ' ὅσον τὰ στοιχεῖα

τῶν δευτερευουσῶν τούτων ἐντυπώσεων ἐπιστρέφουν ἢ μὴ εἰς τὰ αὐτὰ μέρη τῶν εἰδικῶν κέντρων, ἡ αἴσθησις ἢ εἰσδοχὴ τῶν ἐντυπώσεων καλεῖται **ἐνσυνείδητος** ἢ μή.

Ἡ συνείδησις ἄρα ἀποτελεῖται ἐκ τῆς συνταυτίσεως τῶν ἐπιτυγχανομένων διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπιστροφῆς γνωρισμάτων πρὸς τὰς διανοητικὰς παραστάσεις, τὰς ὁποίας αὐτὰ ταῦτα τ'ἀντικείμενα ἐπροκάλεσαν προηγουμένως. Πολλαὶ ἐγκεφαλικαὶ διαταράξεις, φύσεως παθολογικῆς, ὁ ὑστερισμὸς ἰδίως, ἔχουσιν ὡς ἀποτέλεσμα ἀτελῆ λειτουργίαν τῆς κανονικῆς ταύτης συνεπείας.

Ἀλλ' ὁ ψυχολογικὸς μηχανισμὸς τοῦ ἔρωτος στηρίζεται τοὐναντίον ἐξ ὁλοκλήρου ἐπὶ ἀναλόγου λειτουργίας κανονικῆς καὶ οὐχὶ παθολογικῆς, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε θὰ ἦτο σχεδὸν ἐπιτετραμμένον νὰ θεωρηθῇ «ἡ ἀνικανότης περὶ τὸ ἐρᾶν» νοουμένη ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἀποδίδουν εἰς αὐτὴν οἱ μυθιστοριογράφοι καὶ ὄχι οἱ ἰατροί, ὡς ἡ συνέπεια διαταράξεως τῆς λειτουργίας τοῦ αὐτοῦ μηχανισμοῦ τῆς αἰσθήσεως ἢ εἰσδοχῆς τῶν παραστάσεων. Ὁ ἔρως γεννᾶται πράγματι, ἐξ εἰδικῆς ἐνσυνειδήτου αἰσθήσεως, καὶ ἰδοὺ πῶς κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν.

Εἶνε γεγονὸς παρατηρημένον καὶ γνωστότατον, ὅτι κατὰ διάρκειαν τῶν διαφόρων γεγονότων τοῦ βίου ἡμῶν—τέρψεων καλλιτεχνικῶν ἢ γεγονότων πεζῶν, κοινῶν ἢ σπουδαίων ἐκδηλώσεων τοῦ κοινωνικοῦ ἢ ἀτομικοῦ βίου, αὐτῶν τούτων τῶν αἰσθηματικῶν πειραμάτων,—αἱ ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας ἀποκομίζομεν, δύνανται νὰ προσλάβουν, εὐθὺς ὡς ἀναπτυχθῇ παρ' ἡμῖν τὸ γενετήσιον ἔνστικτον, σφραγῖδα ἰδιάζουσαν εἰς τὴν σύνδρομον ἐξέγερσιν τοῦ ἐνστίκτου τούτου, καὶ ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποτυποῦνται ἴχνη τῶν εἰδικῶν στοιχείων τῶν ἐντυπώσεων, τούτων, ἐνσυνειδήτων ἢ μή.

Ὡς πρὸς τοῦτο, ἡ ψυχολογία τῶν ἀσυνειδήτων φαινομένων διδάσκει ἡμᾶς ὅτι τὰ διάφορα στοιχεῖα,

ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ἑκάστη τῶν πολλαπλῶν τούτων ἐντυπώσεων, ἀποτυποῦνται εἰς τἀντίστοιχα αὐτῶν κέντρα, ἂν δὲν ἐγένοντο ἀντιληπταὶ αὗται ἐνσυνειδήτως, καὶ ὅτι οὕτω, μὴ ἐπιδεκτικαί ἐπαναμνήστως, δὲν ἐξαλείφονται οὐχ᾿ ἧττον, ἀλλὰ παραμένουν ἐν καταστάσει ἐντυπώσεων ὑπνωττουσῶν, ἀσυνειδήτων, αἱ ὁποῖαι δύνανται μεταγενεστέρως ν᾿ ἀποτελέσουν ἀληθεῖς συνθέσεις.

Οἱ συνδυασμοὶ οὗτοι ἐπιτελοῦνται, ὡς εἴδομεν, συμφώνως πρὸς ποιάν τινα ἐπιλογήν. Μηχανικῶς ὑπείκοντες ἐνταῦθα εἰς τὴν λογικὴν τῶν παριστάσεων, ἡ ὁποία ἀσκεῖ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς ἔξω παντὸς ἐνσυνειδήτου ἐλέγχου, σχηματίζονται συνδυασμοί, τῶν ὁποίων ἡ συνέπεια ἐν τῇ ἰδιαζούσῃ ταύτῃ περιστάσει εἶνε ὁ σχηματισμὸς συνθέτου εἰκόνος, τῆς ὁποίας ὁ κοινὸς δεσμὸς ὑπῆρξεν ὁ χαρακτὴρ ὁ συνδυασθεὶς μετὰ τῆς ἐντυπώσεως χάρις εἰς τὸ γεγονὸς τῆς συνδρομῆς τῆς διεγέρσεως τοῦ γενετησίου ἐνστίκτου καθ᾿ ἣν στιγμὴν ἔλαβεν αὕτη χώραν. Ἡ εἰκὼν αὕτη παρουσιάζει τοῦτο τὸ ἰδιαίτερον, ὅτι παραμένη οὕτω λανθάνουσα, ἀγνοουμένη ὑφ᾿ ἡμῶν τῶν ἰδίων, λόγῳ τοῦ ἀρχικῶς ἀσυνειδήτου τῶν στοιχείων της. Ἀλλ᾿ ἐν τῇ περὶ ἧς πρόκειται περιστάσει παριστᾷ πράγματι τὸν οἱονεὶ συνθετικὸν τύπον τῶν ἰδιαιτέρων προτιμήσεων τοῦ ἀτόμου ὑπὸ τὴν γενετήσιον ἔποψιν, ἀφοῦ προκύπτει ἐκ τοῦ εἰδικοῦ αὐτῆς τρόπου τοῦ συνδυασμοῦ. Εἶνε τρόπον τινὰ εἰκὼν ἰδεώδης τῆς γυναικός, τὴν ὁποίαν τὸ ἄτομον θεωρεῖ ὡς τὴν τελειοτέραν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, καὶ ἐπὶ πλέον ἔσται πεπροικισμένη λόγῳ τῆς εἰς τὸν σχηματισμὸν αὐτῆς συμμετοχῆς τῶν γενετησίου ἀρχῆς στοιχείων, ὑπὸ πάντων τῶν χαρακτήρων τῶν ἐπιδεκτικῶν, ἐν τῇ ἰδιοσυγκρασίᾳ τοῦ ὑποκειμένου, ἵνα παροξύνωσι τὴν γενετήσιον ὁρμήν.

Ἡ εἰκὼν αὕτη θὰ παραμείνῃ οὕτω διὰ μέσου τοῦ χρόνου, ὑποβοηθουμένη τόσῳ ἐν τῇ διατηρήσει αὐτῆς, ὅσῳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ αὐξήσει αὐτῆς, ὑπὸ τῶν

καθημερινῶν εἰσφορῶν, τὰς ὁποίας θὰ προσδέχεται· καὶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ προσκτήσηται ἔντασιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλην. Ἕκαστος κανονικός, φυσιολογικὸς ἔφηβος κέκτηται οὕτως, ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ, τὴν ἀσυνείδητον ταύτην σύνθεσιν, ἡ ὁποία οὐδὲν ἕτερον παρουσιάζει ἢ δύναμιν τοῦ ἐρᾶν λανθάνουσαν, ἔρωτα δυναμικόν.

Ποία ἡ μεταγενεστέρα τύχη τοῦ εἰδικοῦ καὶ ἀγνοουμένου τούτου συνδυασμοῦ; Ἂν κατορθώσῃ οὗτος νὰ ὑπερβῇ τὸν φαεινὸν οὐδὸν τῆς συνειδήσεως, θὰ παραγάγῃ διὰ τοῦ γεγονότος τούτου καὶ μόνου τὸν ἔρωτα· καὶ πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ ἐν τῇ πραγματικότητι νὰ εὑρεθῇ τὸ φέρον αὐτὸν ὑποκείμενον ἐνώπιον γυναικός, τῆς ὁποίας τὰ γνωρίσματα ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ τῆς ἰδανικῆς αὐτοῦ εἰκόνος, ἵνα αἱ διὰ τῶν αἰσθήσεων αὐτοῦ εἰσενεχθεῖσαι ἐντυπώσεις, ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς συναντήσεως ταύτης, ἐξεγείρουσαι τὰς ὁμοίας λανθανούσας καὶ προηγουμένας τῶν τορινῶν διεγέρσεις, προσδίδουσιν εἰς αὐτὰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐνσυνειδήτου διὰ τῆς πράξεως τῆς ἀντιλήψεως, τὴν ὁποίαν θὰ προκαλέσῃ ἡ ἀναγκαία συνταύτισις τῶν μὲν μετὰ τῶν δέ. Ἐκ τῆς συνταυτίσεως τῶν δύο διανοητικῶν παραστάσεων, τῆς σχηματισθείσης ἀσυνειδήτου εἰκόνος, τῆς συνθέσεως ταύτης τοῦ ἰδανικοῦ τύπου τῆς ἐρωμένης, συγχεομένης τότε μετ᾽ ἐκείνης, τῆς ὁποίας προκαλεῖ τὴν γένεσιν ἡ παροῦσα θέα τοῦ πραγματικοῦ προσώπου, θὰ προκύψῃ ἡ συνείδησις. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ἀντίληψις **προσωπικὴ** θὰ διαδεχθῇ παρὰ τῷ ὑποκειμένῳ τὴν παλαιὰν **ἀσυνείδητον** ἀντίληψιν καὶ θ᾽ ἀποτελέσῃ τὴν ἔντονον καὶ αἰφνιδίαν ἀποκάλυψιν τοῦ ἔρωτος (*).

(*) Ὁ Μὰξ Νορδάου εὐηρεστήθη νὰ παρατηρήσῃ εἰς ἡμᾶς, προκειμένου περὶ τοῦ ὑπομνήματος ἡμῶν **Ὁ ἔρως εἶνε παθολογικὴ κατάστασις;** (Rev. phil. Mars 1893), ὅτι ἐν προηγουμένῃ χρονολογικῶς ἐρεύνῃ αὐτοῦ (Paradoxa. Leipzig, 1886)—τὴν ὁποίαν λυπούμεθα ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἠγνοοῦμεν—εἶχεν αὐτὸς οὗτος πρὸ ἡμῶν ἰδέαν ἀνάλογον περὶ τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ἔρωτος.«Δὲν ἀγα-

Κατ' ἄλλας περιπτώσεις, ἡ εἰκὼν δυνατὸν νὰ ὑποστῇ διαφόρους ἀλλοιώσεις, τὴν ἐξάλειψιν σὺν τῇ ἡλικίᾳ καὶ δι' ἔλλειψιν συντηρήσεως, τὴν ὑπερβολὴν σὺν τῇ καλλιεργείᾳ τῶν γενετησίων μεριμνῶν, ἀπολήγουσαν εἰς τὴν πλαναίσθησίαν δι' ἐξωτερικοποιήσεως (exteriorisation), ἤτοι εἰς τὸν ἔρωτα τοῦ μυστικισμοῦ.

§ 3.—Ἤδη, ὅτε καθωρίσαμεν τὸν ψυχολογικὸν μηχανισμὸν τοῦ ἔρωτος, ἀφοῦ τρόπον τινὰ ἀναπαραστήσαμεν τὴν γένεσιν τοῦ αἰσθήματος τούτου, ὑπολείπεται εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξετάσωμεν μέχρι τίνος σημείου ἡ θεωρία ἡμῶν συμφωνεῖ μετὰ τῶν γεγονότων. Εἴχομεν ζητήσει (*) ὑπὲρ τοῦ ὁρισμοῦ ἡμῶν τὸ εὐεργέτημα ἑνὸς «προσωρινοῦ a priori», δέον ἤδη ν' ἀποδείξωμεν, ὅτι δικαιολογεῖται a posteriori.

Ὅ,τι εἶνε γνωστὸν ἤδη περὶ τῶν βάσεων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβασίσθημεν, θέλει διευκολύνει τὸ ἔργον ἡμῶν.

πῶμεν ἕτερον ὄν, ἀλλὰ ἰδεῶδες τι, τὸ ὁποῖον ἐσχημάτισεν ὁ ἴδιος ἡμῶν ὀργανισμός. Ἡ γενετήσιος ἀνάγκη εἶνε ἡ ἀναζήτησις ἐνσαρκώσεως τοῦ ἐνδομύχου ἰδεώδους» ὁ ἔρως εἶνε ἡ ἐνδόμυχος πεποίθησις ὅτι εὕρομεν τὴν ἐνσάρκωσιν ταύτην. Τὸ ἀγαπώμενον ὑποκείμενον εἶνε ἡ ἐξωτερίκευσις τοῦ ἐνδομύχου ἰδεώδους. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ συγγραφεὺς περιωρίσθη εἰς μόνον τὰς σκέψεις ταύτας καὶ δὲν παρέχει ἡμῖν τὴν ἐλαχίστην ἰδέαν περὶ τῆς συστάσεως τοῦ ἰδεώδους τούτου, τοῦ ὁποίου τὸ σύνυθες ἐνσυνείδητον θὰ καθίστα αὐτὸ διάφορον τοῦ ἡμετέρου, ἡ θεωρία αὐτοῦ ἀπομακρύνεται ἀκόμη τῆς ἡμετέρας, καθόσον ἐμπνέεται, μέχρι ἑνὸς σημείου, ὑπὸ ἄλλας ἐπόψεις, ἀπὸ τῆς δοξασίας τοῦ φὸν Χάρτμαν. «Ἕκαστον κανονικὸν ἄτομον, λέγει πράγματι ὁ Μὰξ Νορδάου, ἔχει τὴν ἀσυναίσθητον ἐντύπωσιν τῶν ἰδιοτήτων, τὰς ὁποίας δέον νὰ κέκτηται τὸ ἑτερόφυλον ἄτομον, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς μετ' αὐτοῦ ἑνώσεώς του θὰ πραγματοποιήσῃ τεκνογονίαν πεπροικισμένην διὰ τῶν ἰδιοτήτων τούτων». Οὐχ' ἧττον δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ διαμφισβητήσωμεν ὅτι ὑφίσταται ποιά τις ἀναλογία μεταξὺ τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ συγγραφέως τούτου καὶ τῶν ἰδεῶν, ὑπὲρ τῶν ὁποίων συνηγοροῦμεν.

(*) Κεφ. Δ. σελ. 41

Ἐν πρώτοις, ἡ **ἀποκλειστικὴ συστηματοποίησις τῆς γενετησίου ὁρμῆς** ἐπὶ **ὡρισμένου ἑτεροφύλου ὑποκειμένου** εἶχεν ἐπιτρέψει εἰς ἡμᾶς νὰ παραστήσωμεν τὴν διαφορικότητα τοῦ ἔρωτος ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἐκδηλώσεων τοῦ γενετησίου ὁρμεμφύτου καὶ νὰ θεωρήσωμεν αὐτὸν ὡς ὀντότητα συγκινητήριον, διακεκριμένην, εἰδικήν, ἀσυνταύτιστον μετὰ παντὸς ἑτέρου αἰσθήματος.

Ἕτερον χαρακτῆρα παρέσχεν εἰς ἡμᾶς ἡ **εἰδικὴ ἐπεξεργασία** (processus), τὴν ὁποίαν περιεγράψαμεν εἰς τὰς προηγουμένας σελίδας, καὶ τὴν ὁποίαν ἐπεκαλούμεθα, προσεπιμαρτυρόμενοι τὸ ἐνσυνείδητον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου συνοδεύεται ὁ ἔρως, ὅπως διεξηγήσωμεν τὴν ἀπόλυτον ἀποκλειστικότητα τῆς συστηματοποιήσεως ταύτης.

Ἀλλ' ἡ ἀναζήτησις τῶν ἀρχῶν τῆς ἐκλογῆς ἐν τῇ ζωϊκῇ σειρᾷ ἐπληροφόρησεν ἡμᾶς περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς ἐπιλογῆς ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν μορφῶν τοῦ ἐνστίκτου τῆς ἀναπαραγωγῆς καὶ περὶ τῶν στενῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι συνδέουσι τὴν συγκινητήριον ἀνάπτυξιν μετὰ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως, καθορίζουσαι οὕτω προφανῆ τὴν συνοχὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων χαρακτήρων τοῦ ἔρωτος —ἀπολύτου ἀποκλειστικότητος τῆς ἐκλογῆς, εἰδικευμένης διανοητικῆς ἐπεξεργασίας—οἵτινες διεφωτίζοντο τοῦ λοιποῦ ἀμοιβαίως.

Ἂς ὑπομνήσωμεν ἐν τῷ ἔναντι βραχεῖ πίνακι τὴν συγκριτικὴν ταύτην πρόοδον τῶν διαφόρων ἐξελικτικῶν ἐπεξεργασιῶν.

Ἀπαραλλάκτως ὡς ἡ συνείδησις τῆς νοήσεως ὁ ἔρως κατέχει τὴν ἀνωτέραν θέσιν ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ καὶ προσιδιάζει ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἶνε τὸ ἀκρότατον σημεῖον τῆς ἐξελίξεως τοῦ γενετησίου ἐνστίκτου, σημεῖον πέραν τοῦ ὁποίου δὲν εὑρίσκονται πλέον ἢ αἱ νοσηραὶ διαστροφαί, καὶ ἐντεῦθεν τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται αἱ ἐκδηλώσεις, αἱ σχετιζόμεναι πρὸς τοὺς διαφόρους σταθμοὺς τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως.

Οὕτως ὡς ἡ νόησις, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖ καὶ συμπληροῖ τὰς κατωτέρας μορφὰς τοῦ διανοεῖσθαι, ὁ ἔρως ἀντλεῖ ἐξ ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ γενετησίου ὁρμεμφύτου καὶ συνενόνει αὐτὰς εἰς νέαν σύνθεσιν. Τὴν σύνθεσιν ταύτην ἀνελύσαμεν εἰς τὰ στοιχεῖα αὐτῆς· εἶνε ταῦτα δύο κατηγοριῶν, τὰ μὲν ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν ἐντυπώσεων τῶν συλλεγομένων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βίου, καὶ διοργανουμένων διὰ τὸ φέρειν τὸν τύπον τῆς γενετησίου, σφραγῖδος, εἴτε ἄμεσον, εἴτε ἔμμεσον, ὅπως σχηματίσουν εἰκόνα τινά, ἔξω παντὸς ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως. Εἶνε δύναταί τις εἰπεῖν ποιά τις «γενικὴ ἰδέα» τοῦ ἔρωτος, ἰδέα μηκέτη γενομένη ἀντιληπτή, ἰδέα ἀσυνείδητος, ἀλλ' ἑτοίμη νὰ καταστῇ ἀντιληπτὴ καὶ εὐσυνείδητος, ἐξαπολύουσα τότε τὸν χείμαρρον τῶν συναισθημάτων, τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν εἰκόνων, τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν ἐλαυνόμενον ὑπὸ τῆς βαναύσου δυνάμεως τοῦ ἐνστίκτου.

Τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τῆς ὑποθέσεως ταύτης καὶ τὰ μόνα τελεσφόρα πρὸς παραγωγὴν αὐτῆς εἶνε αἱ ἐντυπώσεις αἱ διεγειρόμεναι διὰ τῆς τυχαίας συναντήσεως τῆς πραγματικῆς εἰκόνος, ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν προσχηματισθεῖσαν εἰκόνα. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ σύνθεσις ἔχει ἐπετελεσθῆ, ἡ γενικὴ ἰδέα προσλαμβάνει σύστασιν, ἡ σύλληψις ἀποβαίνει ἐνσυνείδητος, τὸ ἀφηρημένον καθίσταται συγκεκριμένον.

Καὶ ἐννοεῖ τις διατὶ νέος φιλητικὸς τόνος παρομαρτεῖ εἰς τὴν εὐσυνείδητον ταύτην κατάστασιν δὲν εἶνε πλέον ὁ ἁπλοῦς σαρκικὸς πόθος, ὁ συνοδευόμενος ὑπὸ συγκινήσεων, αἱ ὁποῖαι συστηματοποιοῦν αὐτόν, δὲν εἶνε οὔτε ὁ ἔρως πρὸς τὴν καλλονήν, οὔτε ὁ ἔρως πρὸς τὸ πνεῦμα ὁ καθοδηγῶν τὴν ἐκλογήν, οὔτε ἡ ἡδονὴ τῶν αἰσθήσεων, οὔτε ἡ ἡδονὴ τοῦ πνεύματος ἐξυψώνουσα τὴν προηγουμένην· εἶνε ἀπηλλαγμένος πάντων τούτων τῶν αἰτίων, τὰ ὁποῖα παραμένουν ἐν τῇ ὑποσυνειδήτῳ σφαίρᾳ, ὁπόθεν παρεσκεύασαν τὴν ἕλκυσιν αὐτοῦ, ὁ ἔρως, ἡ ἐπιτα-

Ἐνστικτον ἀναπαραγωγῆς ἐν τῇ φυλογόνῳ σειρᾷ			Ἐνστικτον ἀναπαραγωγῆς παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ
Χαρακτῆρες	Εἴδη	Διανοητικὴ ἀνάπτυξις	Χαρακτῆρες
Ἰδιότης τοῦ ἐμφύλου ἄνευ ἐπιλογῆς	Μαλάκια Ἰχθῦς	Συνείδησις	Κοινὴ γενετήσιος ὁρμή.
Ἰδιότης τοῦ ἐμφύλου μετ' ἐπιλογῆς φυσικῆς. (Ἀγὼν περὶ κατακτήσεως).	Πτηνὰ Μαστροφόρα	Συν. τῆς αἰσθήσεως.	Ἑνώσεις μετὰ σχετικῆς συστηματοποιήσεως τῆς γενετησίου ὁρμῆς
Ἰδιότης τοῦ ἐμφύλου μετ' ἐπιλογῆς ἑκουσίας. (Ἔρως παρὰ τῆς ζῴοις..	Ἀνώτερα ζῷα.	Συν. τῆς αἰσθήσεως.	Ἔρως ὑπὸ τὴν κοινὴν σημασίαν: συστηματοποίησις τῆς γενετησίου ὁρμῆς, σχετικὴ μετ' ἐπιφάσεως ἐρωτικῆς καὶ αἰτίων ἐνσυνειδήτων.
Ἰδιότης τοῦ ἐμφύλου μετ' ἐπιλογῆς διὰ φυσιολογικῆς εἰδικευμένης πνευματικῆς ἐπεξεργασίας (processus).	Ἄνθρωπος	Συν. τῆς νοήσεως.	Ἔρως, συστηματοποίησις τῆς γενετησίου ὁρμῆς ἀπόλυτος, ἔξω παντὸς ἐμφανοῦς αἰτίου.

κτικωτέρα μορφὴ τοῦ σαρκικοῦ πόθου, ὁ ἔρως ὁ ἀποτελούμενος ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἐρώτων καὶ ὁ ὁποῖος θέλει προξενήσει ἡδονὴν ἀποτελουμένην ἐκ πασῶν τούτων τῶν ἡδονῶν.

Είδικὴ συγκινητήριος ὀντότης, αἴσθημα ἀσυνταύτιστον πρὸς οἱονδήποτε ἕτερον γνωστὸν ἤδη, ἀπροσδιόριστον δι᾿ αὐτὸ τοῦτο, οὕτω παρίσταται συνεπῶς εἰς τὴν συνείδησιν, ἡ ὁποία βεβαιοῖ αὐτό· ἡ συνείδησις «δὲν γινώσκει ἢ σύνθέσεις, τὰς ὁποίας θεωρεῖ ἁπλᾶς καὶ αἱ ὁποῖαι εἶνε πράγματι τοιαῦται δι᾿ αὐτήν . . . » (G. Dumas).

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ἔρωτος, ἡ θέσις αὐτοῦ ἐν τῇ ἐξελίξει, ὡς καὶ ἡ ἀπόλυτος ἀποκλειστικότης, ἡ ὁποία προΐσταται τῆς ἐκλογῆς, διεξηγοῦν ἐπαρκῶς τὴν **σπανιότητα** αὐτοῦ. Δύναταί τις οὐχ᾿ ἧττον νὰ ἐξεύρῃ καὶ ἄλλον τινὰ λόγον τοῦ τοιούτου· ὅτι ὁ ἔρως δὲν εἶνε κατ᾿ ἀνάγκην ἀμοιβαῖος.

Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ παρετηρήσαμεν, προκειμένου περὶ τῆς ἐξετάσεως τῶν θεωριῶν τοῦ Σοπεγχάουερ, τοῦ φὸν Χάρτμαν καὶ τοῦ κ. Δελμπέφ, ὅτι τὸ ἀλάθητον τοῦ Ἀσυνειδήτου τὸ ἐξυπηρετοῦν τὸ δαιμόνιον τοῦ Γένους καὶ ἡ σαφὴς θέλησις τοῦ σπερματοζωαρίου ἢ τοῦ ὠαρίου εὑρίσκοντο ἀρκούντως παραδόξως σφάλλουσαι.

Ὁ παραδεχόμενος τὸν ἡμέτερον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι δὲν θὰ ἐκπλαγῇ πυσῶς, τοὐναντίον ἐκ τοῦ ὅτι ἡ πραγματικὴ ἐρωμένη, ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὴν προεσχηματισμένην ἰδανικὴν εἰκόνα, δὲν φέρει ἤδη καὶ αὕτη ἐν τῇ ὑποσυνειδήτῳ αὐτῆς σφαίρᾳ τὴν ἀκριβῆ εἰκόνα ἐκείνου, διὰ τὸν ὁποῖον εἶνε αὕτη ἡ πραγμάτωσις τοῦ ἔρωτος.

Διότι ἡ εἰκὼν αὕτη ἀποτελεῖται κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν ἀτομικῶν προτιμήσεων, τῶν προσωπικῶν κλίσεων, καὶ ἀφ᾿ ἑνὸς ἡ ἄπειρος ποικιλία τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν ἰδιοσυγκρασιῶν ἀντιτίθεται εἰς τὴν τοιαύτην συμπληρωματικὴν ἀκρίβειαν ἐν τῷ σχηματισμῷ τῆς εἰκόνος παρὰ δυσὶ διαφόροις προσώποις, ἀφ᾿ ἑτέρου δέ, καίτοι ἡ εἰκὼν αὕτη ἀντι-

προσωπεύει ἔν τινι μέτρῳ ἰδεῶδες γενετήσιον, τὸ τοιοῦτον δὲν συνεπάγεται ποσῶς ὅτι τὸ ἰδεῶδες τοῦτο εἶνε τὸ τοῦ Εἴδους.

Εἶνε γνωστὸν πράγματι ὅτι δὲν ὑφίσταται καμμία ἀναγκαία σχέσις μεταξὺ τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ Εἴδους (*).

Τὸ δαιμόνιον τοῦ Εἴδους, ὡς καὶ ὁ χυμοροπισμὸς δὲν θὰ ἐπιτύχῃ ἄρα ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, νὰ πραγματώσῃ διὰ τὴν ἐρωμένην συνταυτισμὸν ἀδύνατον.

Ὁ μηχανισμός, ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζεται εἰς τὸν συνταυτισμὸν τοῦτον, τὸ ἐνσυνείδητον γεγογός, τὸ ὁποῖον εἶνε ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἔρωτος, διεξηγοῦν τὴν αἰφνιδίαν αὐτοῦ κάταρξιν (ἔρως κεραυνοβόλος), τὸν χαρακτῆρα τοῦ **αἰφνιδίου**, τὸν ὁποῖον παρουσιάζει τὸ αἴσθημα τοῦτο.

Τέλος, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν **κυριαρχίαν**, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἐρῶντος ἀτόμου, δικαιολογεῖται αὕτη ἐκ τῆς πραγματικῆς σπουδαιότητος, τὴν ὁποίαν ἡ ἀγαπωμένη εἰκὼν προσεκτήσατο λόγῳ τῆς ἀπολύτου συστηματοποιήσεως τῆς ἐκλογῆς, ἀποτελέσματος μακρᾶς ἀσυνειδήτου ἐργασίας, ἡ ὁποία θέτει τὸν συνταυτισμὸν ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν ἐξάρτησιν τῆς μοναδικῆς ἐρωμένης.

Εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ προσθέσωμεν εἰς ταῦτα, ὅτι ἡ ἄγνοια τῶν αἰτίων τῆς ἐκλογῆς, ἡ μυστηριώδης ἐπίφασις τὴν ὁποίαν ἡ ἔλλειψις αὕτη τῶν αἰτίων προσδίδει εἰς τὸ ἐρωτικὸν πάθος, συμβάλλει ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν ἐπαύξησιν τῆς ἐπὶ τοῦ ἀτόμου δυνάμεώς του. Τὸ ἄτομον, ἐν τῇ περιπτώσει τῆς σχετικῆς συστηματοποιήσεως τοῦ γενετησίου πόθου, δύναται νὰ διεξηγήσῃ τὴν κλίσιν αὐτοῦ διὰ τῶν αἰτίων τὰ ὁποῖα ἐξήραμεν (ἰδιοτήτων τοῦ ἀντικειμένου, διαθέσεων τοῦ ὑποκειμένου). Θέλει ἀναλύσει εὐχερῶς τὸ αἴσθημα, τὸ ὁποῖον αἰσθάνεται καὶ θ' ἀναγνωρίσῃ ἐν αὐτῷ συσσώρευσιν αἰσθημάτων δια-

(*) Βλ. Ἑρβέρτου Σπένσερ. «Ἀρχαὶ Ψυχολογίας». Τόμ. Α' § 127.

φόρων, συνδυασμένων μετὰ τοῦ γενετησίου πόθου. Ἀγαπῶ, θ᾽ ἀπήντα, ἐὰν ἠρωτᾶτο ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, **αὐτὸ** τὸ πρόσωπον δι᾽ **αὐτοὺς** τοὺς λόγους.

Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐξηνάγκασε τοὺς πλείστους τῶν συγγραφέων, τῶν ὁποίων τὴν προσοχὴν ἀπέσπασε τὸ σημεῖον τοῦτο, ὅπως ἀποδώσουν ἀρχήν τινα ὑπερφυσικήν, μυστηριώδη μεταφυσικὴν εἰς τὸν ἔρωτα· δὲν ἔχει οὕτω πλέον τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα, ὡς εἴδομεν. Ὁ ἐρῶν γινώσκει ὅτι ἐρᾷ, καὶ δὲν γινώσκει τίποτε περιπλέον (*).

Ὅσα εἴπομεν περὶ τῆς ἀρχικῆς ἀσυνειδήτου καταστάσεως τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν προεσχηματισμένην ἰδανικὴν εἰκόνα, θὰ ἤρκουν προφανῶς, ὅπως διεξηγήουν διατί, ἐὰν ἡ εἰκὼν αὕτη ἐμφανίζεται εἰς τὴν συνείδησιν κατὰ τὸν συνταυτισμὸν αὐτῆς πρὸς τὴν πραγματικὴν εἰκόνα, παρίσταται εἰς αὐτὴν ὡς ἄγνωστος, τῆς ὁποίας ὅλοι οἱ χαρακτῆρες εἶνε ἄγνωστοι. Οὐχ᾽ ἧττον θὰ ἐδικαιοῦτό τις νὰ ἐρωτήσῃ· πῶς ἡ ἀπόλυτος, ἡ ἀσυνείδητος αὕτη συστηματοποίησις τῆς ἐκλογῆς καταλήγει εἰς τὸ νὰ διαφέρῃ ἐπὶ τοσοῦτον τῶν σχετικῶν, τῶν ἐνσυνειδήτων συστηματοποιήσεων τῶν ἤδη ὑπὸ τοῦ ὑποκειμένου πραγματοποιηθεισῶν, καὶ πῶς συνταυτισμοὶ μερικοὶ δὲν ἀπεκάλυψαν ἤδη εἰς αὐτὸ τὴν ἰδανικὴν ταύτην εἰκόνα, τοὐλάχιστον ἀτελῶς;

Τὸ τοιοῦτον συμβαίνει, διότι αἱ ἐντυπώσεις περὶ τῶν ὁποίων ὡμιλήσαμεν ἀνωτέρω καὶ αἱ ὁποῖαι συμβάλλουν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς εἰκόνος ταύτης ἐκ τῆς ὁποίας θὰ προκύψῃ ὁ ἔρως, εἶνε ἐπιδεκτικαί, κατὰ τὴν διαμονὴν αὐτῶν ἐν τῇ ὑποσυνειδήτῳ σφαίρᾳ, νὰ μεταβληθοῦν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ν᾽ ἀποβοῦν ἀγνώριστοι, ὅταν ἐμφανίζωνται ἐκ νέου εἰς τὴν συνείδησιν. Ἡ τροποποίησις αὕτη ἐπιτελεῖται λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ἀρχῆς καὶ προ-

(*) Τινὲς ὡς ὁ Bain, ὁ Spencer, δὲν φαίνονται κἂν ἀπασχοληθέντες ὑπὸ τοῦ ζητήματος τούτου δὲν διατυποῦν κἂν αὐτό.

ελεύσεως αὐτῶν· ἐνθυμοῦνται πράγματι, οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται, ὅτι πρόκειται περὶ ἐντυπώσεων παρουσιαζουσῶν τὸν ἑξῆς κοινὸν χαρακτῆρα—ἐξ οὗ ἡ σύνθεσις αὐτῶν — ὅτι εἶνε σεσημασμέναι διὰ τῆς γενετησίου σφραγῖδος. Ἐνυπάρχει ἐνταῦθα ἐνδιαφέρουσα ἐφαρμογὴ νόμου ψυχολογικοῦ, προσφάτως ἐξαρθέντος ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν τοῦ μετατοπισμοῦ τῶν αἰσθημάτων ὑπὸ τοῦ Lehmann, καὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν τῆς **μεταφορᾶς** τῶν αἰσθημάτων ὑπὸ τοῦ κ. Z. Sully. Ἡ τελευταία αὕτη ὀνομασία ἐγένετο παραδεκτὴ ὑπὸ τοῦ κ. Th. Ribot (*), ὁ ὁποῖος περιγράφει ὡς ἑξῆς τὴν περίπτωσιν ταύτην:

«Ὑπὸ τὴν γενικωτέραν αὐτοῦ μορφὴν — διότι ὁ μηχανισμὸς αὐτοῦ δὲν εἶνε πάντοτε ὁ αὐτὸς — ὁ νόμος τῆς μεταφορᾶς συνίσταται εἰς τὸ ν᾽ ἀποδίδεται **ἀμέσως** αἴσθημά τι εἰς ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον δὲν παράγει αὐτὸ τοῦτο. Δὲν ὑφίσταται μεταφορὰ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι δῆθεν τὸ αἴθημα ἀποσπᾶται ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ γεγονότος, ὅπως προσκολληθῇ εἰς ἕτερον· ἀλλ᾽ ὑφίσταται κίνησις τῆς γενικεύσεως ἢ ἐπεκτάσεως τοῦ αἰσθήματος, τὸ ὁποῖον ἐπεκτείνεται ὡς κηλὶς ἐλαίου. Ἡ μεταφορὰ αὕτη δύναται νὰ παραταθῇ συμβολικῶς. Ἂς παραστήσωμεν δι᾽ A κατάστασιν πνευματικὴν καὶ διὰ S τὴν φιλητικὴν κατάστασιν, ἡ ὁποία συνοδεύει αὐτήν. Τὸ A διὰ συνδυασμοῦ διεγείρει τὸ B, Γ, Δ, E, κλπ., μετεβλήθη δὲ οὕτως ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὸ B, Γ, Δ, E, κλπ. Ἔχομεν οὕτως:

$\frac{A}{S}$ ΒΓΔΕ, κλπ., ἔπειτα $\frac{\text{ΑΒΓΔΕ}}{S}$, κλπ.

οὕτως ὥστε τὸ Γ ἢ τὸ Δ ἢ τὸ E κλπ. δύνανται νὰ διεγείρουν τὸ S ἀπαραλλάκτως ὡς τὸ A καὶ ἄνευ τοῦ A.

Τὸ αἴσθημα ἀνακαλεῖται ἄνευ μεσολαβήσεως τῆς παραστάσεως, μεθ᾽ ἧς ἦτο ἀρχικῶς συνδεδεμένον (Sully).

Ἂς παραστήσωμεν διὰ S τὴν διέγερσιν τῆς

(*) Th. Ribot, Psyhologie des Sentiments.

γενετησίου ὁρμῆς· τὸ ὑποκείμενον δυνατὸν νὰ μὴ γνωρίζῃ ἢ Α, Β, ὡς κοινωνοὺς τοῦ S καὶ οὐχ' ἧττον νὰ ἐπιδρῶσιν ἐπ' αὐτοῦ τὰ Γ, Δ, Ε κλπ. χωρὶς ν' ἀνευρίσκῃ τὴν περίστασιν κατὰ τὴν ὁποίαν συνεδέθησαν μετὰ τοῦ Α, Β. Ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι τἀποτελοῦντα τὴν προσχηματισθεῖσαν εἰκόνα στοιχεῖα εἶνε διαφόρων προελεύσεων καὶ ὅτι εὐκαιρίας τυχούσης πολλῶν ἐξ αὐτῶν δύναται νὰ ἐπιτελεσθῇ ἡ μεταφορὰ θὰ θεωρήσῃ πιθανὸν ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐμφανίσεως τῆς τοιαύτης εἰκόνος εἰς τὴν συνείδησιν τὸ ὑποκείμενον εἶνε σχεδὸν πάντοτε ἀνίκανον νὰ διακρίνῃ τὴν προέλευσιν αὐτῆς καὶ ὅτι ὑφίσταται τὴν ἀπόλυτον ἀποκλειστικότητα τῆς ἐκλογῆς χωρὶς νὰ γιγνώσκῃ τὸν λόγον αὐτῆς.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1.—Προκύπτει ἐκ τῆς κριτικῆς ἐξετάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεβάλαμεν τὰς πλείστας τῶν δοξασιῶν, τῶν ὑπενεχθεισῶν μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν φιλολόγων καὶ τῶν φιλοσόφων, περὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ἔρωτος, ὅτι οὐδεμία αὐτῶν ἀπομένει ἐξ ὁλοκλήρου ἱκανοποιητική.

II.—Ἡ πιθανὴ αἰτία τῆς ἀνεπαρκείας ταύτης τῶν προηγουμένων ἐρευνῶν παρίσταται ἡμῖν προερχομένη ἐν μέρει ἐκ ποιᾶς τινος συγχύσεως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ὅρον Ἔρως, ὁ ὁποῖος ἐφηρμόσθη ἀδιακρίτως εἰς τὰς πολλαπλᾶς μορφὰς τοῦ ἐνστίκτου τῆς ἀναπαραγωγῆς.

Ὅθεν δὲν περιλαμβάνομεν ἡμεῖς, ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην, οὔτε τὰς **στοιχειώδεις**, τὰς **μὴ διακεκριμένας** μορφάς, αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζονται διὰ τῆς ἐλλείψεως τῆς ἐκλογῆς (**μὴ συστηματοποίησις** τοῦ γενετησίου πόθου), οὔτε τὰς **σπανιωτέρας**, τὰς **διαφορικωτέρας**, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ἐκλογὴ δὲν εἶνε εἰμὴ σχετικὴ (**συστηματοποίησις σχετικὴ**) καθὸ προκαλουμένη ὑπὸ αἰτίων κοινῶν.

Ἐπιφυλάσσομεν τὸν ὅρον τοῦτον, ὅπως ὁρίσωμεν δι᾽ αὐτοῦ τελευταίαν τινὰ μορφὴν **ἐξαιρετικήν**, ὅλως **διαφορικήν**, διακρινομένην διὰ σημείων, τὰ ὁποῖα ἀποχωρίζουν αὐτὴν σαφῶς ἀπὸ πάντων τῶν λοιπῶν τρόπων.

III.—Τινὲς τῶν **ἀντικειμενικῶν** χαρακτήρων τοῦ ἔρωτος, ἤγουν ἡ **ἐνσυνείδητος ἰδεοληψία**, ἡ **παρόρμησις**, ἡ **ἀγωνία** καὶ ἡ **ἱκανοποίησις**, ἑτεροιῶς ἡ ἀναλογία τῶν **ἐγκληματιῶν**, τοὺς ὁποίους

ἀπαντᾷ τις παρὰ τοῖς ἐρῶσι φαίνονται δικαιολογοῦντες ἐκ πρώτης ὄψεως παθολογικήν τινα ὑπόθεσιν.

IV.—Ὑπάρχει ἐπιχείρημα ὁριστικὸν (τὸ κριτήριον τῆς χρησιμότητος), τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει ὅτι ἡ γνώμη αὕτη δὲν φαίνεται δυναμένη νὰ ὑποστηριχθῇ.

V.—Τοὐναντίον ἐν τῇ κανονικῇ, τῇ φυσιολογικῇ φιλολογικῇ ἐξελίξει τῆς γενετησίου ὁρμῆς δέον ν' ἀναζητηθῇ ἡ γένεσις τοῦ Ἔρωτος, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζεται ποικιλοτρόπως ὡς λειτουργία ἐξαχθεῖσα εἰς βαθμὸν ὑπέρτατον διαφορικότητος καθ' ἣν μεσολαβοῦν μάλιστα κατὰ μέγα μέρος φαινόμενα διαφορετικά.

VI.—Ὁ ἔρως φαίνεται γεννώμενος πράγματι ἐκ φαινομένου ἐνσυνειδήτου ἐκ μηχανισμοῦ εἰδικοῦ ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀντικείμενον αὐτοῦ, πλὴν συμφώνου πρὸς τὸν γενικὸν μηχανισμὸν τῆς γνώσεως.

VIII.—Ἐν συνόψει :

Ὁ ἔρως εἶνε εἰδικὴ συγκινητήριος ὀντότης, συνισταμένη εἰς μεταβολὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον διηνεκῆ τῆς φιλητικῆς καταστάσεως, ὑποκειμένου τινος, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς διὰ τῆς τυχαίας λειτουργίας εἰδικευθείσης διανοητικῆς ἐπεξεργασίας πραγματώσεως ἀποκλειστικῆς τινος καὶ ἐνσυνειδήτου συστηματοποιήσεως τοῦ γενετησίου αὐτοῦ ὁρμεμφύτου ἐπὶ ἀτόμου ἑτεροφύλου.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὸ φαινόμενον τοῦτο συνδέεται ὑπὸ παροξύνσεως τοῦ γενετησίου πόθου.

ΤΕΛΟΣ

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
0045319677

[redacted]